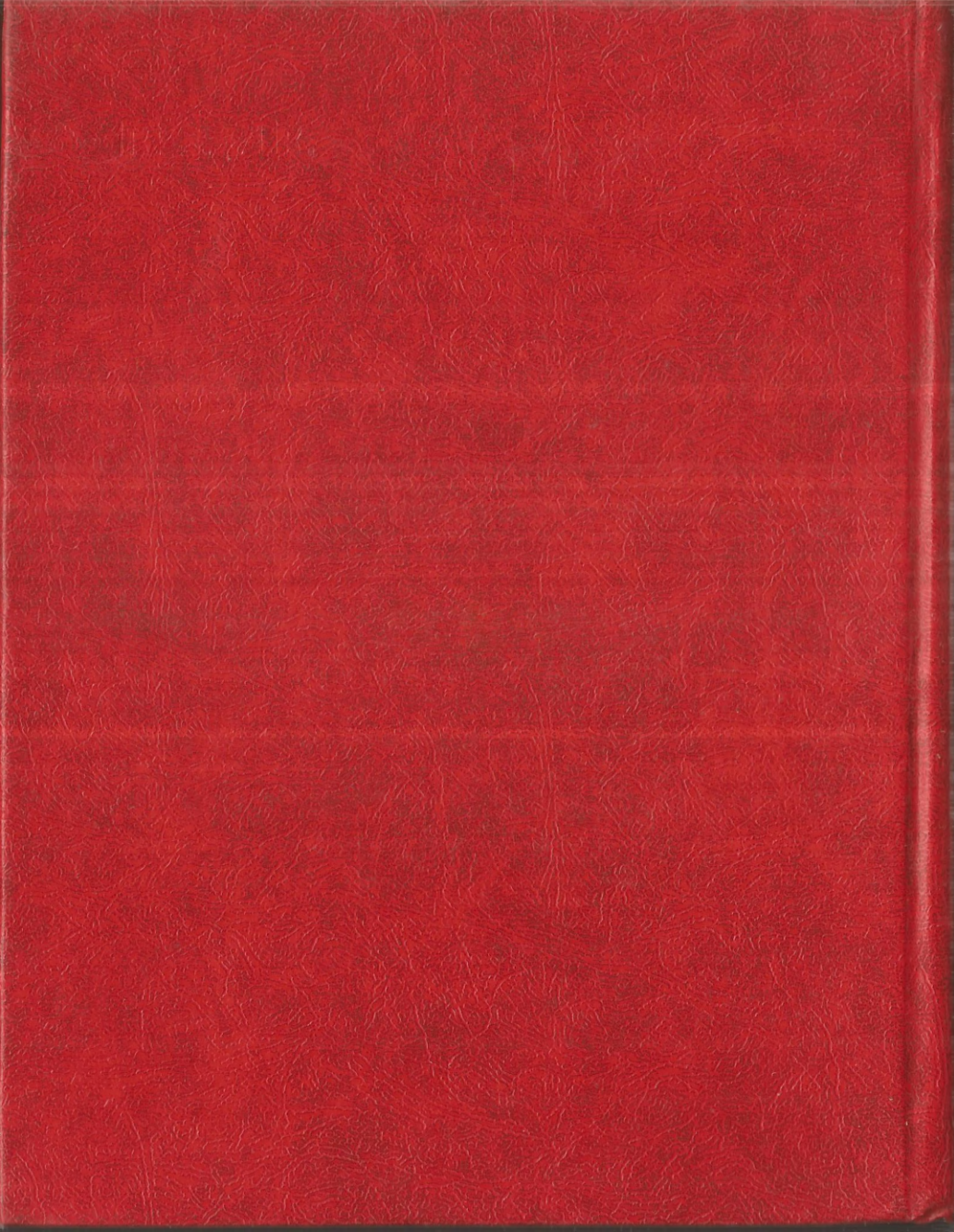

1893

22

Millions of Dollars

ст 84.4УКР
Н 16

Микола
Нагнибіда

Микола Нагнибіда

ТВОРИ В ТРЬОХ ТОМАХ

ТОМ
II

ЛІРИКА. ЦИКЛИ

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»

1981

Во второй том вошли
стихотворения 1974—1980 годов,
литературные циклы,
избранные произведения из ранних сборников,
а также переводы с белорусских поэтов.

9187

Криворізька
міська централізована
БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА
ДЛЯ ДІТЕЙ

ЛІРКА

* *
*
*

Будь щедрим, цвіт садів на білім світі,
Будь щедрим, плід, і ясен день в блакиті,
І прапор наш високої мети.
Будь щедрим, лан, що морем ліг зеленим,
Будь, хлібодаре, щедрим і натхненним
На тих шляхах, які тобі пройти.

Будь щедрим, дар братерства та звитяги,
Які осяяли багряні наші стяги,
Що на планеті світять добру путь!
Пишайся, труд,— нетлінна наша сило,
Закон життя, його джерела й крила,
Його краса, всепереможна суть.

Будь щедрим, цвіт садів на білім світі,
Будь щедрим, плід, і ясен день в блакиті,
І сонячність на прапора крилі.
Будь кожен з нас красивим у роботі,
Недремним будь і пристрасним в турботі
За мир і щастя людства на землі!

1974

ДОРОГОЮ БОЇВ

*Пам'яті гвардії майора
Миколи Видайка*

По дорозі до Ліди
Курган височить,
А над ним на вітрах
Розгойдалася віть
Не врочистого лавра,
Не пальмова віть —
Білоруська берізка
У небі стоїть.
По дорозі до Ліди
Український мій друг
Карооко, печально
Дивився навкруг...
Я мовчав, розумів:
Він десь там, в давнині.
Він вгадав мою думу
І мовив мені:

— Двадцяти не було,
Коли тут воював.
Багрянє у згадці
Від пожеж і заграв,
І у тому вогні,
Як назад оглянусь,
Многострадна, відважна
Встає Білорусь.
І у тому вогні
Всі фронти обнялись,
І у тому вогні
Ми братерством клялись.
Ми якраз через Ліду
Ішли на Берлін,

І на вістрі боїв
Тут поліг не один...
І мого побратима
Тут вічний спочин.
Він водив нас в атаку,
Задихався від ран.
Ми ховали його
Там, де нині курган.
Зупинися, шофер!
Поле битви пройдуся.
І присягу звият
Повторю, Білорусь...

По дорозі до Ліди
Курган височить,
А над ним на вітрах
Розгойдалася віть
Не врочистого лавра —
Березова віть...
Поряд з нею у небі
Сивий воїн стоїть.

1974

* *
*

Ніч така тиха...
Чую, зітхає
Хмарка самотня
З далекого краю.
Чую, як зорі
Пошелки знову
Давню-прадавню
Заводять розмову.

Чую, як в гніздах
Ворушаться птиці,
Як прибуває вода у криниці.

Ніч така тиха...
Вслухаюся, чую,
Як у степах десь
Сівалки воркують.
Чую, з полів
Запорізького краю
Спів сівача
Аж сюди долітає...

Париж, 1974

* *
*

Стрілянина мене розбудила східсонця —
Вибухали бруньки на гілках
Під віконцем —
Трісь та трісь,
Трісь та трісь...
Підійшов до вікна —
А вже зелено скрізь.
Я схопився — в садибу податися вмиль,
Чую: щось коло грубки в куточку
Тріщить.
Я до пічки підбіг і не вірю: проріс
І бруниться торішній неспалений
Хмиз.
Я у сні пішов до дверей, а дивлюсь —
В дверях бруньки пускає березовий
Брус.

Двері я відчинив, а ступити не міг —
Бо вже бруньки пускає дубовий
Поріг.
Трісь та трісь... Я їти не посмів,
Бо і ганок кленовий уже
Зеленів.

1974

* *
*

Прощай, сніжок, прощай, сніжок,
Я чую півдня скерцо —
Пускає стріли ластівок
Весна мені у серце;

Траву виманює з пільми
Пташиними піснями
І котить заспані громи
Південними вітрами.

І все їй легко, легко їй
Цю дивину творити —
В борах приспати вітровій,
В лугах збудити квіти;

В озера вилити блакить,
Зелені зняти шати...
Чи хоче дивом засліпить,
Чи вміння показати?

Чи все побачене у сні,
Й, зрадівши тому диву,
Повідать хоче і мені
Пора надій і сіву.

1974

* *
 *
 *

В степах моїх здавен іще існує
Одвертої гостинності закон:
Господа стріне, щедро нагодує,
Настелить сіна свіжого — на сон.

Якщо ж забуде гість слова подяки
За щедрість, за сердечність, за харчі,
Хазійка скаже: — Ходять тут усякі...
Мандруйте далі шляхом уночі...

Мандруйте далі, ледарі чванливі,
І на стерні вкладайтеся на сон,
Мо', зрозумієте на хлібодарній ниві
Суворої гостинності закон.

1974

ДО ВАС ПРИЙДУ

— До вас прийду,—
Сказав поет в грядуще
Своїм нащадкам,
Віруючи в них.

І йде, і йде —
У кожному серці сущий,
Обернений, як сонце, до живих.
Ні бронза та, ні слава
Не втомили,
І на спочин
Не хилить лавра віть —
Розвітрений,
Гучний,
Червонокрилий
Вірш Маяковського
Над всесвітом гримить.

— До вас прийду,
Не гостем — давниною,
Живою правдою
Здобутків наших, ран...—
Вірш Маяковського
Народною судьбою
Живе і диха, наче океан.
І сто томів його любові й віри,
І сто томів
Його партійних книг —
Поезії недремні бригадири
І ватажки традицій бойових.

— До вас прийду...—
Не владні гори часу
Йому дорогу перетнути,
Ні!
Вірш Маяковського —
Надійний друг по класу
Бійцям, з якими
Йде поет в борні.

1974

Стоїть з матусею дівча
На степовому полустанку,
Вологим поглядом вивча
Далеке видиво світанку.
Благословляється на світ,
На перший день її дороги,
На мрій заобрійний політ,
Де сподівання і тривоги...
Озався потяг за ліском,
Здригнулись двос на пероні —
Сплелись рукав із рукавом,
І сивина, і чубчик доні.
Благословляє мати в путь
Та знов благає крізь зажуру:
— Не їдь! Без тебе прокладуть
Ту залізницю до Амуру... —
Що доньці мовити в одвіт,
Якщо в душі живуть дві сили —
Любов до матері і світ,
В який вона простерла крила...

І в тамбур дівчина ступила...

1974

ВЕСНА

Ти не тільки садами квітучиш сьогодні,
Травню мій, дорогий усім людям землі.
Тридцять літ, як солдати твої благородні
Мирний стяг підняли на твоєму крилі.

Ти не тільки у квітах сьогодні красивий,
У зелених розливах засіяних нив.
Тридцять літ, як залізні і вогневі зливи
Перемогою ти над землею спинив.

І хлюпнув на поля ти всієї планети
Життєдайні і теплі дощі голубі,
І на всіх континентах народи й поети
Проспівали братерську подяку тобі.

Так і житимеш ти у століттях піснями —
З роду в рід величатимуть славу бійців,
Що півсвіту пройшли легендарно з боями,
Щоб для людства братерством ти вічно радів...

Прапори твої горді, високі й червоні
Осявають дороги життя кожену мить!
Найпочесніше місце в святковій колоні,
Трударі і солдати, по праву займіть!

1975

* *
*

Степу і моря вічна розмова...
Яка ти ваблива, яка загадкова!
Степ морю — колосом.
Море — прибоєм...
Тільки надвечір змовкнуть обоє.

Тільки надвечір степ обважніє,
Море притишиться, заголубіє.
І до блакиті
Нахилиться колос —
Море в глибинах приглушує голос.

Згода і спокій... Тільки здається...
Колос шепоче, море сміється,
Взявши на груди
Зірок самоцвіти,
Просить у неба їх розсудити.

1975

ЛИСТКИ КАЛЕНДАРЯ

I

Земля квітує,
Білі крила
Простерла рвійно у блакить,
А злив весняних добра сила
В глибинах струнами гримить.

Земля радіє,
Повнить ріки
І птиць з мандрівок зустріча.
Благословля поля великі
Рука натхненна сівача.

Земля умита
І зігріта —
Така довірлива красі
І засвітила зорі літа —
Червоні ягоди в росі.

II

Пригадався Дунай...
На тім березі доти
І короткий наказ
Для морської піхоти...

Перед штурмом
Писали матроси листи
І ховали під скелі —
Кому випаде щастя
Прийти з висоти,
Той відправить їх в рідні оселі.
Відписалися всі...
Тільки юний моряк
Нахилився над листом —
Не допише ніяк.

III

Освячена Леніним в битву за волю,
Окрилена духом борні,
Ти серцем світила...
На дикому полі
Твої розгорялись вогні.

Повіривши в перші твої Дніпрельстани,
У перші Магнітки твої,
У праці збратались народи-титани,
Гартуючи меч на бої.

На пройдену путь оглядаючись нині,
О партіє рідна моя,
Ти все, що могла, дарувала людині.
Це знає народів сім'я.

В натхненних діяннях літа пролетіли,
Осяяні сонцем звитяг,
В народах твої вкоренилися сили,
Над світом — твій стяг.

IV

З літами частіше й частіше
В уяві моїй постає,
Як Ленін у Смольному пише
Велике пророцтво своє.
Вартують матроські пікети
Жовтневих побід первоцвіт,
А Ленін закони планети
Складає на тисячі літ.

V

Люблю, люблю я сталеварів —
Постів сталі, —
як рідню.
В громах мартенівських пожарів
Воли всміхалися вогню.
Коли ж на пробах ворожили,
На тлі мартенівських заграв,
Я гідність розуму і сили
В діяннях їхніх відчував.

VI

В рідну землю,
безмежно широку,
Де не бачу за даллю межу,
Навесні, восени я — щороку —
Хоч одне деревце посаджу.
Забіліли у парках берези,
Срібний явір в саду зашумів,
І юнацтва дуби,
наче креси,
Поставали обабіч шляхів.

Хай їм випаде доля щаслива
В товаристві садів і гаїв...
Тільки плаче під вікнами іва,
Котру я у журбі посадив.

VII

О, яка вона красива —
Сонце світиться з очей,
В серці любовьки моєї
Поселився соловей.
І така...
 що й не вгадаю,—
Беручка в труді вона,
Аж у шибку — в нашу хату —
В січні стукає весна.

VIII

Не визнаю того орла,
Що лиш хизується крилом,
Не визнаю того добра,
Що відступає перед злом.

Чи уявляєш, друже, ти
Без висоти політ орла,
Добро, що хоче утекти,
А не боротись проти зла!?

IX

Перед огромом надзвичайних справ,
В які врізаємось,
 мов шахтарі в планету,
Не говори байдужому поету,
Що він натхненням нам допомагав.

Себе, його

і нас не обмани —

Не називай його лампадко сонцем,
А світ, побачений поетом у віконце,
Не називай пророцтвом далини.

Себе, його

і нас не заведи,

Мов ворожбит, хитруючи, в тумани,
Де не життя, а лиш його омани,
Не магістраль, а стежечки сліди.

X

Не лякай нас, лютий враже,
Ти підступністю нейтронів,
Ще історія розкаже,
Як з убивць летять корони,
Ще історія розкриє,
Ще історія розкаже,
Як в могилу

той, що риє,

Людством проклятий, заляже...
Я й скінчу на цьому слові —
Нам-бо сіяти і жати,
Та ще й меч наготові
З правди викутий тримати.

XI

Благословенне все,

що ми створить зуміли,

Здолавши голод, темряву, війну,
Благословенні всіх народів сили,
Що об'єднала партія в одну.
І ти, нащадок любий мій, колись
Тій непохитності братерства уклонись.

XII

Бажаю вам я далити —
Щоб звада вас і спилася...
Щоб все, засіяне з весни,
Добром заколосилося;

Щоб гартувалися в труді
І сила не збавлялася,
Щоб всі дороги молоді
І в сивину впліталися.

XIII

Третю ніч я не сплю —
Не дають солов'ї,
Позліталися з гаю до хати.
І закреслюють співом
Рядочки мої,
Які мав дописати...

XIV

...Спливли веселі ручаї
І перші радощі свої
З громами вилили в долини.
А на рівнині, за ярами
Весна веселими руками
Зелені стелить скатертини, —
І сядуть першими солдати
Після походів спочивати.

XV

Межу минувши новоріччя,
Після банкетних пишних слів
Дивлюсь, як другові в обличчя,
У далину грядущих днів.
І, відкриваючи їм душу,
В нетлінну вірячи їх суть,
Я чесно їм сказати мушу,
Що я бажаю кращим бути.
Я жив не ангелом допіру,
Та вічно прагнув висоти
І не втрачав ніколи віри
У зірку нашої мети.
Я не втаю: я прагнув слави
В ім'я Вітчизни — слави слави!
І крихти в рідної держави
Не заробивши, я не брав.

XVI

На самописку ти не тисни,
Не потече з чорнила кров,
Якщо в душі не склалась пісня,
Як у житті, бува, любов.

XVII

Перебіжками щастя — з хати до хати —
Десь до столу присяде, а де й постоїть,
І не любить надовго гнізда звивати,
І не вміє надовго когось полюбити.
Перебіжками щастя... Когось обдарує,
А когось полышає, аби той не звик...
Отаке й біля хати моєї мандрує:
Забіжить на хвилину...

Тікає на рік.

XVIII

Читав — розхвалену, до речі,—
Поета збірку перед сном...
О демонічна порожнеча —
Віслюк з кентавровим крилом,
І дерева корінням вгору,
І біла сажа, й чорний сніг,
В чесноту вдягнена потвора,
І над причілком десь поріг,—
Всього наснилось після чтива.
І гнівно я кричав у сні:
— Ні, ти не зайдеш, юродива,
У храм поезії!
Ні! Ні!

XIX

Не жду, не жду від ворога поваги,
Від недруга прихильності не жду,
Від хитруна — одвертої відваги
Чи каяття зрадливця на виду.

Багато їх іще плазує в світі
І хочуть нас заплутати в бою.
І, хоч вони у лжу переодіті,
Я їх відразу серцем пізнаю.

XX

Є дивна магія і розуму і духу,
Що Леніним об'єднані на бій.
Є дивна магія в спрямованості руху
Моїх народів на землі моїй.

І з чим зрівняти силу ту, не знаю...
З вулканом, може? З океаном? Ні! —
Вулкани, відгримівши, завмирають,
А океани — мертві в глибині.

Є дивна магія глибинного стремління,
Є дивна магія вогню, що не вгаса,
Що осява віки і покоління, —
Життя краса!

XXI

Війни жорстокої сліди —
Прокляттям, болем муки
Зняли опалені дуби
До неба чорні руки
Та промовляють, як живі,
Як стрінуться з громами,
Мов обеліски лісові
Над юними дубками.

XXII

Влягається повіль в річища,
І квітом пишається віть,
І ластівка, вище і вище —
Мов пробує крила — в блакить.

Вже білять гнучкі мелодиці —
На вікна наводять блакить,
По трасі гучній до столиці
На «Ладах» весілля летить.

А в даль, небосхилом повиту,
У шир, де ходила війна,
Стежину протоптує літу
За Днем Перемоги весна.

1973—1975

КАЗКИ ПРО ЛЕЛЕК

(з М. Луконіна)

1

Я шепотів: «Повторись!»
Просив: «Повторись такою ж, як ти!..»
Хотів, щоб на світі земному ти знов повторилась.
Через роки хотів тебе на руках пронести,
Щоб знову знялась,
Щоб знову собою ж з'явилась.
Повторись і з'явись, як на східсонця ранкові вогні.
«Повторись!» —
Клекотіла у горлі жадібність бурхливо.
Неможливо, щоб ти не продовжилась, ні,
Неможливо, щоб ти не продовжилась знову як диво.

Просто снилось і марилося, неначе й мені колись
Судилось почути твій крик новородження — радість
і муку,
В обличчя вдивлялись, кохане від сміху до сліз,
І вперше до школи проводити, взявши за руку,
Попросив: «Повторись!» — аж усі світилися путі
Твою великою добротою,
Яку я так довго не міг відшукати в житті,
Тією,
Якої, можливо, не смію рівняти з собою.
Я кликав тебе — і ти відгукнулась на спів.
Вода і земля потрібні були нам для створення.

Я взяв мою землю
За гриву полинних степів,
А хвилі на Волзі складали нам пісню Повторення.

2

Згадав я про казку.
З казками порадитись слід.
Як вчасно згадав і гукнув на пораду — будь ласка.
Добре, що, навчений лжею перейдених літ,
Я вмить зрозумів, що вірю у лагідну казку.
Згадалася казка мені про лелечі путі.
Лелеки! Лелеки!

Та вже вереспіло.
Сідали лелеки на нільській далекій воді.
Лелеки! Лелеки!
Даль озивалась безкрило.
Я в Шереметьєво зразу — на аеродром,
Всміхнувся пілотському
Щиро привіту.
І, піднятий в небо аерофлотним крилом,
Уже опівночі
Спускався в сузір'я Єгипту.

3

Східсонця з Каїра вирушив я.
Мул запружинив край рівного берега Нілу.
Крізь хащі стелилась
Стежина моя.
Неначе в дитинстві, пустеля все далі і далі манила.
Здивовано голови птиці схиляли в ясі...
— Розшукую вас я, лелеки, в надії!..
— А звідки ти? Звідки? — кричали лелеки усі.
— Земляк ваш, лелеки, сюди прилетів я з Росії.

Порадимось ми, як же нам бути.—
Я рушив на схід.
По морю Червоному плив, вдивлявся в безодню безкраю.
Лелеки знаходили всюди мій слід
І запевняли: «Ми допоможемо, ми відшукаєм...»
— Лелеки, прощайте!
Від вас я чекатиму добрих вістей.
Лелеки, благаю, розвійте ви скруту.
Здавен ви приносили гарних дітей,
Лелеки, несіть мені доньку Аніоту.

4

— Ну як там? — кричали Расул і Григол.— Почекай
до зими...

— Ну як там? —

В'єтнамці стрічали на площі, в готелі,
На конференцію Азії й Африки з'їхались ми.
Я жив сподіваннями в гамірливому Делі.
Що чувати?

Які новини?

Всі чекали в ті дні.

«Повторись!» — шепотів, всі клітини ячали.
Благав: «Повторись! Подаруй же мені».
Мої білі лелеки чомусь довго мовчали.
В дорозі по Індії я молився надії своїй,
Просив: «Повторись!»,
Бажав, щоб ти знов повторилась.
А мовчання лелек гнітило, наче безкрилість.
В Мадрасі
Мене обдавав океанський прибіій.
Я струпував бризки бігцем, як було
В дитинстві...
Ішов по Мадрасу і думав про казку,
Як любо, що віриш, вдивляючись в рідне чоло,

Дитинно,
Довірливо
Віриш у все, як у ласку.
Весь світ мій казковий раптово воскрес,
Коли я ступив на поріг, мить обернулася в дату.
Я не забуду той день, ту хвилину чудес,
Коли телеграму вручив посланець консулату.
«За повідомленням агентства «Новини»... Місто Москва...
(Площею Пушкіна
зразу планета постала).

...З Делі...

«Вітаємо донькою» — пливли слова.

От вам і казка про буслів —
Слів не стачало.
Крізь клекіт новин світових, вдалині,
Долаючи грози і бурі, крилато
Вість синьоока
Сюди прилетіла мені —
Спасибі, Вітчизно,
За пам'ять і свято.
Спасибі, лелеки, —
Люди, брати!
Доню, я вірю в цю гарну прикмету.
Хай білі лелеки радості і доброти
Світ осявають
Широкими крилами лету.

Ти чуєш, кохана, як легко зітхнулось мені?
Ти повторилась, в подібній собі повторилась.
Ти безконечною стала на щедрість і милість.
От чому я жду лелек навесні.

1975

НЕЗАКІНЧЕНА РОЗМОВА

Чи згадував,
Чи свив —
Не знаю я,
Але було —
Східсонця, десь о шостій,
Прийшла до мене
Молодість моя,
Здаля, здаля
До сивого у гості.

Потисла руку стомлену мою,
У вічі глянула
Допитливо, лукаво...
— Запитуй, молодість, — нічого не втаю.
Ти наді мною маєш вічне право.
Бо присягав тобою я колись
Усе життя робити чесне діло...
— Скажи одверто:
Ти уже стомивсь?
— В душі багато вже перекипіло.
— Я не про це...
На те вона й душа,
Щоб світ вбирати,
Мучитись, радіти...
Чи згадка часто
Юність воскреша,
Її порив, натхнення і орбіти?
— Не так запитуєш,
Бо нерозлучний я
З тобою, молодість,
Бо ти не продзюрчала
Лише струмком для мене у гаях,
Хустинами коханок на причалах.

Не частка ти...
Ти, юність, — цілий світ
З глибинами, висотами стрімкими,
Ти корінь всіх відпущених нам літ
І владарюєш все життя над ними.
— Чи не багато ти мені даєш?
Чи не ховаєшся за щедрістю такою?
— Не смієш так запитувать, авжеж,
І досвід старості окрилений тобою.
Нещасний той, хто молодість прожив,
Не знаючи, що юність — дар найвищий,
З її джерел лише безжурно пив,—
Не прокладав від них в життя річище.
Джерела ті замулило тоді,
Коли до них прийшло гаряче літо.
Старцями вбогими ставали молоді,
Бо пайдорожчє все було прожито.
Джерела юності — початок рік — життя,
І у дорозі ті джерела вічні —
В них юності і старості злиття.
Радий, що п'ю і досі з тих джерел,
Хоча вони
Аж ген подаленіли.
Та плин ріки гримить,
Як сто капел,
Жива вода юнацтва —
Вічна сила.

Всміхнулась молодість моя в одвіт
І обняла...
Чи то мені здалося?..
А сонце десь вже бралось на схід,
Промінням піднімаючи колосся.
Схопився я...

Світанок голубів,
Гуділи бджоли десь, наповнюючи соти...
І так самісінько,
Як в юності любив,
З жаждою беруся до роботи.

1976

БУДЕМО!

Будемо з каменю диво творити,
Будемо вічно пшеницю і жито
Сіяти в землю прославлених воїв,
Доки ми подвигу їх не забудемо —
Будемо!
Будемо!
Будемо!

Будемо ленінський прапор тримати
Вище над світом, в думках крилатих —
Ми ж присягалися партії рідній.
Доки ми клятву свою не забудемо —
Будемо!
Будемо!
Будемо!

Будем сади ми повсюди плекати,
Будемо щит для Вітчизни кувати,
Вічність її боронити звитяжно.
Доки обов'язок свій не забудемо —
Будемо!
Будемо!
Будемо!

1976

У ПАЛАТИ

Який прозорий день заглянув у вікно!
Іскриється шибки зимно у палаті.
А зайчики у неї на халаті
Ромашками квітують все одно...

Ромашки на снігах...
То вже весни путі,
І журавлів, і всіх садів у квіті.
Чому ж з очей волошки сумовиті
На мене поглядають в співчутті?

Невже я не зустріну журавлів
І вже на Світязь з ними не злітати?
Невже не стане сил у лікарів,
Зусилля власного хворобу подолати?

Струмуй, струмок,
розлийся у душі!
А в тебе, сестро, я просити смію:
Квітуй ромашками, волошки розсміши
І надихай хоч поглядом надію.

1976

* *
*

Наповнилися ріки небесами,
І ми на них поставимо човни,—
Ще попрацюю, чесні друзі, з вами —
Зове мене манливість далини.
Зове мене.

І клич той не змовкає,
Зовуть бистринь, робота, висота,

І зірка вечорова, що над гаєм,
В Дніпрі світання стрічка золота,
І та моя, що з юністю промчала,
І та моя, яку ще не зустрів...
Товариші, не сходячи з причалу,
Не ворухнувши поки якорів,
Я прошу вас,
Ні, друзі,— вимагаю,
Щоб кожен знав —

я житиму, як жив:

Все, що любив, міцніше обнімаю,
Рубець на серці душу не змінив.
Якщо люблю,

то й ненависть зі мною,

Оберіга священне все здавен:
Сльозу Вітчизни — росне поле бою,
І честь її, і висоту знамен.

Рушаймо ж, вірність нас благословляє,
Вітчизни вітер парус напинає!

1976

СПЮТЬ ЛЮДИ

Пахне вітер південний здаля,
Мов вітрила, моя сорочина,
І парує блакитно земля...
Усміхнулась весні Україна.
Я стою на Чернечій горі —
На великій могилі Тараса,
І могутнє гілля яворів —
Наче плетиво срібне

каркаса,

На який напинає весна
Юне листя шатра вікового...

І громадить громи далина
Десь внизу —
Біля моря нового.
Врівень з серцем моїм —
Журавлині ключі,
І за плечі чіпляються хмари.
— Ти, супутнику любий,
Ні слова, мовчи! —
Під корінням прадавнім — удари...
Гуп та гуп!
Хтось настирливо б'є з глибини,
Мо', джерела нуртують з розради,
Може, вої, що впали тут
В роки війни,
Піднялися на клич канонади.
Спить, солдати...
Гримлять добродатні громи,
І земля не кровницею вмига —
Переорана плугом,
Любима людьми,
Забажала пшениці і жита,
І за морем-Дніпром
Сівачі почали...
Благовійна в долині хвилина,
Йй радіє одвічно старий і малий —
Вірить в колос майбутній людина,
Вірять, вірять,
Надію свою
Засівають нащадки Тараса.
І турнір солов'їний в Чернечім гаю —
Наче віри людської окраса.

1976

СКАЖИ, УКРАЇНО...

— Скажи, Україно,
Скажи, моя мати,
З чим порівняти
Вроду твою?!
— З правдою Леніна,
З духом крилатим,
Які народились
В Жовтневім бою.

— Скажи, Україно,
Скажи, моя мила,
Звідки могутність
Незламна твоя?!
— В дружбі народів
Росте моя сила,
І нею квітую,
Пишаюся я.

— Скажи, Україно,
Скажи, моя щира,
Що на душі,
Що на серці твоїм?!
— Прагнення миру,
Сонячна віра
В працю і творчість
Під небом ясним.

— Скажи, Україно,
Скажи, моя совість,
Чим ти пишавшся,
Відай мені?!
— Народом своїм,
Що майбутнього повість

Пише натхненно
В труді і борні.

— Скажи, Україно,
Скажи, моя доле,
А що тобі мріється?!
Знати б хотів...

— Родюче і вічне
Безмежнеє поле.
Крізь нього промінням
Шляхи до братів.

1976

* * *

• * *

Прийдуть інші віки,
Прийдуть інші пости,
Мандруватимуть люди
На дальні планети,

І розкриються тайни,
Вікам не відомі,
І любов царюватиме
В кожному домі.

І не буде в'язниць,
І не буде розради,
Вищим присудом стане
Презирство громади.

І не будуть у битвах
Вмирати солдати,
Будуть птиці всім людям
На плечі сідати.

І не буде кордонів,
Не буде секретів,
Стане радістю труд
Для всієї планети.

Все для всіх і для кожного! —
Стане законом.
І обнімуться квіти
Зі сталлю, бетоном.

І братерством священним
Будуть люди натхнені...
І у серці у кожного
Вічно житиме Ленін.

1976

ЯК КАЗАВ СЕІДІ

Повинен бути хоробрим ти,
Шукать з відважними мети,
А боягузу не прости
Його байдужості — ніколи.

Дрібно не вдержиться ніде,
За холодом весна гряде,
Хоробрих честь у бій веде,
А боягуз не йде — ніколи.

Ти від ледачих одвернись,
З нікчемним дурнем не водись,
І чесним серцем не горнись
Ти до зрадливого — ніколи!

Обнімуть весни цілий світ,
Радітиме усюди квіт...
Будь благородним ти, джигіт,
Не забувай про це — ніколи!

Ти правду кажеш, Сеїді,
Та ближніх строго не суди,
Іди прямим шляхом завжди,
Не знайся з кривдою — ніколи!

1976

ТРИ СОЛДАТИ

Десь за Тясмином три солдати
При дорозі стоять кам'яні...
Ідуть люди повз них орати,
Ідуть сіяти навесні.

А солдатам поля, рівнина
Простягаються вдалечінь,
У вечірні блакитні години
На весь обрій лягає тінь
Трьох солдатів,

що років тридцять
Все стоять і стоять поготів,
Зачаровані плеском пшениці,
Зорепадами вечорів.
І, дощами не раз уміті,
Три солдати ще вище встають.
Їхні очі повні блакиті,
Поглядають на дальню путь.
І говорять вже люди:

ночами,
Коли вляжеться тиша в траві,

Під їх кам'яними плащами
Калатають серця живі.

І частіше від хати до хати
Розходиться чутка про них:
Неначебно в полі солдати
Співають пісень фронтвих.
А хтось запевняв, що побачив,
Коли обсівали клин,—
Пішов за сівалкою начеб,
Зоставивши друзів, один.
А тесля на людях божився!
Коли він опівночі йшов,
Найстарший солдат нахилився,—
Розпитував шлях на Тамбов.

1976

ШУКАЙТЕ ІХ...

Захворів я...
І тільки вірні друзі
Прийшли до мене,
Кожен сів де міг.
На підвіконня позлітались гуси
З моїх країв,
І навіть сіна стіг
З моїх лугів
Під вікнами маячив,
Дідівський дуб
Здалека причвалав
І кінь дитинства
Прилетів гарячий,
Червоногривий в спалахах заграв.

Священне все,
Чим серце дорожило,
Злетілося, простерлося навшир,
Залопотіло під вікном вітрило
І вдарив в шиби
Моря синій вир.
І тіні кораблів
Спливли на небосхилі.
Так захотілося в мандрівочку й мені...
І тільки друзі,
Друзі мої милі,
Були суворі в горі, мовчазні.

І вгледів я
За їхніми плечима —
Зневажливо всміхались крізь туман
Ледь-ледь помітно,
Ледве-ледве зримо
Мадам Підступність,
Муж її — Обман.
Напевне, вдвох
Прийшли відсвяткувати
Мою кончину, —
Свій святковий час.
Схопився я,
Хотів до них дістати
І наостанок вдарити ще раз.
Та й тут вони
Розтанули як тіні,
Сховалися за друзів і втекли...
І, може, десь ще і сьогодні, нині
Присядуть в гурті
За чужі столи.
Розгніваний я вилетів з кімнати.

Куди поділися?
Де вишпорять вони?..
Шукати їх, шукати їх, шукати
І без судів —
до стінки, до стіни!

1976

* *
*

Мої сучасники,
що з бронзи і граніту
В степах, в ярах стоять,
стоять по всьому світу,—
На скелях в морі,
в полі — на курганах,
В усіх столицях наших —
на майданах.
Мої сучасники
в руках тримають зброю,
Тугі снопи пшениці —
над собою.
Мої сучасники
дітей на п'єдесталі
До серця горнуть,
дивляться у далі,
Чи то натруджені
прямують за плугами,
Чи то задумливо
схилились над томами;
То, наче м'яч,
в руках несуть планету,
Чи то вклоняються
великому поету...

Вдивляйся ж ти!

Отак носили спадок
Мої сучасники
тобі, нащадок.

1976

* *
*

Нові шляхи накреслено в лісах,
Нові мости покладено на ріки,
Та в юності виблискують в очах
Сузір'я нерозгаданого бліки.

Стремлять увись і очі, і серця,
Будує юність кораблі космічні,
Щоб розгадати тайни до кінця,
Прокласти траси в небі віковічні.

У небо дивиться, вслухасться Земля
Крізь всі свої тривоги і турботи,
Та поруч невідомого здаля
Нових Гагаріних зове в нові польоти.

І в космос линуть ядра голубі —
Відваги й розуму допитливого злиток,
І наші діти вищають тоді,
А внуки будуть вищі наших діток.

Тож хай новий звитяжець вируша,
Хай нерозлучні будуть з ним у леті
Гагаріна усміхнена душа
І голос матері на голубій планеті.

1976

Прибоям тим,
які гримлять, невпинні.
О море спогадів,
ти старості вітрило,
Неси вперед,
як в юності носило.

1977

* *
*

Я жив серед славних поетів
В пісенній моїй стороні,
І спалахом їхніх злетів
Світили вершини мені.
Я жив серед мужніх і чесних
Народних співців-сурмачів,
А їхні пісні піднебесні
Злітали із душ орачів,
Із душ ковалів і солдатів,
З полів, з лугової роси...
У кожному домі і хаті
Любили співців голоси.
Любили і як шанували
За думи глибинні співця,
Що обрії нам відкривали
І повнили сонцем серця.
Я жив серед гордих боянів,
Що вірили в правду мети
І пісню у ратнім змаганні
Кували, неначе щити.
Священне було їх стремління —
Вогонь, а не тління жарин,—

Було у них дивне уміння
Корінням сягати глибин...
Я жив серед славних поетів
В пісенній моїй стороні,
І спалахи їхніх злетів
Світили не тільки мені.

1977

ДОБРОТА

Коли ще сні тихесенько ідуть
З околиць в ліс сховатись від зірниць,
А в травах, мов зерно, росу клюють
Ранкові, не сполохані ще птиці;
Коли тополя сонце вигляда
За смугою рожево-голубою,
Коли не скаламучена вода
Тече в струмках, щоб злитися з рікою;
Коли, мов ангели іконні, малюки
Крізь сон всміхаються у кожному домі,
Коли, спочивши, перші літаки
Знімаються в блакить з аеродромів;
Коли світання тиха доброта
Мене звеличує над цілим світом,—
Душа моя і справді золота,
І озивається всьому і всім привітом...
— Добридень, щирий, давній мій сусід,
Добридень, люди, теплі паляниці,
Добридень, південь, північ, захід, схід,
Моря, поля, народи і столиці.
Добридень вам, нарядні, прохідні
І усмішки відкриті і одверті.
День добрий вам, ще не дописані пісні,
Полотна, що не зняті ще з мольбертів.

Добрідень вам,
робота,
доброта
І правди трудової поривання,
Добрідень, ще не звершена мета
Всесвітнього і чесного єднання.
Добрідень вам!
Добрідень вам!

1977

* *
*

Шторміть у груди, всі моря,
Усім вітрам відкриті,
Світи, світи, моя зоря,
Моя єдина в світі.

І геть всі затишки кутків,
Всі вдачі без напруги.
Ударте в мене, сто вітрів
І всі дощі і хуги.

А ви, літа мої, ведіть
В дорозі далі й далі,
І корабельних шклянок мідь,
Дзвени гучніше сталі.

Шторміть, непокої, в мені,
Не дайте вмерти спразі...
Немає щастя в тишині
Ні вірі, ні відвазі.

1977

ЛИСТ У МАЙБУТНЄ

У праці стомлені, в оточенні ворожим
Були ми іноді на демонів похожі.
А очі наші жар душі світили,
З напруги м'язи наші кам'яніли.
Але в душі були усі ми чисті,
Як погляд, звернений до матері в колісці.
Мета братала наші юні сили —
Ми в день один вмістити рік уміли,
І на пустелях рабства і нужди
Порив сердець вкладали ми в труди.
Моря нові творили і канали,
Ми вам, нащадки, їх подарували.
Не легко нам давались перемоги,
Коли до вас стелили ми дороги.
Та під різцями праці на просторі
Нам проступали днів грядущих зорі.
В майбутнє звернені, в нечуванім дерзанні —
Про вас ми думали, далекі і кохані.

1977

СПІВАЧКА

Співає Зикіна...
І пісня голубіє
Прозорістю, як роси чи кришталь,
І розкривається зворушена Росія —
«За даллю — даль,
За даллю — даль...»

Співає Зикіна...
І вся вона у пісні,
І ми довірливо рушаємо услід,

В слов'янські хати входимо первісні,
То вмить з Гагаріним злітаємо в зеніт.

Співає Зикіна...

І тчуть мережки білі
Вітри на всю сибірську кружину.
І Ангара приборкана на хвилі
Песе вогні — хоробрих данину.

Співає Зикіна...

Співає вся Росія,
Вдивляючись в безмежну широчінь,
Про все священне, що в душі леліє
І що несе на благо поколінь.

1977

У РУСЬКІЙ ПОЛЯНІ

Мені довелось почувати
У селищі Руська Поляна,
У хаті, де вік доживає
Баба Ульяна.

На стінці — ряди фотографій —
Безвусі сержанти, солдати.
Сказала мені господи:
— Усі вони з нашої хати.
Було в мене семеро хлопців —
Моя і любов, і розрада... —
Не хата у баби Ульяни
А ціла балада.

Дістала листи солдатські,
Загорнуті в хустку старанно.
— Оцей прилетів з-за Дунаю...
Останній, від сина Івана.
А цей від Петра, найстаршого...
Забрала його блокада...—
Не хата у баби Ульяни —
Відваги балада.

— Читайте, читайте,— прохас,
Схиляючись над листами.
Напам'ять вона їх знає
І шепотить вустами:
— Степан, бач, згадав у окопі,
Як я йому ладочки-лади...—
Не хата у баби Ульяни
А материнства балада.

— Шкода, полягли молодими,
Не маю певісток, онуків...—
Старанно листи складає
І замовкає з розпуки.

— Ніхто не мине мою хату,
Спасибі, шанує громада...—
Не хата у баби Ульяни,
А честі балада.

1977

КАРТИНА В. ШАТАЛІНА

В степу розлігся він —
Одна рука в Азові,
А другою накрив Зелений луг...

Як вольно спиться в полі козакові,
І добрі сни збираються навкруг.
А поряд тиша спить під кураями,
Дріма степняк, і вороння куня,
І, тільки гелгіт вчувши за морями,
Козак спросоння зве свого коня.
Наставить вуха, схопиться буланий
З гарячої південної трави.
Як в козака, і в нього ниють рани
Від бусурмана, ляха, татарви...
І знову сон —

від чебреців до неба
В туман вгориювся знов Чумацький шлях...
А козакові серцем чути треба,
Щоб не підкрався турок або лях.
Козак упав на землю відпочити,
Накликати все жадане у сні —
Побачити, як жито сіють діти
Із матір'ю на клаптиках весни.
Ось-ось, ось-ось він вмиться росю
І пильним оком вставиться в блакить.
На варті він...

Десь там, за долиною,
Дніпро і Дон,
Безмежна Русь лежить.
На мить здрімнулося на волі козакові,
І добрі сни збираються навкруг...
Розлігся він...
Одна рука в Азові,
А другою накрив Зелений луг.

1977

ЮРТА

Де ж ти мандруєш нині, юрто мила,
Що на лугах надхмарних Алатау,
На килимах лугів,

які тисячоліття
Безперестанку ткали й ткали гори,
Немов змагаючись в умінні з небесами,
Які сузір'ями шатро своє розпили?
Гостинно, юрто, ти мене зустріла
І світ новий не криючись відкрила.
А де господар твій —

владар над табунами
Гірських кобил,
прудких і вогнеоких,
Але таких покірних його силі,
Сказати точно —

щирій доброті?
Де він тепер, казах широкочолоий,
Мудрець, повільний в русі,
але владен

Табун свій наздогнати вмить,
Коли той, звірем зляканий, летить?
А де твоя любов —

хазяйка кароока —
Дочка степів, безмежних і задушних?
Її кохання підняло сюди —

за хмари,
На ці луги, на килими тюльпанів,
Які вона всі вишила на кофтах,
На кожущках, на спіжних рушниках.
А все ж печаль її гірські струмки несуть
В долину, в степ, де сестри всі живуть.
А ще скажи, чи Санюке гостює
В гарячій серпні в холодку твоєму?

Вже, певно, визріла краса її дівоча,
Яка з дитинства скелі чарувала,
Яка відбилася у всіх гірських озерах,
Як і в душі моїй здивованій колись.
Благословенні будьте, батько, й мати,
І ті шляхи, що Санюке долати.
Де ж ти тепер мандруєш, тиха юрто?
О, ти мені навик подарувала
Сердечність доброти господарів своїх.
І височінь відкрила Алатау,
І райдугу всіх кольорів у світі,
І всі відтіпки щирості людської,
Які нестиму я багато літ,—
Прийми ж, мапдрівнице далека,
Мій привіт.

1978

ЗАПОРІЗЬКОМУ РОВЕСНИКУ

Коли ми були молодими,
Вітчизна ще юна була,
Та перші мої побратими
Відчули могутність крила —
Польоту,
надії,
стремління,
Казкової сили труда...
О славне мое покоління —
Вітчизна моя молода!
Долали ми спеку й морози,
Гуртом засівали поля...
Тоді вже фашистів погрози
До нас долітали здаля —

Страхали зітерти з планети,
Вогнем спопелити Союз...
Та перші Вітчизни поети
Ім'ям нашим, гнівністю муз,
Ім'ям всенародної сили,
Ім'ям світової мети
Всі вражі погрози крушили
І звали за Леніним йти.
І віри високе горіння
Нам повнило чисті серця...
О славне моє покоління,
Натхненне й суворе з лиця.
Були нелегкими дороги —
Бої, пожарища і кров,
Не раз нас гнітили тривоги...
І тільки відступник пішов
На службу до зради в чужбину,
Рятуючи шкуру свою...
Ми їх прокляли...

А країну

Без них захистили в бою.
О, дайте могутньої сили,
Прибої нових поколінь, —
Ми зможемо все, як зуміли
В путі на свою височінь.
Нам стане і волі, і вміння,
Даремно пророчать сичі...
О зодчі — усі покоління!
Несіть про запас і мечі!

1978

МІЙ САД

1

Запорошений снігами,
В синіх іскорках синиць,
Сад мій білими руками
Потягнувся до зірниць.
Він пішов би неодмінно
На ранковий небосхил,
Та в наметах по коліна —
Перейти не має сил.
Це світанок розуміє
І навстріч летить в снігах...
Іній квітом багрянєє
На простягнутих руках.

2

Червоніє горобина,
Золотіє листя,
І душа моя радіє,
Що давно колись я
За ярами, на пустищі,
Юним, без вагання
Сад садив я для любаші —
Першого кохання.
Здаленіла та година...
Віти ж розрослися —
Сад пречистої любові,
Що садив колись я.

1978

О ранкові мої літаки на зорі,
Що раніше за птиць вирушають в польоти...
О, як жаль,
О, як жаль —
Не пускають мене лікарі
Знову з вами у небо, пілоти.
Хай пробачать мені той суворий наказ —
Я скоритись не можу, несила,
І, розбігшись на київських кручах, не раз
Я душею хапаюсь за вранішні крила.
І лечу,
 і лечу
 на сріблястім крилі —
Над рікою,
 над степом,
 над гаєм.
Вітер мандрів прудкий
Розганяє жалі,
В котрі серце, бува, поринає.
Торжествую, лечу,
Знаю, друзі-брати
Ждуть мене у безмежному світі.
Їхні душі та їхні аеропорти
Побратимства для мене відкриті.
Торжествую, лечу — я в путі!
Будуть радості зустрічей, квіти...
О, як добре, як тепло людині в житті,
Якщо є куди серцю летіти...

1978

ІСКОРКИ З ДИТИНСТВА

I

Що я побачив найперше у світі,
Ступивши на ганок з хати?
Степи...
аж до самого краю розлиті,
На обрії — парус крилатий.

Що я почув у високому небі?..
О, досі ще я пам'ятаю,
Як у блакиті сріблястій лебідь
Звав лебедину зграю.

Яку я звідав найпершу муку,
Якою пройнявся журбою?..
Мама мою відпустила руку,
Хитнулась земля піді мною...
Я землю утримав...
і посміхнувся.
І засміялась матуся.

II

Я найперший на святі світання,
Я найперший на святі роси...
Чую, шепче ромашка тюльпану:
— Свій дзвіночок йому піднеси.—
Я найперший на святі довіри —
Неприхованим все постає...
На мою вишиванку метелик
Сів і слухає серце моє.
Я не смію ступити на трави,
Що під ноги послались мені.
Знаю, з давнього вечора досі
Казку дивляться трави у сні.

III

Коли мати хліб пекла,
У хаті
Сонячно ставало і врочисто —
Рушники, мов голуби крилаті,
З висоти зліталися на тісто.
Коли мати хліб пекла,
Співала
Всі пісні, які вона любила.
Може, пісня хліб благословляла,
Може, в пісню йшла
від хліба сила.

Коли мати хліб пекла,
Ми — діти,
Поумивані сиділи і тихенькі...
Починали, мабуть, розуміти
Нероздільність
хліба,
пісні
й непьки.

1978

ВІЧНЕ

Людина без подвигу жити не може,
Зів'янули б воля і сила її,—
Вируй у серцях наших, клич переможний,
У море шумуйте, звитяг ручаї!

Не може людина самотньою жити —
Забула б і пісню, і поклик мети.
Красуйтеся, спільно посіяні квіти,
Радійте плодами, єднання сади!

1978

СЕРЦЕ

Моє серце — засіяна нива,
І тому кожен сонячний дотик,
Кожна крапелька теплої зливи
І зітхання південного вітру
Можуть дрімотне зерно розбудити.
І вибухнуть з нього квітка і колос,
І випурхнуть може пісня із зерен —
Рідного краю схвильований голос.

Моє серце — це поле битви,
Що засіяне сталлю осколків,
Що засіяне кулями лютими,
І тому, коли грім вибухає,
Коли град б'є в граніт обелісків,
Моє серце болить, протестує
Проти воєн і лютих пожарів,
Що планету уже обнімали не раз.

Моє серце — дослідницьке поле,
На якому брунькуються вперше
Ще не бачені квіти піколи,
На якому лежать космодроми
І вдивляються пильно в сузір'я...
І тому кожну мить а чи пісня,
Чи срібляста ракета фантазій
Може з серця злетіти мого.

Бо, як поле, засіяне
Серце моє.

1978

НАДВЕЧІРНЄ

Спасибі, день, тобі
за всі твої турботи,
За погляд твій,
що весь вбирає світ.
За втому лагідну,
яку несу з роботи,
І за спрямований удаль теодоліт.

Спасибі, день, тобі
за широчінь надії,
За побратимство
всіх моїх братів,
За сміх презирливий
в обличчя лиходію,
Який тебе зневажити посмів.

Спасибі, день, тобі
за пам'ять і пошану
Для воїнів,
що в серці носиш ти,
За те, що ти
свою глибоку рану
Лікуєш квітами пошани й доброти.

Спасибі, день, тобі
за впевненість в діянні,
За фарби
неповторної краси.
За те, що прапори,
високі і багряні,
Удосвіта нам знову віддаси.

1978

БЛАГОСЛОВЕННА БУДЬ

Благословенна будь
в народах і країнах,
На всі часи,
на всіх материках,
Вітчизно наша, сильна і єдина,
З серпом і молотом в натруджених руках.

Благословенна будь,
напружена в турботах
За цілий світ,
за мир на всій землі,
Благословенні всі твої щедроти,
Всі радості і всі твої жалі.

Благословенна будь
в душі нащадка вічно,
Звеличена
в його діяннях ти,
Щитом бійця прикрита героїчно
Під прапором братерства й доброти.

Благословенна будь
з світання до світання,
В трудах натхненною,
чутливою у сні.
Благословенна будь у всіх випробуваннях,
Які тобі ще випадуть в борні.

1978

ЛЮБЛЮ ТЕБЕ

Я люблю тебе, Росіє,
і не криюся в любові —
Фіалкові твої далі
і світанки малинові.

Я люблю твої вершини,
ріки бистрі і кипучі,
І озер твоїх задуму,
і ліси твої, мов тучі.

Я люблю тебе, Росіє,
скільки там у мене друзів,
Не забути, не злічити, —
як зірок на виднокрузі.

Я люблю твою одвертість,
очі лагідні з блакиті
І твою могутню силу,
що усіх дивує в світі.

Я люблю тебе, Росіє,
за твою далекосяжність,
За твоє велике серце,
в котрім лагідність, відважність.

Я люблю тебе, Росіє,
бо у правді твоя сила,
Бо ти Леніна на Волзі
для планети народила.

1978

ВІДПОВІДЬ

Я спитав колись у батька:
— Ви скажіть мені, на щирість,
Що найтяжче раниць серце?..—
І почув:
— Несправедливість.

1978

ТВОЇМ ІМ'ЯМ

Дозволь мені, народе мій,
Твоїм ім'ям заприсягати,
Що в нашій долі віковий
Живе Росії дух крилатий.

Дозволь мені, народе, знов
Твою честю повторити,
Що наша вірність і любов —
Для людства віщі самоцвіти.

Дозволь мені сказати всім
Твою гордістю, народе,
Що братства нашого посів
Уже по всій планеті сходить.

Хоробрий мій, дозволь мені
Промовити, народе вільний,
Що ми в житті, в будучині,
Як наші землі,— нероздільні.

1978

ТВОРЧИСТЬ

Прекрасна мить злиття душі і слова,
Тривожних дум і трепетних надій,
Спокуси й совісті невдавана розмова,
Непримиренний поміж ними бій.

Прекрасна мить, коли духовним зором
Ти проникаєш у глибини літ,—
Дано ж тобі обходити дозором
Зі словом праведним увесь великий світ.

Прекрасна мить високої папруги,
І спогадів, і зору в далечінь,
В яку летиш за дальні виднокруги
За покликом душі, за сурмами стремлінь.

Прекрасна мить, коли віднайдеш слово,
Яке спалне і пристрастю, й вогнем,
Що сам і всі повторять сторазово
В діяннях неврирущих десь за днем.

1978

СЛОВ'ЯНСЬКА КАЗКА

Течуть до нас здалека ріки —
Дніпро і лагідна Десна,
І голубіє в них навіки
Слов'янства казка чарівна.

Вона бринить з джерел глибоких,
З-під хмарищ пущі і борів,
З пісень прадавніх, синьооких
Хоробрих наших матерів.

У казці тій і Ярославна
В чеканні плаче на валу,
А в полі битви сталь державна
Рубає зайду і хулу.

Радіє казка... перепони
Змітає, трощить повсякчас,
І зайди всі — наполеони
В ній захлиналися не раз.

О дивна казка сили й згоди,
Краси, єднання і борні...
Які ми виграли походи,
Через які пройшли вогні!

І кобзи наші, й гуслі щирі
Ходили в казці мужньо в бій,
Лише відступники й невіри
Блукають тінями у ній.

О казка, складена з билиці,
З бажання жити у добрі.
Ввійшла та казка в леза криці
І у пісні плугатарів.

Нема билиць, ще вищих в світі
За наше братство, наш союз,
За наші душі, всім відкриті
Для праці, злагоди, для муз.

1978

І обриси його
ще в глибині озер,
Є на землі місця...
А в пам'яті народній,
В душі століть,
в історії самій
Живуть його пісні,
розкрилені сьогодні,
Як генія порив,
як віщий буревій.
Є на землі місця —
вони, як світлі свята
Високих дум, єднання поколінь...
О геній Пушкіна —
дупа Русі крилата,
Її краса, і віра, і глибинь.

1978

ПРИКМЕТИ

Крадькома двері шарпає тихо
Лихо.
Одним пальчиком в двері постука
Розлука.
В двері грюка до сьомого поту
Турбота.
Всі замки відкрива без вагання
Братання.
Входить в хату упевнено й щиро
Віра,
А кохання дверей не питає —
Влітає!

1978

ВСЕ ОДНО

Мабуть, десь лютують океани,
Всі на дибки стали, як один.
Залягли у нас в лісах тумани,
Забілили в пригорщах долин.

Може, десь здалека землетруси
Нам наслали вітру і дощів,
Все одно по зорях дикі гуси
Вище хмар прямують уночі.

Все одно крізь хмару полохливу
Досвіток освітить каламуть,
Все одно зерно лягає в ниву,
Брунять віти, проліски цвітуть.

1978

МЕНІ ТИШІ НЕ ТРЕБА

Мені тиші не треба з тобою,
Нам — прибою, прибою, прибою,
Що чайні розвітрює зграї,
Що гойдає навкруг небокраї!

Не потрібна нам сонність оселі.
Так, як море гримуче на скелі
Гравірує легенди в граніті,
Так і ми — невгамовні у світі.

Нам би вітру морського у душі,
Щоб він радість вітрилив на суші,
Щоб наповнював наше кохання
І на хвилю здіймав без вагання.

Ми до темряви вдвох не охочі...
Нам би зорі надморські ув очі —
В кожне око моє по зорині,
А в твої — всі сузір'я перлинні.

Нам би моря бурхливого сили,
Щоб загадане все ми зробили,
Аби нас не хилила утома,
А скорялась нам даль невідома.

1978

* *
*

Вірю в себе,
Вірю в краще,
Що зоріє у меті,
Тож не скориться нізащо
Дружболюбство самоті.

Вірю в друга,
Вірю в казку,
Що онукам віддаю,
Вірю в щирість,
Вірю в ласку,
Бо несу у світ свою.

Вірю сонцю,
Вірю грому,
Що все будить навесні.
Вірю я всьому земному,
Як великій данині.

А ще вірю у багатство,
Що зберіг я до сивин,—
У велике наше братство,
У Жовтневий наш почин.

1978

МОСКВІ

Скільки од проспівали тобі вже,
Москва.
Ти багато добра дарувала людині.
В світ іскряться твої
Чистосердні слова
Чистотою роси на рівнині.
О Москва,
Ти красива у сяйві знамен,
Богатирська твоя
І незміряна сила —
Ти в гарячих серцях
Всіх народів, племен,
Що круг себе братерством зріднила.

1978

В КАРПАТАХ

Не спалося всю ніч...
Аж десь під ранок
Блакитно спилися мені
Смерек крилатих дивний замок
Аж на карпатській вишині,
І білі шалі на Яремчі,
Що вітер з хмари ткав колись,

І перевалів сильні плечі
Аж там, де зорі уляглись.
І я пречистими снігами
Благоговійно йшов і йшов
Знов на побачення з літами,
На вишину — мою любов.
А там постало інше диво,
Його відкрила височінь —
Краса долин, садів, і жнива,
І міст підгірних голубінь.
Все диво, створене віками,
З чим нерозлучний зроду ти...
Вертав з простертими руками
В долину
з духом висоти.

1978

ДЖЕРЕЛА

З яких джерел глибинних сили
Бере душа, бере красу?
Які стремління захистили
Від темряви її ясу?

Які пориви крізь турботи
У сутичках добра і зла
Дали їй віру у висоти,
У віщі паростки зела?

Ні, не боги і не богині
В серця вселяли віру. Ні!
Уперше руки материні,
Її казки, її пісні —
У душу кинули зернину

НАД БЕРЕГОМ

Запам'ятався ти мені,
Приморський дуб на кручі,
В гарячій штильній тишині
На синьому безтуччі.

Стоїш один на самоті,
Немов гордець на святі.
Багато звідав ти в житті,
Бо віти вузлуваті.

Всього було в судьбі твоїй —
По прамах твоїх знати,
Корону з тебе буревій
Не раз хотів зірвати.

Не раз на тебе ураган
Летів у бризках піни,
А ти корінням всім, титац,
Схопився за глибини.

І досі бачиться мені
Отой гордець на кручі
Там, у рибальській стороні,
На синьому безтуччі.

1978

МУЖНІСТЬ

В серці мужності гніздиться
І відвага, й доброта,
Устремління блискавиця,
Благородства висота.

В серці мужності щедроти
Для сестер своїх, братів.
А любов без позолоти,
А як гнів — то правий гнів.

В серці мужності гніздиться
Вічне матері тепло.
В серці тім не знайде місця
Ні запроданство, ні зло.

1979

МЕЛІТОПОЛЬЩИНИ

Ти в степах мене
Волю навчала любити,
Дарувала на кручах ти дух висоти,
Звала в обрій,
Для серця відкритий,
І шляхи простеляла,
Якими іти.
Посилала назустріч
Не раз буревії —
Чорні бурі, хурделиці злі,
Наче знати хотіла,
Чи син твій зуміє
Не згубити дорогу,
Не збитись у млі.
Ти під білим гіллям
Шанувати навчала
Трудолюбство бджоли
І недремність коріння садів,
Розуміти учила
Печаль на причалах

Тих морячок, чий любий
У шторми поплив.
Ти красу відкривала
Повільно і тихо,
Новиною щодня
Чарувала не раз.
І одводила словом напутнім
Від лиха,
Заманивши удаль
Небосхилами пас.

1979

БЛАГАЮ

Не забувайтесь, благаю,
Не забувайтесь, молю,
Блакитні обриси Алтаю,
Гірське озерце Аделю.

Не забувайтесь, кохані,
В душі, в очах моїх живі
Світанки канівські в тумані
І дивне місто на Неві.

Не забувайтесь, турботи,
За далиною трудних літ,
Мій друг з моряцької піхоти,
Садів узбецьких первоцвіт.

Не забувайтесь, молюся,
Дзвеніть, лунайте з далини,

Цимбали тихі з Білорусі,
Прибій азовської весни.

Не забувайтеся ніколи,
Усі пережиті літа.
Весь перший клас моєї школи
І сивих друзів доброта.

1979

ЗНАЙОМОМУ

Не торкайся до хліба,
 рук не помивши,
Не протерши очей,
 не дивися у далі,
І не думай ніколи,
 що ти вже найвищий,
Умостившись на мить
 на чийсь п'єдесталі.

Не базікай про втому,
 якщо ти ледачий,
А про честь не суди,
 якщо правда немила.
Не оцінкой ніколи ти
 друзів удачі,
Якщо заздрість ядуча
 тебе осліпила.

1979

НАГАДУВАННЯ

Лежить в чохлі наш меч відплати...
Та час його не притупив,
Сувора сталь —

в ній плаче мати

Від муки, кривди ворогів.
Лежить в чохлі наш справедливий,
Тому й нещадний проти зла,—
Летять над ним сніги і зливи
І буря вже не раз гула.
Летять над ним і дні, і роки...
А він згада та й забрипить,
А то й застогне в світ широкий
І змівкне, вгледівши блакить.
Лежить в чохлі, не сміє спати —
Хто знов страхати нас посмів?!
Сувора сталь — рече в ній мати,
Попереджає ворогів.

1979

ВИСТУП НА МІТИНГУ

Будь гордою, людино,— ти прийшла
У світ,
Який тобі дано творити,
Від тебе жде він радості, тепла,
З надією дарує тобі квіти.
А згодом степ простелить він тобі,
А потім гори здійме над тобою,
У висоті всі зорі голубі
Розсіє світ тобі над головою.

Відчуєш ти, як сонце і п'ятьма
Змагаються,— закони в них незмінні,—
Як фарби осені вибілює зима,
А квітень славлять крики журавлині.
То ж вічний рух...

Не владен ти над ним,
Але у світі є закони вищі —
Усе, що стало людям дорогим,
Не дати обернути в попелища.
Людина ти! Від тебе всесвіт жде
Відваги й захисту від кривди і сваволі,
Щоб жах війни не мучив наші долі.
Людина ти! Планети вартовий!
Пильнуй за ворогом, що атомним ударом
Тобі погрожує, пророче смертний бій,
Як божевільний, снить страшним пожегом.

Сурми, зови на єдність проти зла
Всі племена і всі народи світу.
Людина ти! Тобі життя дала
Твоя планета сонця та блакиту.

1979

ТЕПЛІ КОСИ ТВОЇ

Я поглянув на тебе,
І десь глибоко в серці
Ворухнуло кохання крилом,
Я поглянув на тебе,
І, повіриш, здається,
Повернулося все, що було.

Десь на обрії
Зорі і роси сплелися,
І в ярища стікає нічна каламуть,

І видзвонюють тихо
Досвітні криниці —
Деся в глибинах ковалики
Срібло кують.

Теплі коси твої
На плечі золотіють,
Мов метелики, сіли
Два банти на них.
Дві блакитні зорі
Проглядають крізь вії —
Переливно веселих,
То раптом смутних.

А ти руки свої
Розпростерла на трави,
Мов патомлена птиця
Двоє крил розвела...
Трави струшують роси
На руки смагляві,
Поміж пальцями квіти
Ростуть від тепла.

Фіолети бузку,
Наче хмари над нами,
Пропливали повільно
В досвітній імлі...
І тоді шепотіли твоїми вустами
Перші радості наші
І перші жалі.

1979

ДОЩІ

Над затоками,
Над лиманами,
Десь між зорями і туманами,
Відлітають від нас журавлі.
І повторюють знову одвічні печалі
На прадавній своїй магістралі,
Накликають на землю жалі.

Над курганами,
Над рівнинами,
Над багряним вогнем — горобинами,
Пропливають тривожні ключі,
Гнізда й літо своє пригадавши,
З висоти посилають, як завжди,
В наші душі прощальні плачі.

Над садибами,
Над столицями
Всі сузір'я покльовані птицями...
Чи їх тучі закрили вгорі,
Чи розвіяв їх вітер, мов листя багряне.
Журавлі, журавлі... відлетять — і зав'яне
Райство квітів в моєму дворі.

Над ужинками,
Над весіллями
Плине смуток повільними хвилями,
Затишає у вісних піснях
Над столами, над повними чарами,
Над щасливими юністю парами,
Над буянням озимих в полях.

Над колісками,
Над могилами,

На прощання махаючи крилами,
Журавлині летять ключі...
Заспокойся, душа, не останні, —
За снігами прилинуть в тумані,
І ти радість учуєш в плачі.

1979

НЕ НАГАДУЙ

Не нагадуй, клен осінній,
Що сніги не за горами,
Що її розвідник — іній —
Підкрадається ночами.

Не пагадуй, клене вірний, —
Варта вірна коло ганку,
Що уже вітри загірні
Листям шелестять ізранку.

Не нагадуй, давній друже,
Як сад плодоносив,
Що в саду останні ружі
Моляться на осінь.

Не нагадуй, клен високий,
Брате мій крилатий,
Що не ходить кароока
До нас гостювати.

Не нагадуй смутки наші,
Красене в червінцях...
Є вино ще в нашій чаші,
Хоч і не по вінця.

1979

РАХІВСЬКА БУВАЛЬЩИНА

А сталося все так.

Оповідали:

Здригнулися гори, рушили обвали,
І біле пекло в урвищах гуло...

В Карпатах так було.

І потім тиша, біла, біла тиша —

Укрив обвал і гори, і ліси...

Дівочий голос раптом на узвишші:

— Рятуй мене!

Любов моя, спаси!

А він тікав від поклику все далі,

Від страху став манесенький, як гном...

Моління дівчини почув на перевалі

Карпатський легінь, що ішов селом,

І, ризикуючи, помчав він рятувати,

По шию утопаючи в снігах...

За ним услід сестра його і мати

Летіли вже з лопатами в руках.

В проваллі дівчину знайшли...

і врятували.

Відкрила очі, і у першу ж мить:

— Ви нареченого мого не відшукали?

Знайдіть його, рятуйте ви, знайдіть!

Стара гуцулка мовила дівчині:

— Невже то наречений?

Ти не плач...

Аж он, як ворон, вже сидить в долині.

Він боягуз, він зрадник і втікач.

1979

ЖАРТ

Ви не приходьте більш до мене в гості,
А я, мадам, за це вам обіцяю
Не крилити в захмарні високості
І наливати в склянку тільки чаю.

Я обіцяю перед сном щовечір
Прогулянку в розміреному русі.
Чужу біду не братиму на плечі,
На горе друга серцем не озвуся.

Я обіцяю очі одвертати,
Якщо мені зустрінуться красуні.
Я обіцяю недруга прощати,
На сіні я не ляжу більше в клуні.

Я обіцяю їсти манну кашу,
А з перцем смажене —
ніколи не посмію,
Щоб не гнівить сувору вдачу вашу,
Щоб не являлись ви,
мадам Гіпертонія.

1979

СТАРІ ЧОВНИ

Ти впізнало мене, море?!
Вище хвилиєю хлюпни —
Принеси ж бо, неозоре,
Мені юність з даліни.

А якщо і ти безсиле,
То хоч тріску від човна,
Хоч би клаптики вітрила,
Яке знала далина;
Хоч луною громовою
Ти озвись, як давній сміх.
Біле змирення прибою
Поклади мені до ніг.
А ще буйного вітрища,
З сіллю сонця принеси,
Щоб ударила найвища
Твоя хвиля до яси.

І вона мені накличе
Свята молодості мить.
Чайка давня у обличчя
Про минуване проячить.

1980

ЛЮБИ ДІБРОВИ

С. О. Григор'єву

Багато вже нападало дубів
В діброві тій, яку давно любили.
А скільки вже рахманних вечорів
На їхніх кронах тихо відпочило.

Багато вже зросло нових дубів
На тих місцях, де велетні упали,
А я і досі чую їхній спів
І гнівний рев у буряні навали.

Багато вже лягло нових стежин
На ті стежки, які ми протоптали,
І, зачарований, по них іде мій син,
Вдивляючись у мрійні перевали.

Багато вже у пам'яті моїй
Товаришів і вірних друзів юних.
Молю тебе, душа, не вечорій
У пам'яті печалі многострунній.

Багато вже віддав роботі літ.
Але не втамував і досі спраги...
Квітує в душі, юнацький первоцвіт
Патхнення, віри,
чесні і відваги.

1980

УКРАЇНІ

Яка ж красива ти — уквітчена весною,
Провіщана ключами журавлів,
Розбуджена бурхливою грозою
І пориванням річок до морів.

Яка ж красива ти — розгониста степами,
Висока горами — аж в синю височінь,
Скрізь явори стоять богатирями
Понад дорогами століть і поколінь.
Яка ж красива ти — в гостинності одверта,
Із усміхом назустріч доброті,
Яка ж ти мужня, сильна і уперта,
Як недруг стає на твоїй путі.

1980

ВІТАЮЧИ ЗАНОРІЖЖЯ

Вийди назустріч до мене з туманів,
Вслухайся...

Серце снує і снує —
Може, востаннє, ні, не востаннє
Ми пострічалися, місто моє.

Ти освіти мені білі колони,
Чистого неба на площі хлюпни.
Бруком твоїм пройшли вже мільйони
З нашої першої, місто, весни.
Склич на побачення парки, алеї,
Квіти, тополи і всіх солов'їв,
Друзів юнацтва — хоробрих Антеїв,
Той легіон, що тебе сотворив.
Вийди до мене з білих туманів,
Подихом вітру завісу порви.
Чую в мартенах клекіт вулканів,
Бачу в садибах тепло синяви.
Все, як було тут колись...

Чарівлива

Щирість, одвертість,
Душевність твоя.

Наче війни смертоносної злива
Тут не гуляла в кривавих боях.
Наче вона тут не гнула каркаси,
Наче війна не трощила граніт...
Ні, не прощу я криваві образи
Зайді, що вдерся в казковий мій світ.
Ні, не простять вже ніколи, ніколи
Наші онуки і наші сини.
Стогнуть у сейфах іще протоколи,
Писані нами по сліду війни.
Стогнуть, волають в них цифри і дати
Всіх злодіянь твоїх, зайда і кат...

Згадко, вгамуйся, я хочу впізнати
Знову, як вперше, свій Дніпроград.
Слава тобі, моє місто!

Змогло ти

В серці здолати рани та щем,
Встати з пожарищ, утрат і скорботи,
Гордо пливти у степах кораблем.
От і сьогодні протнули тумани
Щогли сталеві — тополі твої.
Як вздовж бетону радіють тюльпани —
В чашах гойдають бджолині рої!
Як обплели твої сонячні арки
Витівки лоз виноградних!
Краса!
Бачу: від Хортиці аж до Татарки
Сонце в долонях Дніпро коліса.
Все — як було.

Навіть я відчуваю —

Падають з пліч моїх сиві літа...
Друг мій юнацтва, хлопчина з Валдаю,
Іменем площі своєї віта.
Іменем вулиці — бачу табличку —
Товариш мій кличе...

Які імена!

Збудилася згадка —

немов кінострічку

Крізь серце пустила моє давнина.
Тихше, вгамуйся, воно все з тобою,
Воно неминуще, воно все твоє...
Он біля кручі, пеначе з прибою,
Парк сталеварів з туману встає.
Перші алеї, перші квартали —
Друзів моїх імена, імена
Роки у камінь і в бронзу вписали.
Вийди до мене, свята давнина!

Вийди до мене назустріч з туманів,
Вслухайся...

Серце снує і снує —
Може, востаннє,
ні, не востаннє,
Ми пострічались, місто моє!

1980

ВЧОРАШНЄ БАГАТТЯ

Багаття вчорашнє я ворухнув,
А згадку підкинув —
вогонь спалахнув
І друзів обличчя моїх освітив...
Отам, під дубочком, Довженко сидів.
Хто відати міг, що то буде востаннє:
Прочитані друзям оповідання,
Прочитані зорям, дніпровським вітрам,
Лугам і вечірнім уже деревам,
Багаттю, яке вуркотіло, і гріло,
І раптом зітхало, складаючи крила.

Багаття вчорашнє я ворухнув,
А згадку підкинув —
вогонь спалахнув...
Круг нього півколом друзі сиділи,
Захоплення зорі в очах мерехтіли,
За словом Довженка, натхненно-чудовим,
Летіли серця наші в степ, на будови,
Туди — на Каховку, і далі, і далі
За світ міражів голубих і каналів.

Там думи його і найкращі літа,
І море його.

Там його висота!..

Вчорашнє багаття я ворухнув —
А згадку підкинув — вогонь спалахнув.

1980

ТРИ БАЖАННЯ

Три бажання, три стремління
Не складають в грудях крила —
Правлять подихом роботи,
Правлять парусом життя.

Перше з них — пронести вірність
Крізь усі випробування,
Крізь усі спокуси кривди,
Вірність любій стороні.

Друге з них — принести користь
І залишити на спадок
Всій Вітчизні широчезній,
Многомовній і ясній.

Третє з них — на власні очі
За життя свого побачить,
Як тебе в путі-дорозі
Обганяють рідні діти.

Три бажання, три стремління
Не складають в грудях крила —
Правлять подихом роботи,
Правлять парусом життя.

1980

ЦИКЛИ

РОЗМОВА З ДОЧКАМИ

Ніні і Катерині

* * *

Сосни шумлять на світанні,
Струнки, по-дівочому юні...
Доньки мої кохані —
Світлі мої красуні.

Сосни шумлять під вітрами,
Тихнуть у лагідну днину,
Серце ж моє із вами
Мову веде безупинну.

Наче під серцем у мене
Двоє джерел воркують...
Бачу — крізь поле зелене
Дві річки шляхи торують.

Одна вже тече в розгоні,
Під небом весни погожа,
А друга — в квітучому лоні,
На синій струмочок схожа.

Розлийтеся ж, ріки кохані,
З землі напивайтеся сили,
Несіть по землі струмування
Джерел, які вас породили.

1953

Вже одспівали солов'ї,
Вже падають каштани,
А за Дніпром стоять гаї
Спокійні, мов тумани.

Вже третє літєчко твоє
Одквітло, одлетіло,
Та їх в запасі в тебе є,
У мене ж — гірше діло.

І я дивлюся на той бік —
За широчінь Славути,
Поплив мій сорок третій рік,
А жаль — не повернути.

Буває журно отоді,
Як осінь в високості...
Літа до мене молоді
Приходять тихо в гості.

І кучеряві, і стрункі
Мої правдиві друзі,
І бистрі, наче плин ріки,
Гартовані в напрузі.

І чую: в їхньому теплі
Всесильне серце б'ється —
Любов до рідної землі,
Що матір'ю зовється.

І думаю: було б дано,
Щоб юнь примчала рання,—
Життя прожив би все одно,
Як вперше, без вагання.

Отож і хочу я, дитя,
Щоб в тебе сили стало
Прожити так своє життя,
Щоб у душі сіяло.

А прийде осінь золота,
Щоб світлі, чесні, прості —
Немарно втрачені літа —
Ішли до тебе в гості.

1954

* *
*

Ти все питаєш:
— Хто така? —
Обвівши поглядом портрети...
— То Белоянніса дочка,
Я фото вирізав з газети.

Дочка героя...
Він в бою,
З своїми вірними братами,
За рідну Грецію свою
Поліг, не скорений катами.

Вона, як ти, — така ж мала,
Такі, як в тебе, он косички...
Якби отут вона жила,
На вас казали б — дві сестрички.

В далекій Греції вона...
Там народилась у в'язниці,
Вона не зна, що є весна,
Вона не бачила ще птиці.

Еллади неба далину
Йй заступили чорні грати,
Йй тільки казку про весну
У казематі шепче мати.

Вона не бігала в степах,
Що грають морем, колосками,
І лиш солома в головах
Йй пахне полем і вітрами.

Йй квіти роблять із листів,
З паперу — рожі і тюльпани,
А пісню вольних солов'їв
Йй імітують каторжани.

Вона не бачить далину
Блакитну, сонячну, зігріту,—
В'язниці стінку кам'яну
Вона вважає краєм світу...

Та десь гряде,
настане час
Для неї з долею новою...
І мрію я:
ти обнялась
З своєю дальньою сестрою.

1954

* *
*

Пишу листа із Кабарди
(Тобі земля ця не відома).
Я сім годин летів сюди,
А прилетів —
і наче вдома.

Я став на землю
і, повір,
Зніжковів в одну хвилину —
Чи до Кавказьких передгір,
Чи до Карпатських я прилинув?!

У небо глянув,
у блакить,
Обвів очима гори сині.
Мені здалося в одну мить,
Що приземлився на Вкраїні.

Цей край мене причарував,
І не лише його окраса,
Я в пісні Пачева * вгадав
Надію, думу,
клич Тараса.

В садах крилатих слободи
З іменням лагідним — Долинська
Спить у шанобі Кабарди
Співачка наша українська **.

І на її могилі квіти
Хвилюють нас, коли цвітуть,
Ще й тим,
що їх садили діти,
Що починають з дружби путь.

* Пачев Б. М. (1854—1936) — кабардинський радянський поет.

** Марко Вовчок.

Рости, моя дитино мила,
Красуйся, вранішня зоря,
І хай тобі братерства сила
У душу лине з букваря.

1954

Катерино, ти не пам'ятаєш,
Як в житті уперше йшла ти лугом,
Квітам всім здивовано раділа,
З кожною віталася, як з другом.

До ромашки вперше засміялась
І дзвіночок вперше пригорнула,
Серденьком малим своїм, напевне,
До краси любов тоді відчула.

Так і йшла — з простертими руками,
Наче луг хотіла весь обняти,
Та будяк побачила квітучий...
— Не чіпай! — тобі сказала мати.

А тобі, закоханій красою,
В ту хвилину, певно, не до нас...
Ти будяк до личка пригорнула
І спинилась, вжалена, ураз.

Ти похмуро, довго розглядала
В колючках красиві квіти ті.
Не від болю сльози заблищали —
Від обману першого в житті.

Я будяк той вирвав геть з дороги
І навчав тебе, дитино, так:
Пильна будь!
В житті, як і на лузі,
Ще росте між квітів і будяк.

1954

* *
*

Коли ти виростеш, мала,
Я поведу тебе степами
В село, де мати повила
Мене за спраглими жнивками.

І ти побачиш, дочко, там
Понад дорогами могили,
Вони колись стеновикам
Дороговказами служили.

Побачиш далі голубі,
Яким нема кінця і краю,
І степ безмежний я тобі,
Неначе книгу, прочитаю.

В ній будуть мужність, гордість, сум —
Усе, що козакові гоже.
І глибина народних дум
Нам у розмові допоможе.

І ти, довірившись мені,
Угледеш враз, моя кохана,
Як пролітають вдалині
Полки Сірка а чи Богдана,

Як десь поїдуть чумаки
(Могили — їхніх мандрів свідки),
І чорним шляхом батраки
Прокурять в степ на заробітки.

Та стане легше на душі
Тобі, коли за дальні гони
І за Чонгар, за Сиваші
Пролинуть фрунзєнські загопи.

Мов теплу зливу у маю,
Степи зустріли ждачу волю...
Було нелегко ратаю
Іти по спаленому полю.

Та перший лан засіяв він,
Вже не батрак — хазяїн долі,
І в землю з золотом зернин
Він засівав і мрію в полі.

Він думав, сіючи колись,
Про те, щоб ти була щаслива,
А зараз, доню, подивись:
Усі степи — безмежна нива...

Коли ти виростеш, тоді
Я поведу тебе степами...
Гарячий серпень у путі
Очам відкриється жнивими.

І степ тобі, любов моя,
Як книгу, буду я читати,
Щоб ти навчилася, як я,
І крихту хліба шанувати.

1954

* *
*

Спи, моя, спи, моя зоре,
Лю-лі, моя Катерино.
Небо вже синє, як море,—
Пізня година.

Очі закрий, моя мила...
Я над тобою помрію.
Серце розгорне, як крила,
Світлу надію.

Я па тих крилах полину,
Долю твою облітаю —
Нашу велику країну,
Ту, що кохаю.

Зорі високі над нами,
Спи, моя, лю-лі, русява...
Землю прикрасиш трудами —
Це твоя слава.

Спи, уже згасла заграва,
Дихає вітер із поля.
Наша велика держава —
Це твоя доля.

Спи, моя, спи, моя зоре,
Лю-лі, моя Катерино.
Небо вже синє, як море,—
Пізня година.

1954

* * *

*

Вже пролітають сірі гуси
На тихі води Білорусі:
Понад Дніпром,
Понад ярами,
Над березневими степами,
Що, мерехтливі вдалині,
Тривожать серце знов мені...

Степи, степи,
Степи кохані —
Мої літа далекі, ранні,
І перша пісня материна,
Дитинства бистрая година,
Юнацькі радощі й жалі
І праці перші вчителі.

Хай скроні вкрито сивиною,
А ви — як молодість — зі мною,
Стени мої, — у всім житті,
Як добра пісня у путі,
Як вірний друг,
Як рідний брат,
Як правда батьківських порад.

Степи, степи,
Ви скрізь зі мною...
А березень дихне весною
Крізь дальню даль,
За сто доріг,
І я ступаю за поріг,
До вас верстаю вкотре шлях,
Бо серце там —
В степах, в степах...

1955

Не проклинаю, не чекаю,
А тільки жаль мені,
Ой жаль,
Що понесу я в іншу даль
Тобі призначене кохання,
Свої надії, сподівання,
Які наснилися мені
Колись в ірпінській тишині.

1956

* *
*

Мені згадалися давні роки
І вірні друзі з тих бригад,
Які прийшли у степ широкий,
У полотняний Дніпроград.

Мені згадалися: юність рання,
Робіт нових казковий план
І витвір нашого дерзання —
Любимий, перший Дніпрельстан.

І роки ті мені відкрили
Закони вічні у житті —
Що невичерпні наші сили,
Коли ми з Леніним в путі.

Закон провірено літами,
Вогнем, любов'ю і мечем:
В новітніх планах — Ленін з нами,
А ми в дерзанні — з Іллічем.

1956

Хороші друзі, вірні друзі —
Мої літа ви молоді,
Хоч промайнули у напрузі,
Пройшли в турботах і труді,
Хоч нелегкі, зате і нині
Ви в душу світите мені
Вогнями домен на Україні,
Сузір'ям в рідній стороні.
В степах ми домни будували,
І снилось, вірилося нам,
Коли коханим обіцяли
Віддати все в спадщину **синам**.
Тому і досі вашу силу,
Юнацькі дні в душі несу
І вашу пісню бистрокрилу,
Завзяття ваше і красу.

Та й буду нести довгі роки,
І гордий тим, і сильний я,
Що в спісейський край широкий
Пройшла вже молодість моя.
Що спадкоємці — наші діти,
Яким саджали ми сади,
Як ми, продовжують творити
В ім'я священної мети.

1958

* * *

Спить далеко десь від мене
Люба донька, на спочинку...
Піонерії знамена
Теж поснули на хвилинку.

Що їй сниться,
я не знаю...
Та гадаю, що над спаами
Ластів'ята мого маю
Пролітають під вітрами.

Пролітають,
кличуть в далі,
Як мене колись позвали
На будьоннівськiм привалі,
Де ми коней напували.
І мені ішов десятий,
А знамена ті багрянi
Був я ладен цілувати,
Мов дорослий — у пошані.

Був я ладен Сивашами
Йти у бій,
під кулі з ними,
Тільки б віялись над нами
Пурпурові,
невгасимі...

1959

Ти збирай мене знов у мандрівку,
Знову шлях через серце проліг,
Хоч не легко, повір, за домівку
Йти від тебе, дитя, за поріг.

Але вабить, тривожить і кличе
Поїздів адаленілий гудок,
І смаглявого степу обличчя,
І азовських прибоїв віночок.

Голос друга і юності голос
Все нагадують: «Нас не забудь!»
Достагаючи, хилиться колос
І наказує рушити в путь.

Не заради мандрівки-забави
Пригорну і скажу: «Прощавай!»
На свої на осінні отави
Поспішаю співати про май.

То збери мене знов у дорогу...
Не зупинить печаль твоя, ні!
Я дивлюся на тебе з порога,
А душа моя вже вдалині.

1960

Далеко був від України,
І снилася вона мені
Русявим чубчиком дитини,
Вогнями домен вдалині.

Дунаєм тихим пропливала,
У груди хлюпала Дніпром,
Варила сталь, плуги кувала,
Сади садила за селом,

В ліси Карпатські на вершині
Вплітала райдуги весни,
По морю гнала хвилі сині,
А бірюзові — крізь лани.

Я був далеко, та раділи
Вітри, співаючи мені,
Що вже черешні забілили
У запорізькій стороні.

І я ішов, ішов полями,
Злетів на степовий курган,
Шумів розгойданий вітрами
Хлібів великий океан.

1961

* *
*

Може, в тебе на весіллі я не буду, —
Довго ждати ще до того дня, —
Але хочу, щоб зійшлося люду
Чесного, ясного, мов рідня.
Бачиться мені ота година...
Росні очі не ховаєш ти.
Якщо буду, крикну:
«Катерино,
З ким тобі по світу далі йти?
Хай він стане перед очі чисті,

Перед хлібом чесним на столі,
Перед піснею, що грали гармоністи
На твої сподіванки й жалі...»
Встане хлопець,
Так мені вже сниться,
Візьме білу рученьку твою:
«Ти мені дружина і сестриця.
Перед світом всім я не втаю,
Перед людом, перед хлібом чесним,
Перед матір'ю клянуся, чуєш ти?!
У твої дівочі, русі весни
Хочу сонцем лагідним ввійти».

1968

* *
*

Священність хліба, матері й землі,
І честь сестри, і незрадливість брата,
Могутність духу, що здолав жалі,—
Яка тепер, людино, ти багата!

Священність батька, солі і води,
І чистота глибинна у коханні,
Незайманість садів, які несуть плоди,
І віра в день на росянім світанні.

Священність Леніна й полеглих у борні,
І труд, з натхненням злитий воедино,
І далини манливої вогні,—
Яке багатство маєш ти, людино!

Священність правди, пісні і звитяг,
Що б'ють джерелами в історії народній,
І свій високий пурпуровий стяг
Неси, дитино, в завтрашнє сьогодні!

1969

* *
*

Хвиля за хвилею, —
Згадка за згадкою,
Чайка за чайкою —
Лет в давнину...
Дай тобі, доне,
Не бути солдаткою,
Не виряджати любов
На війну.

Хвиля за хвилею —
Сипя колиска
Доню гойдає
Безжурну мою...
Мені ж вони стали
Живим обеліском
Над тими, хто в морі
Поліг у бою.

Чайка за чайкою —
Чорнії стрічки
Тих моряків,
Що поснули на дні...
Хвиля за хвилею —
Сиві косички
Тих, хто і досі їх жде
Вдалині.

1970

Не загубись в людському морі,
Не скам'яній на самоті.
І совість став ти у дозорі
На перехрестях у житті.

Не засліпись ти від удачі,
У скруті руки не складай.
І не проспи ти дні гарячі,
Коли збирається врожай.

Не обминай ти кривду люту —
Топчи її, карай, суди,
А підлабузників отруту
З путі презирством одведи.

Не зраджуй друзів за одверті
Слова гіркої правоти,
І бійся, бійся більше смерті
Повз горе іншого пройти.

1970

РИСИ РІДНОГО ОБЛИЧЧЯ

Ідуть літа,
 десятиріччя,
Лягла в зірки,
 мов казка, путь,
А риси рідного обличчя
Над всім чіткішими стають.
Над всім —
 величний і відкритий,
З народом весь, без вороття.
Вже неможливо й уявити
Без нього всевіт і життя.
Як неможливі — світ без сонця,
Джерел, кохання чи небес,
Без віри — подвиг краснодонця,
Без праці мужніх — Дніпрогес.

Він над усім,
 і він у всьому —
Він на знаменах
 і в серцях,
Надійний світоч молодому,
Вогонь — в гартованих бійцях.
Він з сівачем сьогодні в полі,
Він з школярами — в букварі,

В піснях повстанців у Анголі,
На Кубі — в просвітку зорі.
Людською вірою зігрітий,
Він у борні братає люд
І за собою сіє квіти —
Братерство й Мир,
Свободу й Труд.

ОПОВІДАННЯ БАЛТІЙЦЯ

Чатую у Смольному.
Вітер і ніч.
Деся постріли дальньої варті...
У двері відхилепі бачу —
Ілліч
З балтійцем стоїть біля карти.
Запитує.
Слуха.
Про щось розмовля,—
Та звісно,— про нашу країну.
Вже третю добу і Ленін, і я
Не знаємо й трохи спочину.
Як хвилі, до Леніна
йдуть та ідуть
Солдати,
матроси,
робочі...
Повз мене до Леніна слалася путь
В Жовтневі світанки і ночі.
І раптом...
Не вірю очам своїм я —
Чи сон то,
чи казка,
чи мрія?

Іде з моряками
дружина моя,
Синка пригорнувши Сергія.
«Пароль?» — запитав я,
і зняв карабін,
І шлях перетнув їм завзято.
Та серце ж не камінь...
Всміхається син,
Кричить па весь Смольний вже:
«Тато!»
Уже і дружина мене обійма,
Сміється,
цілує і плаче...
«Оце і пароль вам увесь!» —
жартома,
Почулось, сказав хтось неначе.
І соромно стало мені.
В одну мить
Одвів я дружину:
«Без жартів!»
Та пізно —
у дверях вже Ленін стоїть
З начальником нашої варті.
Суворий начальник очима аж їсть,
А Ленін усміхнений наче.
Начальник запитує:
«Що це за гість?»
А Ленін:
«Заходьте, моряче».
Провів в кабінет він
дружину мою,
Над сином схилився у жарті.
А я не заходжу,
при дверях стою,
Не можу, не смію —
на варті.

Ілліч наказав:
«Підмініть моряка,
Спочити йому не завадить».
Заходжу,
а ленінська, бачу, рука
Голівку Сергієву гладить.
До столу запрошує нас проводир,
Запитує він Василю:
«А що привело вас сюди,
у цей вир,
Та ще в таку пізню годину?»
«Здалека мандрую... Полтавка...
Звідтіль
Прийшла Ілліча запитати,
Чи скоро вже хліб,
Чи скоро вже сіль,
Чи скоро вже мир в наші хати?
Не знала, що мужа зустріну якраз,
Рушаючи в путь невідому.
Три роки на фронті...
Проситиму вас:
Пустить його, Ленін, додому».
Ілліч посміхнувся:
«Це справа така,
Що думати треба нам спільно.
Питайте у мужа свого, моряка,
До нас він прийшов добровільно».
«Чекай, Василю, обов'язок мій...
За тебе,
за сина,
за долю
З фронтів я пішов у новий буревій.
Чи з бою втекти?
Не дозволю!»
А Ленін додав ще:

«За землю, за мир
З Петровичем боремось разом...»
Ввійшов в кабінет бойовий командир
«Прибув я за вашим наказом!»
І він розповів, що вночі юнкери
Селянських дітей розстріляли.
У Царське Село прийшли у двори
Дівчатка і хліба благали.
Повнісінькі торби насипали їм
Попрілої в склепах пшениці.
Несіть, кажуть, мамам і татам своїм,
Самі ж узялись за рушниці.
І падали діти скривавлені ниць...
Розвідники наші зловили убивць.
Зажурений Ленін,
розгніваний він,
До болю в руках я затис карабін,
Моя ж Василина, втираючи сльози,
Благально звертає на Леніна очі:
«Нехай же за діток
помстяться матроси,
Солдатики наші,
селяни,
робочі.
У битві хай світять їм
сонце і зорі.
Ведіть ви панів всіх
до грізного суду!
А я вже в Сергійком ждатиму в горі,
Та звати додомоньку мужа не буду...»
Дружина мене обп'яла на прощання.
Вклонилась вождю...
І пішла у світання.

* * *

Все буде так, як їм наснилося,
Тим першим ленінцям, давно,
Як майбуттям їм колосилося
В боях посіяне зерно.

Все буде так, як їм ввижалося:
Далеких правнуків чоло,
Що їм в історію вклонялося,
Бо їхнім подвигом жило.

Все буде так, як в битві скошені,
Вони благали в смертну мить:
«Ви наші мрії, кров'ю зрошені,
Й життя по Леніну творіть!..»

Все буде так, як присягалися
Бійцям полеглим їх сини,
Коли в скорботі нахилялися
І знов на бій ішли вони.

СОНЦЕ

У своїх піснях народи
Славлять сонце споконвіку,
Славлять землю, славлять води,
Силу їхню превелику.

Я ж з дитинства пам'ятаю —
В думках нашої країни
Другим сонцем величають
Образ рідної людини.

ЗУСТРІЧ У ГОРКАХ

В сніжних Горках,
По парку
Сріблясто-дрімучому,
Натомившись за день
На роботі, колись
Він любив походить
По сніжку балакучому,
По морозцю вечірньому
Тихо пройтись.

Може, в ті надвечір'я
Йому пригадалися
І Симбірськ, і сім'я,
Замордований брат,
Та етапів шляхи,
Що в Сибір простелялися,
І Разлів,
І повсталий на бій
Петроград.

Може, в ті вечори
Йому мріялись роки,
Що за тифом, за голодом
Після негод
По землі молодій
Зашумлять, мов потоки,
І збратають любов'ю
З народом народ.

Може, в ті вечори
Його дума летіла,
Обганяючи час,
До майбутніх сторіч,

Може, в ті вечори
Йому рана боліла,
Та нікому і слова
Не мовив Ілліч.

Він любив походить
По сніжку балакучому,
По морозцю блакитному
Тихо пройтись...
А сільські хлопчачи
В тому парку дрімучому
Крадькома за ним слідом
Спішили колись.

Крадькома хлопчачи
Пробіралися в тиші
(До нехитрих забав
Кожен хлопець привик),

Крадькома, щоб не чув
Загадковий для них,
Найрідніший
І у світі найстарший за всіх
Більшовик.

Тим школярикам сніжним
Хотілось все знати —
Подивитись зблизька,
Розгадати секрет,
Чом у кожній хатині
Чи батько, чи мати
Із газет вирізають
Знайомий портрет.

Крадькома, крадькома —
Від куща до ялини —

У чужих козушках,
У чоботях чужих...
Хлопчаки заглядали
В обличчя людини,
Яка йшла у задумі
Повільно
До них.

І ялини мовчали,
Сховавшись під бурки...
Тільки Ленін раптово
Сміявся з п'їтьми...
— Добрий вечір, хлоп'ята!
Не вмісте в жмурки,
Тож виходьте,
У сніжки
Пограємось ми.

І ватага на поклик
Тоді вилітала,
Аж кресались веселки
З наметів
Снігів...
А за грою
Ще краща година бувала —
Ленін в гості до себе
Школярників вів.

Відчиняючи двері
Великої хати,
Він гукав:
— Костянтинівно!
Гості до нас... —
І просив роздягатись,
До столу сідати.—

Нас чайком почастують,
А він нам — якраз.

Починалася в домі
Розмова поволі
Про село,
І про хліб,
І про в'язочку дров...
І печалився він,
Що не топлено в школі
І що татко Андрійків
З війни не прийшов...

І журився Ілліч
Над судьбою вдовиною,
Над кручиною
Снігом завіяних хат...
А крізь жури
Виднілась йому
Над рівниною
Інша доля — майбутнє
Русявих хлоп'ят.

І теплішали очі його,
Аж іскрилися,
Коли він,
Мов дорослим,
Казав хлопчикам,
Як на полі Росії
Дві долі зустрілися,
Як судилось нову
Боронити батькам.
Бо нова зашумить
Над полями пшеницями
І наше для всіх
Кожушків і чобіт,

І у кожну хатину
Прилине жар-птицею,
І Росія, мов сонце,
Горітиме в світ.

У словах чарівних
Зігрівалися діти,
І тій казці прекрасній
Вклонялись чолом,
І всміхались:
Чи може людина зловити
Птицю з хлібом і сіллю
Під теплим крилом?

А Ілліч, мов читаючи
Думи дитячі:
— Може, може! —
Радів. —
Тільки ви ж підrostіть!..—
І, бажаючи дітям
Добра і удачі,
Проводжав за поріг
У вечірню блакить...

Я у Горках іду:
І морозно, і біло,
І сніжок прилітає
З далеких тих зим...
Нам не кожному стрітися
З ним пощастило,
Але з Леніним жити
Судилося всім!

Де ви, хлопці —
Щасливці
Засніжених Горок, —

Друзі Леніна
З бідних закурених хат?
Відтоді проминуло вже
Більше як сорок,
А на плечі лягли вам
Усі п'ятдесят.

Де ви, де ви,
Ровесники і побратими?
Фотографія в Горках,
Як вісник здаля:
Володимир Ілліч
З школярами своїми
Після жмурок, і сніжок,
І після Кремля.

Де ви, друзі,
Щасливці
Уже посивілі?
А спіжок балакучий
Підказує знов:
Бригадири в цехах,
Сівачі ув артілі,
Легендарні бійці,
Виконробі будов.

А хіба ти забув,
Як вони Дніпрогеси,
Як Магнітки,
Турксиби
Творили колись?
Як в лісах Підмосков'я,
В пожежах Одеси,
В севастопольській битві
Вони не здались?

А хіба ж ти забув,
Як, вернувшись з Берліна,
Розійшлися майстрами
З дивізій, бригад,
Воскресивши з руїн
Білорусь,
Україну,
Не спочивши, взялися
За Ленський каскад?

Хіба серце не їхнє
У зорянім леті?!
Хіба їм не підвладні
Глибінь,
Широчінь?!
То ж вони, посивілі,
Ідуть по планеті
З Іллічем,
Вожаками нових поколінь.

Не затьмарити світлості їхньої
Тіням,
Славі липути
Ленінських
Вірних бригад...
...Усміхнулась дитинством
Мого покоління
З фотографії в Горках
Ватага хлоп'ят.

КРЕМЛІВСЬКІ КУРСАНТИ

Я пам'ятаю вас...
Червоні банти —
На гімнастйорку пломінь серця б'є...

Кремлівські курсанти,
Кремлівські курсанти
Пройшли крізь дитинство мов.
Пройшли батальйони
Юнацького війська —
Найстаршому двадцять було.
Нелегко далась їм
Рівнина Таврійська,
Аж доки пробились в село.

Поранені в битві,
З безсоння змарнілі,
Вмивались, вклоняючись ниць.
З ікон позімавши,
Божники білі
Несли матері до криниць.

Надвечір курсанти
Кашу варили,
А ми, малюки,
Біля них...
Напевне,
Не все ми тоді розуміли
В юнацьких піснях бойових.

Та я пам'ятаю:
Гордились курсанти
У пісні похідній своїй,
Що Ленін послав їх
На орди Антанти
І сам виряджав їх у бій.

Не всім їм судилось
Пробитись до моря —
Палала вогнем далина...

І досі в степах ще,
На кам'яних зорях,
Не стерлися їх імена.

Рязанські, полтавські
І пітерські хлопці,
Полісся русяві сини
Поснули в степу
У тісному окопці.
І, мабуть, буремні їх сни,

Бо в'яже схід сонця
Червоні їм банти
Край неба, де день ожива.
Кремлівські курсанти,
Кремлівські курсанти —
Легенда моя степова.

* *
*
* *

Що б не сталося,
Однак перемагає
Слово чесне,
А не зла наруга,
І не хитрі плітки баламута,
А порада друга.

Що б не сталося,
Однак перемагає
Вірність воїна,
А не зрадливі крутні,
І не слово, кинуте на вітер,
А пісні, в дорозі незабутні.

Що б не сталося,
Однак перемагає
Правда Леніна,
А не лжеців трутина,
І не трутень — в хитруванні,
А в труді — Людина.

Він з нами скрізь,
Він скрізь присутній:
В труді,
На прапорі,
В душі.
Вбирайте ж риси незабутні
В свої серця, товариші.
Ми з ним неслінні.
Над віками
Зійшов, як сонце, наш Ілліч.
Присяга наша:
«Ленін з нами!» —
Лунає, як планети клич.

БАЛТІЙСЬКА БАЛАДА

Палали багаття нічні над Невою,
Балтійці зійшли з кораблів.
У сивих туманах матросів і зброю,
Спахнувши, вогонь золотив.
Учора на весь світ вони прогрімилі,
Східсонця — їм битись в боях...
А стрічки червоні на грудях жаріли —
Жовтневі троянди звитяг.

Ще пісню хоробрим, що зрушили гори,
Не встиг проспівати поет,
Та оди їм склали гармати «Авроры»
І ленінський перший декрет.
Палали багаття в тривожну годину
У колі балтійських братів...
І хтось, пригадавши свою Україну,
Тихесенько пісню завів:
«Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого...»
І пішло, як хвилі,
Від багаття до багаття,
Від серця до серця,
Покотилось над Невою:
«На Україні милій...»
Повставали перед словом
Лицарі в бушлатах,
Познімали безкозирки...
А дума крилата
Над палацами летіла,
Слалась над Невою
І лягла благословенням
На моряцьку зброю.
«Щоб лани шорокополі,
І Дніпро, і кручі...» —
Над кострищами здіймалось,
Розтинали тучі.

«І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій...» —
Заспівались і незчулись,
Як на тому слові
Підійшов з товаришами
І, знявши кашкета,

Яке ми пишемо на полум'ї знамен,
Яке в душі не в'яне і не гасне.

То віра наша,
Наш закон в житті,
Присяга наша чесна перед світом.
То ери знак —
Прослалися путі
За ленінським пророчим заповітом.

І тільки чесний може шлях пройти
За Леніним,
Де битва стяг полоще,
Як він, віддавши все в ім'я мети...
Чи не тому для нас він найдорожчий?

ПЕРЕД ПОРТРЕТОМ

І дивиться з портрета він...
Він — совість наша і присяга.
Він — ворогам моїм проклін
І віри нашої відвага.

З літами старіють усі,
А він не вкрився сивиною.
У вічній битві, у грозі
Він править долею людською.

Чи є у світі хоч один,
Хто імені його не знає?..
А невблаганний часу плин
Його від людства не сховає.

І буде так! Не владен час,
Над ним не владні інші сили.

Батьки колись в дорогу нас
Його ім'ям благословили.

Не розлучався з ним і я,
І вже мої леліють діти
З маленства Леніна ім'я,
З яким і їхнім дітям жити!

Благословенні та земля і мати,
Які йому відкрили білий світ,
І Волги шир,
і неба сині шати,
Весняних птиць одвічний переліт.

Благословенні юності тривоги,
І вірність друзів,
і сестер любов,
Ті безконечні і трудні дороги,
Які з народом мужньо він пройшов.

Благословенні чесність, і відвага,
І світлий розум,
і душі порив,
На полі битви невтолима спрага
І партія, яку в борні створив.
Благословенні всі труди титана,
Його безсмертний,
віщий заповіт,
Й троянда революції багряна,
Яку леліє в серці цілий світ.

Благословенні ж ленінські вершини,
Доріг високих
невсипущий плин,
Благословенне у душі людини
Невгасне поривання до вершин!

1959—1970

ТАВРІЙСЬКІ ВЕЧОРИ

* *
*

Таврійських вечорів глибока далина,
Лимани срібні, крики лебедині...
Я всю сходив — немав на Вкраїні
Такої, як кохана сторона.

* *
*

Десь біля моря, в рідній стороні,
В степу просторім бачиться мені:
Одна-однісінька тополя вироста
У самоті, печальна і проста.

Хто залишив її, в які літа?
Весною одинока розквіта.
Улітку стан дівочий вигина
І роздягається у вересні одна.

А біля неї хмароньки пливуть,
І десь-то одна одну доженуть,
І колос колосу впадає у поклін.
І два шляхи зливаються в один.

Давно, давно — тополі не було —
Виходив я у поле за село
І до туманів ранішніх бродив,
Та жаль, дівчину вірну не любив.

Вона кудись полинула, як птах,
А серце любляче залишила в степах...
Чи не докором вірної мені
Зросла тополя в рідній стороні?

* *
* *

Вінок весілля прибою
З грозою море принесло.
З причалів, яхти! Над водою
Злітають чайки і весло.

І гордо вимпели багряні
Піднесли в бухті кораблі,
І на Малаховім кургані
Спочити сіли журавлі.

А над прибоєм шумним сяє
Вождеві пам'ятник — маяк.
А біля нього присягає
Вітчизні відданий моряк.

І слово чесне сині гори
За ним повторюють услід.
На рейді сонячні лінкори
Стоять, готові у похід.

СИВАШ

Як вітер, колючі кураї,
Терпкий, як піт, пісок,
І даль застигла, мов граніт,
І коням важко вести крок.
Як очі стлілі, Сиваші,
Чого ви дивитесь на мене?
О пісне, вітре, задушить
Цей біль про друзів безіменних.
Бо згадку дорогу і горду
Не здавлено землею в домовині,
Батьківську мужність сивої когорти
Дано мені,
як дорогому сину.

* *
*

Я не знаю нічого у світі,
Що дорожче за юності дні,
Товариством священним зігріті
І крилаті, як птах, навесні.

Де ви, друзі далекі?
Озвися,
Дніпробудівське плем'я, прийди!
Романько, Чумаченко Орися,
Землекопи Петра Колайди...
Де ви, де ви? Іду берегами,
Мов шукуючи ваші сліди.
Я не сам! Я ходитиму з вами:
Спогад, в юність мене поведи!

* *

*

Знову весело в нашій артілі:
Повернулись солдати назад,
Нові хати, як лебеді білі,
Над лиманом красуються в ряд.

У воронки, що зрили снаряди,
Насадили солдати дубів...
Зеленіють нові виногради
Над колисками їхніх синів.

* *

*

Білим вітрилам в далекому морі
Приснилося перше моє кохання...
Я не здогнав його в синім просторі,
Навіть у сні...

Розбудило світання.

* *

*

Буває так, що й в лютому
Весною пахне сніг...
Прийти б і, незабутому,
Ступити на поріг.

Дорожню б торбу скинути,
З чобіт змести сніжок,
Почути з хати: «Сину, ти?» —
Ще б ступити крок.

До серця пригорнути,
Упитись щастям тим...
Одвічно незабутий,
Далекий отчий дім.

Гука мене вітрами
В ясні краї свої:
— Вертайся, під снігами
Проснулись ручаї.

Ти ж до маандрівок ласий —
Напнем вітрила ми.
На хвилях вже баркаси
Чорніють, як соми.

Твої рибалки-браття
З сітками йдуть з дворів.
Невже забув багаття
Таврійських вечорів?

* *
*

От і станція Сокологорна...
А у грудях вже серцю тісно —
Здрастуй, юність моя неповторна,
Степова моя здрастуй, вітчизно!

Три дороги лежать до моря,
І на кожній мої сліди,
Та чи з радості, а чи з горя
Я не знаю, якою пройти

На Григорівку чи на Різдвянку,
На Генічеськ — і там рідня.

Чорногривих мені б і тачанку,
Облетів би усіх за півдня.

Навпростець я подамсь, на лимани,
Птиць юнацтва послухаю спів,
Підіймусь па високі кургани,
Чебрецевих нап'юся вітрів.

Так, як снилося в ночі грозові,
Так, як вірою силу живив,
Що я буду іще на Азов'ї,
На роздоллі приморських степів...

* *
*

Дайте робу брезентову,
Дайте чоботи юхтові —
На Бірючий рушу знову,
Позмагаюся на лові.

В рань, розбуркану і свіжу,
Я напну вітрила білі,
Я бортами піну зріжу
На отій ревучій хвилі.

Хай, як бубон, безупинно
Вітер в парус б'є і свище.
Я набік шаланду кину,
Покажу смолове днище.

Хай танцюють сині далі,
В мене вистачить снаги...
Не вернуса без кефалі
На артільні береги.

* *
*

Передсвітання вітерець
В хлібах зітхнув поволі.
З снопів устав смагливий жнець,
Як велет на роздоллі.
Обвів очима даль степів,
Вклонився: — Добрий ранок! —
І степ пеначе відповів,
І спалахнув світанок.
Злетіли іскрами в зорі
Степів співці крилаті,
Пройшли по росах косарі
Красиві, як на святі.
Деся задимився дальній шлях,
Хтось заспівав поволі,
І заспів той у всіх серцях
Озвавсь в чистім полі.
Озвавсь відгомоном душі
Господарів врожаю.
І пісня, й труд — товариші,
Пішли по небокраю.
Пішли, пішли, аж ген туди —
Там сонце розбудили.
Назад верталися — в ряди
Пшениченьку зложили.
З жінцями думи всі мої.
Стрічаючи світанок,
Вклоняюсь здруженій сім'ї
У пояс...
— Добрий ранок!

* * *

*

За Херсоном, на рівнині,
Де шляхи лежать у далі,
Височить гармата пині
На кургані-п'єдесталі.

Чисто вимита дощами,
Вкрита фарбою ясною —
Наче вчора гармашами
Підготовлена для бою.

І воронки біля неї —
Наче плугом, землю зрили,
Видно, вражі батареї
Тут снарядів не жаліли.

А вона живе і нині,
Жерлом дивиться у далі,
За Херсоном, на рівнині,
На кургані-п'єдесталі.

При дорозі, в стиглім житі,
Круг гармати, почорнілі
У землі лежать розбиті —
Танки, ковані у Кілі...

* * *

*

Далекі трепетні вогні
На Корабельній стороні
На щоглах кораблів.
Сузір'ям юності вони
Мені горять ще з давнини
В блакиті вечорів.

І ті вогні читаю я,—
Моряцька молодість моя,
Тебе в труді прожив.
Твоїм іменням промовля:
І дружба мужніх, і земля,
Й каміння бліндажів.

Де синій котиться прибій,
Де Ленін з бронзи, мов живий,
Гукас в далечинь,
Стоїть, як пам'ятник війни,
Бліндаж героя старшини
На пам'ять поколінь.

Каміння вимили дощі,
І ружі кримської кущі
Живим вінком цвітуть,
А біля входу на броні,
Яка посивіла в огні:
«Земляче, не забудь!
Орлов,
Баградзе,
Рудь».

То батареїці з Балаклави,
Герої праведної слави...
То був останній дзот...

* *
*

Знаю радість твою, ланкова,
Наддніпряньська моя трудівниця,
Щедро платять за працю жнива —
Уродила на славу пшениця!

То зірками засяє зерно,
На току потече ручаями,
А у серці твоєму воно
Проростає ясними думками.

І крізь хмари токів голубі,
І легке павутиння утоми
Сняться березень синій тобі,
Кропіткі у труді агрономи.

Сниться ланка — дівчата твої
З бригадиром сидять до півночі;
На посів — на весняні бої
Креслять плани рінгучі, пророчі.

Скільки днів ти трудилась, ночей,
Доки колос налився поволі,
Скільки щастя видніє з очей
Твоїх подруг, завятих у полі.

З ними разом трудилася ти
На жнивах у змаганні і славі...
І тече, і тече урожай золотий
На багатство народу, державі.

Знаю радість твою, ланкова,
Наддніпряньська моя трудівниця,
Щедро платять за подвиг жнива —
Уродила на славу пшениця!

* *
*

І знов мені приснилось море,
Баркаси, чорні від смоли,
Напнуте вітром, аж прозоре,
Вітрило лине на вали.

І знов пройшли переді мною
Морські трудяги-земляки,
Село рибальське за косою,
На скелях, в морі, маяки.
Ще снилось... зорі догоряють,
З Азова плине ранній дим.
Я сіті з моря вибираю
Із сріблом трепетним, живим,

І молода рибачка з кручі
Стежками мчить мені навстріч,
Сніданок в кошику пахучий —
Це після моря добра річ!..

Хлюпочуть хвилі на просторі...
Чомусь приснились маяки?
Напевно, вчора десь у морі
Мене згадали рибаки...

* *
*

Хороші весни степові —
Скороминучі теплі зливи,
Дрімотні райдуги в траві
І перший жайворон щасливий,

Поглянь навколо — широчінь,
Озимини зелена сила,
І далини глибока синь
Десь землю з небом поріднила.

Чи то волошковий вінок
Цвіте навкруг, не одцвітає,
Чи тракторів легкий димок
У далеч вітер заплітає.

Чи, може, радістю степів
І життєдайною, й новою
Далекий обрій заяснів,—
Хлюпоче синьою рікою...

* *
*
* *

Креше над морем гроза гарцуни,
По обрію грима громами,
І тонуть в безодні гримучій вони,
Освітані зверху вітрами.

І знову громи, блискавиці...

Дарма!

Безсилі розхлюпати море,
І в'яне, знемігши в змаганні, пільма,
Вмивається небо прозоре.
Вже й вітру немає, і сліду пільми,
Лиш гнівно на гребнях прибою
Викочує море на берег громи,
Накидані з неба грозою.

Щасливий син, якщо радіє мати
З його діянь в ім'я усіх людей,
Якщо достойно може зустрічати,
Трудом його пишаючись, гостей.

Щасливий син, що матері надії
І сподівання виправдав в путі,
Понищивши підступних лиходіїв,
Завіти захищаючи святі.

Щасливий син, що материнську мову
Проніс через пожарища, бої
І материнську пісню колискову
Співає над онуками її.

Щасливий син, який сягнув вершини,
Очима матері зоріс вдалину —
На неосяжний простір Батьківщини,
З якою думу думає одну.

ДО МОРЯ

На побачення з тобою
Я прийшов вже з сивиною,
Натрудившись на роздоллі
І за трьох поївши солі.

Хто помірить всі дороги?
Не втомилась мої ноги,
Не обходив бурі, герцю,—
Не зів'яло моє серце.

Були шторми, були штилі,
Падав чайкою у хвилі,
Та тобі клянуся тричі:
Не стогнав я, не кигичив!

Я бував, як ти, суворим,
Аж кипіли хвилі-гори.
Сонцем я бував залитий,
Та, як ти —
завжди відкритий.

1939—1970

ПАМ'ЯТІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

* *
*

Яке мені добрати слово,
Велике й тихе,
щоб воно
Ввібрало душу так чудово,
Як сіль землі вбира зерно!

І щоб уміло чарувати,
Як нас весняної пори —
На небі писані Карпати,
На тихих водах — вечори.

Якби ж мені отак зуміти —
Не потребує друг прикрас —
Я б розказав, як білі віти
В довір'я тягнуться до вас.

Я б розказав,
як стиглий колос
Десь за Романівкою, там,
Здала зачувши рідний голос,
Як ратаю, вклонявся вам.

Я б розповів, як довгі ночі
Не спав схвильований поет

І як у Харкові робочі,
Завмерши, слухали сонет.

Я б пригадав і дні відплати,
Які святив віршем співець,
Як голос матері крилатий
У тих словах почув боець.

Я б розказав і про Варшаву,
І про дунайський срібний плив,
Як там землі своєї славу
Пропіс поет-громадянин...

Я б нагадав і мандрювання
За небосхил, за океан,
Де ви гукали до братаця
Ім'ям збратованих слов'ян.

Якби у слові все зуміти,
Сказав би те, що зрів не раз —
Як Білорусь несла вам квіти
І як горнулася до вас.

Я б не таїв, як над ставками
В рибальській, добрій простоті
З своїми ви товаришами
Багаття клали золоті.

Я б розказав, як там діброва
Вас мрійно слухала, мудрець,
Як тиха зірка вечорова
На ваш сідала поплавець...

Яке ж мені добрати слово?..

1960

В ГОСТЯХ У ЯКУБА КОЛАСА

Веди, веди мене, дорого,
Пройдусь назад по тих місцях...
Були ми в Колоса старого
З Максимом Рильським у гостях.

Знялась юга тієї дніпи
І за вікном будила ліс...
«А ти, Максиме, з України,
Спасибі, снігу нам приніс.

Аж виграє землі владарка,
Завіє нам поля, річки...»
І десь опівночі гитарки,
І до світання балачки.

Та не було у тій розмові
Ані пишнот, ні мілини,—
У запальному їхнім слові
Іскрився розум сивини.

Уже й хурделицю не чули
Вони, поезії царі.
Трудні дороги пом'янули
Перед новою на зорі,

Де їм складати для людини
Пісні і мудрі, і ясні...
І, слово честі, в ті хвилині
Самі були немов пісні...

Коли вже діти йшли у школу
Поміж казкових сніжних див,
Кремезний Якуб встав з-за столу
І ліжко гостю постелив.

«Максиме, влігся спіговій,
Спочити нам було б до речі...»
І кожущок мисливський свій
Накинув другові па плечі.

1964

ВІН ГОВОРИВ...

I

Іде сівач,
Весни трудар і жрець,
І думас, аж росяний від поту,
Про те,
Що вслід за ним ітиме жнець,
По колосу цінитиме турботу.

Велика мудрість є в тій простоті...
Не годеи шани,
Хто забув це вчення,
Хто талану зернята золоті,
Женця забувши,
Сіє без натхнення.

II

Поете, ждуть від тебе люди!
Чому зімкнув свої вуста?..
...Буває, пісня повнить груди,
Але з душі не виліта.

У лет і крила наче гожі,
Бо в серце б'є тебе крилом,
А ти у пісні на сторожі
Вже котру ніченьку з пером.

Ти ладен ще переписати,
Ти напинаєш струни слів
І сумніву незримі грати
Навколо пісні знову сплів.

Чи стане сили їй злетіти?
Чи є в ній іскорка вогню?
Чи невибагливі піїти
Її не стрінуть, як рідню?

Бунтус пісня, повнить груди
Вже чутним клетотом орлят,
Ти переміг — пускаєш в люди
Не жовторотих пташенят.

III

О, не вони те скажуть слово,
З дитинства привчені до вправ...
Ось-ось, рече обов'язково
Отой, що сіяв, будував,
Хто уставав раніше сонця
І дню новому слав привіт,
Хто з риштувань, а не з віконця,
Духовним зором міряв світ,
Хто наливав моря казкові,
Вугілля виборів з глибин
І хто не бавився на слові,
Як той поетик-вітрогін, —
А хто носив у серці слово,
Трудом натхненне, не для втіх,
То ж він рече, обов'язково,
Достойно подвигів усіх.

1964

НАД ОЗЕРОМ

Летіли гуси над лісами,
В путі зустрів їх перший сніг.
Тривожний сум під небесами
В раптовій віхолі затих.

А ми над озером сиділи...
Читав Тадейович якраз.
І плач гусей осиротілий,
І сніг раптовий вразив нас.

І на чолі його відкритім,
В очах глибокий смуток ліг:
«Усе бува у білім світі
На безконечності доріг».

І він притих на тому слові,
Та прояснилося чоло:
«Воно й мені сніги раптові
В путі стрічалися... Було...»

І в небо крикнув:
«Рать крилата,
Он за пургою знов блакить,
Летіть ви, гуси-гусенята,
В тривозі крила не зітріть!»

1965

СЕРБІЯНОЧКА

Колись у Сербії, що схожа на Україну
Долинами, гаями і піснями,
В селянській хаті слухав я дитину,
Яка, стидаючись, горнулася до мами,

Горнулася, читаючи мені
Максима Рильського поезію прекрасну
Про те, як обнімаються пісні,
Як зорі дружби сяють і не гаснуть.

Не все я в сербській мові розумів,
Вторив своєю рідною дитині.
Як я радів, що України спів
Добром озвався в сербській тій хатині...

Я розповів посту про дівча,
Прийшовши в Голосіївську діброву.
Поет зрадів...

Я бачив по очах,
Але на інше перевів розмову...
Минали дні в життєвій суєті,
Та ось поет
Постукав якомсь вранці:
«Спасибі вам за вісточку з путі...
Ось томик мій...
Відправте сербіянци».

1965

ВТОМА

Я стомився, я стомився...
Біля дружнього багаття
Обіпрюсь на праву руку,
Відпочину хвильку, браття.

Тільки хвильку,
Тільки хвильку —
І готовий знов до дії.
Я братів пообнімаю,
Подивлюся в очі — мрії.

Тільки хвильку,
Мо', півхвильки...
Де ж мені-бо спочивати?
Грають, грають,
Грають сурми —
Вічні ленінські солдати.

Мо', півхвильки,
Мо', півхвильки —
І піду за сурмачами,
Що на обрії ступили
І сурмують над віками.

О, пі хвильки,
Ні півхвильки!
Дяка поклику живому,
Що мені вертає сили,
Заколисує утому.

1965

ПЕРЕДОСТАННІЙ ДЕНЬ

В моїй душі вирують бурі —
І поряд глухо спокій спить,
А думка натовлена в зажурі
Вогнем займається на мить.

І спалах той переді мною
Все осява, що я любив,
І ті шляхи за далиною,
Які, на жаль, не всі сходив.

Мені хоча б одну мандрівку
Ще на поліську сіножать,

Мені хоча б одну ночівку
Десь біля канівських багать,

Щоб чарувався я піснями,
В сльозах усміхнений отам...
О, ті пісні з колиски з нами
І наостанок любі нам.

1965

КРИЛА ПОЕТА

Ми працю любимо, що в творчість
перейшла,
І музику палку, що ніжно серце тисне.
У щастя людського два рівних є крила:
Троянди й виноград, красиве і корисне.
Максим Рильський

Могутні, пружні два крила,
Які зрослись з душею,
В бажанні щедрого тепла
Простерлись над землею.

Всі поривання, думи всі,
Все, чим душа боліла,
Полум'яніє у ясі
На тих високих крилах.

І рокіт бур, і сонця сміх
На крилах щохвилини.
Зірки виблискують на них,
Немов роси перлини.

Завжди розкрилені вони
І на землі, і в тучі —
Співають жайвором весни
Або Дніпром ревучим.

Красі та користі хвала,
Мов тепла злива, леться.
Могутні, пружні два крила —
Два промені від серця!

1965

ГОЛОСІВСЬКА СТЕЖКА

Всі гаї зацвітуть,
Всі проляжуть дороги,
І світанки усі
Осіпять перелогі;
Всі вогні вечорів
Спалахнуть за хвилину,
Коли я у путі
Вашу пісню зустріню.
Всі птахи прилетять
На курган Голосіїв,
Всі троянди займуться,
Що людям наміряв;
Теплі зливи впадуть
З-під веселого грому,
Як пройду по стежині
До вашого дому.

Всі чесноти людські
Заіскряться росолою,
Все, провіщене вами,
Устане красою.
І всі друзі озвуться
Від краю до краю,
Коли совісті вашої
Книгу читаю.

1975

З ДАЛЕКИХ МАНДРІВОК

ДАЛМАЦІЙСЬКА ПІСНЯ

Ой ти, соколе мій, соколе,
Чом шугаєш над подвір'ям,
Чому любого ти будиш?
Мій коханий натомився.

А як любий мій прокинеться,
Я попрошу його, соколе,
Щоб узяв мене з собою.

Вдень я буду за матроса,
Уночі дружком я стану.
А, бува, кермо нам зрадить —
Мої руки допоможуть.
А розірветься наш парус —
Шаль моя його замінить,
А не витрима мотузка —
Дві коси тоді віддам я,
А якщо впаде і щогла —
Стан стрункий мій не зламати!

Ой ти, соколе мій, соколе,
Не буди мого коханого.

1955

ЛІДА

Старий хорват, суворий з виду,
Немов прийшовши з давнини.
В трубу з долонь гукає Ліду
На всі чотири сторони:
«О Лідо!

Лідо!

Лідо!

Лідо!»

Замре,

послуха...

знов своє...

В печальнім голосі у діда

Іще якась надія с...

І так від хати і до хати:

«О Лідо!

Лідо!» — лине вдаль.

Зачувши крик отой,

хорвати

Самі впадають у печаль...

Я гість в селі, дідівську муку,

Не знаючи, відчув в душі...

«Він пережив свою онуку.

Її спалили усташі»,—

Сказав мені юнак чорнявий,

Печалі дивлячись услід...

Знялись на обрії заграви,

І за село подався дід...

Коли били фашистів герої,
Верховин македонських сини.
Їм у ноги лягла блискавиця,
В головах їм сузір'я цвітуть...
І летить білогрива Бистриця,
Поміж скель пробиваючи путь.

1956

В ДАЛМАЦІЇ

Часи Еллади, вік двадцятий,
Життя і древності туман,
І монітори, і фрегати,
І мури західних слов'ян.
Бетон і скло,
Старі гробниці,
Собори, й блиски маяків,
І мармурові римські птиці,
І сміх ядрацьких моряків,
І сталь, і з драва коліщата,
І кранів лет,
І... тихий прах.
Живі і бронзові дівчата
На далмаційських берегах,—
Струнки, вродливі, дивно схожі,
Що й переплутать можна їх...
Та я помітив: перехожі
Більш поглядають на живих.
Та я помітив:
Не в тумані
Легенд прадавніх і окрас
Дні пропливають на Ядрані...

Далеко, далеко очима ясними
Ви бачили вольні і доли, і ріки,
І, в битві обнявшись з братами своїми,
На пагорбах сербських послули навіки.

І гори вам ниву зелену послали,
Щоб менш за своїми отут ви тужили,
Щоб вірної дружби живих научали
Братерські могили,
братерські могили.

1956

КВІТИ СЕРБСЬКИХ ДОЛИН

Квіти сербських долин,
Чорногорських вершин,
Незабудки Люблян
І безсмертники Пули.
У росі, як в сльозі,
На горбах домовин,
Де мої побратими послули.

Любі квіти землі,
За яку полягли
Подоляни, волжани, дніпровці.
Якби відали ви,
Які славні були
Ті суворі, закурені хлопці.

Якби відали ви...
Може, бачили їх?
Пригадайте... Миколи, Івани
На шляхах фронткових,
На полях бойових,
Що послались на димні Балкани.

Попитайтесь ви в серб'янки, яка
Вас поклала на груди могили,
В македонця спитайтесь ви,
в старика, —

Вони разом у гори ходили,
Розпитайте в стежин,
Що навкруг домовин...
В Югославії їх не забули,
Квіти сербських долин,
Чорногорських вершин,
Незабудки Люблян
І безсмертники Пули...

1956

ДИВЛЯЧИСЬ НА СКУЛЬПТУРУ В БУДАПЕШТІ

Чорні,
Люті,
Чавунні коні,
І в напрузі могутній юнак
Вже сто літ їх трима на припоні
І не може утримать ніяк.

Все гарцюють, уперті, завзяті,
На мосту над Дунаєм летять,
І чавунні повіддя натяті
На вітрах, наче струни, бринять.

Але бронзовий весь від світання
Той юнак, величавий з лиця,
Переміг у сторічнім змаганні,
Як хотілося серцю митця.

Хоч і рвуться ще чорні і люті,
Та в Дунай не потягнуть убрид,
Бо до сили такої прикуті,
Що з любов'ю прямує на Схід.

1957

ТРИ ГАЙДУКИ

(З сербської)

Щось Феруз-паші не спиться,
Сон йому страшений спиться.
Свічка блимас, здригас,
Мов так само спу боїться.
Встав паша, дружину будить:
— Дай ключа ти від темниці!
Там гниють уже три роки
Вороги мої прелюті.
Не вгамовуються й досі —
В сон приходять, непокоять.
— Не ходи, — жона благає, —
Не ходи вночі в темницю!
Завтра наймит рано піде
Вражі кості закопає.

— Ха! Ха! Ха! — паша сміявся, —
Я живих їх не боявся,
Хоч вони могли змагатись.
Мертвих псів мені лякатись?!
Ні, я сам повинен знати,
Де лежать ті вражі кості,
Знати хочу, що їм треба,
Чом вони мене гукають! —
Вийшов він, од свічки тіні
На обличчі затремтіли.

Вставив ключ в замок пудовий
І ступив паша в темницю.
Сморід, сирість, темінь тиха.
Павуки і скорпіони...
Жах і холод почорнілий...
О, які були тут муки!
І сидять там три скелети —
Кості воїнів-гайдуків.
І стоїть по повній чаші
Перед кожним на підлозі.

Встав один — суворий в слові:
— Ей, паша, ось чаша крові!
Овдовіла моя жінка,
Тяжко їй самотній. В горі...
Обійшла вона всі гори,
Не одна... а при шаблюці.
«Де ви, зайді?» — звала в муці
І тебе хотіла стріти...
Ти рапін її примітив,
Вдарив кулею у серце...
Кров юначки в цім відерці!
Аж по вінця повна чаша!
Пий, паша, за горе наше! —
Руки тягнуться... Безмовно
Він приймає чашу повну...
Випив, скрикнув враз од муки...
— Пий, паша, прийшов ти в гості,
Бог простить! — сміються кості.

Другий встав гайдук і каже:
— Моя матір попросила,
Як їй викупити сина.
Ти, поглянувши на сльози,
Їй сказав: «Вези три вози!»
Жалко сина їй, старенькій, —

Дні і ночі сива ненька
Руки стружені трудила —
Не пила вона, не їла,
Сну і спокою не знала,
Доки викуп назбирала.
Привезла тобі три вози,
Ти ж, паша, став глузувати:
«Це, стара, за харчування,
Син-юнак був добре збитий —
У в'язниці він, неситий,
Їв каміння і вдавився...»
Не дійшла стара додому...
Піт матусі в кухлі цьому!
Аж по вінця повна чаша!
Пий, паша, за горе наше! —
Руки тягнуться... Безмовно
Він приймає чашу повну,
Випив, скрикнув враз од муки...
— Пий, паша, прийшов ти в гості.
Бог простить! — сміються кості.

І встає гайдук останній:
— Ти мене в темницю кинув,
А в горах моїх зостався
Кволий, крихітний синочок.
Він хотів підняти рушницю,
Та не зміг — слабенькі руки.
Довго плакав мій синочок,
Що не зможе бути гайдуком.
Гірко плакав син голодний:
«Де мій батько? Турки кляті...»
Плакав, плакав, та й умер...
Кухоль пий з його слозами!
Аж по вінця повна чаша!

Пий, папа, за горе наше! —
Руки тягнуться... Безмовно
Він приймає чашу повну.
Випив, скрикнув ще від муки,
Мертвим впав до ніг гайдукам,
Мертвим впав...
— Прийшов ти в гості,
Бог простить! — радіють кості.

1957

НА ЯДРАНІ *

Матроси «Варяга» співали,
Виводив хорват капітан,
Над щоглами шати звисали,
І хвилю притишив Ядран.

І, пильно вдивляючись в далі,
Душею порицувши в спів,
Матроси в суворій печалі
Моїх шанували дідів —
Священних героїв, що з бою
Послали останній привіт..

А чайки пливли за кормою,
Неначе хурделиця, вслід.

І линув «Варяг» на Ядрані,
По синьому полю гримів,
І зіронька перша в тумані
Спахнула, зачувши цей спів.

* Я д р а н — Адриатичне море.

Тоді й маяки засвітили —
На скелях вогні вдалині...
Матроси співати скінчили
І руки потисли мені.

А за що — і сам я не знаю...
Напевне, за те, що в морях
Великого нашого краю
Родився хоробрий «Варяг».

1957

КУРГАНАМ СЕРБІЇ

Кургани Сербії,
Шумадії сади,
Гірські ліси на берегах Морави,
Він вас любив,
І він летів сюди
На бистрих крилах
Не заради слави.
Він вас любив,
Як брат сестру свою,
І, стогін Сербії
Почувши з України,
Пішов поет,
Був з вами у бою
За волю Сербії,
За сонячні долини.

Він вас любив...
А зайда-басурман
За ту любов
Йому пробив дві рани,

Любо ружі на просторі,
Та все ж дивиться додому,
А хазяйка серцем чує,—
Ружу тішить, поливає,
По-українському воркує,
Ще й «Зозулю» їй співає...

Гостював я, не журився
В білій хаті у пражанки,
Та все ж з мальвою дивився
За Карпати на світанки.
Отуди, де смуга синя,
Наче хусточка України,
Де і празька господиня
Прожила ясні години.

Де вона і пісню, й мову,
І народ наш полюбила,
Де і ружу малинову,
Мабуть, вперше вона стріла...

Мабуть, вітер Закарпаття
Знаком нашої поваги
Ружу висіяв при хаті
На кургані біля Праги.

Прага, 1960

РОЗМОВА

Десь дорогою на Пряшів
У вечірній тихій млі
Зупинились «Татри» наші
На ночівлю у селі.

— Сіять горе?

Пересію
Їхню лють своїм зерном,
Я не тільки плугом вмію
Возвеличитись над злом.

Сівача душа багата
Розкривалась людям всім,
Ще біліша стала хата,
Ще чорніший — Білий дім.

Високі Татри, 1960

ОСТАННІЙ ВІРШ НЕЗВАЛА

Ідіть,
насмішники,
На лобне місце йдіть!
Б'є барабан.
Сурмить сурмач у мідь.
Ідіть,
кому поезія — на лють
І хто хотів закрити мені путь
За те, що лицемірів, брехунів
Одвертістю караю
З давніх днів.
Ідіть,
насмішники,
На лобне місце йдіть!
До мене зло у вас іще кипить
За те, що зрад
Не кликав на пораду,
А визнаю любові тільки владу;

За те, що правду
Нишком не караю,
А в рідний край
Глибоку віру маю.
Так!
Вірю в світ,
Що буде без війни,
В нові міста, —
Видніються вони.
В садах,
у квітах виткані
споруди.
Собі міста ті вигадують люди
(Як Гете дім
у Веймарі старому),
Міста без трутнів,
Гуркоту і грому.
Міста в цвіту,
З криницями,
В лісах,
Міста,
Де злагода поселиться в домах.
Міста без бомбосховищ,
Без в'язниць
І без тісних і темних
кам'яниць;
Міста, в яких, мов перла у воді,
Вік щедрості народиться в труді.

1962

Далека Сербіє, ти снилася мені —
Сади Шумадії,
На лозах чорні грона
І волелюбним сербам вдалині
На пагорбі поставлена колона.

Далека Сербіє, ти снилася мені,
Твої поля
І Савина долина,
І слухав я твої пісні,
В яких співає серце слов'янина.

Далека Сербіє, ти снилася мені,
Міста твої,
Твої привітні села
І загартована у ратному вогні
Сім'я твоя геройська і весела.

Далека Сербіє, ти снилася мені...
Смугливі діти,
Сиві партизани,
І очі їхні світлі та ясні,
І слово їхнє дружби і пошани.

Далека Сербіє, ти снилася мені...
В усій красі
До мене поривалась,
А правду кажучи, було це не вві сні —
Далека Сербія сьогодні пригадалась.

1963

Обмотавши хустиною рани,
Уклонившись руїнам села,
Через гори пішли партизани,
Їх стежина до штабу вела.

І заснуло дівча по дорозі
На руках чорногорця-бійця.
Так прийшов він до штабу в тривозі,
Мовчазний і суворий з лиця.

Сивій Райні поклав на коліна
Він священну нощу свою.
Попередив бійців:

— Спить дитина! —
Стало тихо в гірському краю.

Та з печери щасливі радисти
— Вязьма, Вязьма! — гукнули за мить.
О, які ж бо вони голосисті!
Хай дитина ще трохи поспить...

— Руські воїни Вязьму відбили,
Розгромили фашистів в бою!..
Вязьма, Вязьма! — тоді охрестили
Партизани сирітку свою.

Стала Райна стара їй як мати,
Берегла на путі бойовій...
Ще ї не це я хотів розказати
У баладі своїй.

Це було в Чорногорії дальній.
Ми недавно в гостях там були.
Нам лунали пісні привітальні,
Ми за дружні сідали столи.

А в гірському селі, де з руїни
Лебедино сади вже цвітуть,
Запитав я про долю дитини,
Яку руською Вязьмою звать.

— Нашій Вязьмі сімнадцять минає,
Відповів чорногорець мені.—
Ви не чули, як любо співає
Вона російські ваші пісні?

Вчиться Вязьма.

Вже скоро вертає —
Буде вчителька в нашім краю.
Сива Райна давно виглядає
Рідну Вязьму, кохану свою.

Мир і щастя вам, доню і мати,
Що зріднились в судьбі бойовій...
Ось про це і хотів я сказати
У баладі своїй.

Чорногорія, 1956

ПАМ'ЯТНИК ФРАНЦУЖЕНКАМ

Дві жіночі руки
З-під землі, з глибини,
Над травною,
Вище кленів Парижа
Знялися в блакить,
І страждають,
І кличуть,
І молять журбою
І печалюми всіх,
Хто під ними лежить.

Дві жіночі руки...
З-під землі, з глибини,
Мармурові...
Білі руки страждань
Матерів і дівчат
Над поривом живих,
Над диханням любові
Аж з криничних глибин
Лебедино ячать.

Дві жіночі руки...
Не в обручки паризькі
Обвиті,
А дротами фашистських
Страшних таборів.
Жанни, Мері, Катріни
І Кіті...
Доньки Сени, Бретані
І теплих морів.

Дві жіночі руки...
І не тільки ячать,
У стражданні
Над землею прстерті
У синь-висоту;
Дві жіночі руки,
На світанні багрянні —
Два крила, два меча
На життя і на мсту!

Париж, 1974

РАНОК СВЯТА «ЮМАНІТЕ»

Щороку так —
В новому місті,
Що в полі чистому встає,
Радіє свято комуністів,
Почате піснею Потье.
Учора поле —
Нині площі,
Книгарні, виставки, кафе, —
Хоча з брезенту,
Хоч полоще
Їх вітер Франції,
Зате
Якою силою, снагою
Усе наповнене, кипить.
А над барвистою юрбою
Ракети линуть у блакить.
Багряно в небі
І крилато
Від фейсверків, прапорів.
Прийшла вся Франція на свято
Борні, братерства трударів.
Матроси, ткалі, металісти —
Плече в плече,
Неначе мур.
Від серця в серце урочисто
Переліта:
— Бонжур! Бонжур! —
О, скільки люду!
Скільки квіту!
Над серцем кожного — тюльпан.
І посланці
З усього світу
Ідуть в обіймах парижан

Аж в небокрай,
Що голубіє...
Встає світило золоте...
Святкує Франції надія
День сурмача —
«Юманіте».

Париж, 1974

ЛИСТ З ФАШИСТСЬКОЇ В'ЯЗНИЦІ

Люба моя!
Розмовляю з тобою востаннє
Перед стратою я...
Вже на ґратах бринить світання —
Шле прощання вітчизна моя.

І летить моя думка, як птах,
Крізь гримучі літа борні...
Не здригнуся, впаду, як годиться
Комуністу, французу — мені.
Руки скуто мої ланцюгами,
Я тримаю двома олівець.
Вийде сповідь моя за брами,
Коли прийде фашистам кінець.

Прочитай її, люба дружино.
Тільки прошу — читай без сліз.
Розкажи усю правду сину,
Щоб він далі її проніс.

Я люблю вас, люблю, присягаю,
Та й на мить не шкодую, о ні,
Що за честь свого рідного краю
І за вас умираю в борні.

Вдячний я за любов твою ширу.
Ти, можливо, й не знаєш, жона,
Як жила вона мою віру,
Скільки сил надавала вона.
Будь щаслива!
Люби мого сина —
В цьому мрія моя тепер...
Не корися, моя батьківщино!
Ваш навіки —
 Андре Реб'єр.

Париж, 1974

РІДНА ПІСНЯ

Платону Майбороді

Там, де Сена гойдає причали,
Де гуляв вечорами Гюго,
Корабелі французькі співали
Пісню друга мого.

Над рікою вона лебеділа,
Материнським бриніла теплом,
Берегами стелилася біло
Вишиваним крилом.

Мабуть, щирість у тому мотиві
Полюбили Парижа сини,
Бо, примруживши очі, щасливі,
Розспівались вони.

Як же пісня до берега Сени
Долетіла крізь гори, гаї?
Чи вловили паризькі антени
Робітничих околиць її?

Не вгадаю, не знаюся в тому...
Та, почувши її, не втаю,—
Захотілося зразу додому —
На Україну мою.

Париж, 1974

**ОБІД
У ДЕСАНКИ МАКСИМОВИЧ**

Донька Сербії славетна,
Поетеса Максимович,
Запросила нас у гості —
Пообідати гуртом.
Тліла осінь золотаво
У белградським передмісті
І багрянцем шепотіла
Під самісіньким вікном.
А на тому тлі вогнистім,
За столом своїм гостинно
Розливала нам Десанка
Золоті й червоні вина.
Випромінювала чарка
Тихий промінь надвечір'я.
А на тлі вікна — хазяйка,
Знаменита у народі
І вже сива, як повір'я.
За її плечима гори
Піднімались над пожари —
Одна одну підминали,
Забіралися за хмари.
Підняла Десанка келих
Вище гір над головою:
— Товариство любе, перший —
За полеглих в громі бою! —

А коли здймала другий —
За блакитний плин Дунаю,
Усміхнулася Десанка:
— Вам по-сербськи почитаю... —
Розчахнула вікон рами,
Стала осінь поряд з нами...

— Земля, вродивши, лежить черлена,
Плодами, збіжжям весь край укрито,
А серце в'яне, як листя клена, —
Згоряє літо,
Згоряє літо.

В куцах червоних, як у багатті,
Останні грона вогнем наливо,
На захід сонця багріє в хаті —
Згоряє літо,
Згоряє літо.

В наметах листя відчутно муку,
Мережки срібні пливуть над світом.
Чи перебуде душа розлуку —
Згоряє літо.
Згоряє літо.

1975

* *
*

Коли чавлять вино черногорці,
У Цетині чи в Которі десь,
Захмелівши, там гори танцюють,
Залицяються всі до небес.

Коли землю з долин чорногорці
На городи підхмарні несуть,
Під ногами в них гори зітхають
І гранітна вгинається путь.

Коли хрестять синів чорногорці —
Їх несуть до гніздов'я орлів,
І врочисто їм гори дарують
Всі сузір'я і волю вітрів.

1976

ПРОПЛИВАЮЧИ ВЗДОВЖ МАЙОРКИ

Я східсонця на палубу вийшов...
Дух забило —
Яка краса!
Середземного моря тиша
Утопила в собі небеса

І морські і небесні потоки...
Не придумаєш казку таку.
Від блакиті усі синьоокі,
Голубий капітан на містку.
І Майорка пливе з блакиту,
Мов красуня встає із дна
І приносить всі кольори світу
На скелястих вершинах вона.
Пролунала вітально сирена...
Раз ми стрілись в житті...
Розійшлись...
О Майорка — притулок Шопена,
Тут буремило серце колись,
Сумувало, любило, страждало,
Розсувало вигнання туман

І твоєю красою співало,
Обливаючись кров'ю від ран.
О Майорка!

Твої ж добрі люди
І нев'янучих трав оксамит
Навівали вигнанцю прелюди,
Що летіли за море у світ —
На Варшаву —
в журбі і привіті,
І благали її — озовись!..

Потонула Майорка в блакиті...
Голубіє один кипарис.

1978

ЗЛИЛИСЯ НАШІ РІКИ

БІЛОРУСІЇ

Злилися наші ріки
В єдину благодать,
Зрослись ліси навіки
І, як один, шумлять.

І зорі ясноцвітами
В єдиний сходять час.
Однаковими квітами
Цвітуть луги у нас.

І здруженими нивами,
Добром врожай шумить,
В озерах переливами —
Однакова блакить.

Сестра моя хороша,
Дніпром, через лани,
Гуляють води Сожу,
Бистринь Березіни.

Однакові нам весни,
Одні години злив
І у піснях чудесних
Однаковий мотив.

Ти «Кобзаря» читала,
Тарасів чула гнів?!
І вашого Купали
В серця запав нам спів.

Сестра, одні дороги
Сходили ми здавен,
Квітчали перемоги
Трояндами знамен.

В одній сім'ї зростали,
Разом ішли на бій
І славно умирали
Гастелло, Кошовий.

Дали ясної сили
Російські нам брати —
Ми Збруч переступили,
Пішла за Німан ти.

Твої і наші рідні
Жили в неволі там,
Знамена ми побідні
Несли навстріч братам.

На радість твою нині
Свою озовусь,
І в щасті ми єдині —
Вкраїна, Білорусь.

БЕРЕГОВА СЛОБОДА

Давно, ще в юності колись,
Я в другому плив Дніпром униз —
Через густі смоленські пущі,
Через пороги невсипущі,

Повз Білорусії лани
До бистрих вод Березіни.

В путі були не одинокі —
Дівчата з нами синьоокі,
І лісники, і плотарі
Навкруг багаття до зорі
Розмову, пісню поведуть
Ще й проведуть східсонця в путь.

А в слободі Береговій
Сказав мені товариш мій:
— Широкий світ, хороший світ!
Мені сьогодні двадцять літ...—
Ми з другом міцно обнялись...
Над нами зорі зайнялись.

Я розіклав багаття враз.
На луг посходились до нас
З вечірніх піль веселі жниці
І плотогони бронзолиці,
Прийшов коваль із слободи,
Слідом пастух прийшов туди.

На луг послали ми вітрило —
Нам замість скатерті служило...
Лісник на свято меду-браги
Приніс дві липові баклаги,
Грайливу в'язку окунів
Подарував хтось з плотарів.

А пастушок на незабудь
Дав голосну жалійку в путь,
Оту, що сам різьбив на лузі,
Оту, що в радості і тузі
Співа до осені з весни
На берегах Березіни.

А білоруські русі жниці
Пахучі житні паляниці
Біля багаття, в дружнім колі,
Красиво різали поволі,
І руки їхні, наче крила,
Кружляли плавно край вітрила.

Ми цілу ніч пісень співали —
Ми з днем народження вітали...
На місці зірки сонце встало,
Тоді коваль дістав кресало
І другу дав на забудь,
Іще й сказав:
— Тож хай живуть

Вогонь,
і хліб,
і вірні друзі
В твоїй судьбі, на виднокрузі.
В трудах женця і коваля
Нехай тобі цвіте земля.
Нехай жалійка радість ллє,
А дружба сили надає.
Пора, пора в дорогу нам! —
І ми вклонилися полям
І чесним людям трудовим,
Подарувавши серце їм,
Навік з собою взявши в путь
Всю Білорусь на забудь.

ПІСНЯ КУПАЛИ

Ні я, ні батьки мої тут не бували.
А все мені рідне, клянусь...
З давньої пісні Янки Купали
Знаємо ми Білорусь.

Знаєм озер її синії очі,
Знаємо вьоски * її і міста,
Знаємо рокоти в пущі пророчі,
Коли на панів підіймалася мста.

Пісня Купали,
Пісня Купали,
Як ти далеко водила мене!
Чув — білоруси мечі гартували,
Ткали для ран полотнище льняне.

Бачив, як фільварки панські горіли,
Бачив, як велетнем став поліщук,
Бачив, як очі його голубіли
З вольної праці й світлих наук.

Пісня Купали,
Пісня Купали,
Як ти багато сказала мені!
Чув — полісянам на щастя кували
Дальні возулі в твоїй стороні.

Бачив, як в пущі світилися школи,
Бачив, як сад на болоті розцвів,
Бачив, як лан, не родючий ніколи,
Колос підняв до грудей косарів.

Пісня Купали,
Пісня Купали,
Ти мене вчила іще з давнини.
Здрастуйте, вьоски і Мінська квартали,
Здрастуйте, Янки русяві сини!

* Вьоска — село (білор.).

Ні я, ні батьки мої тут не бували,
А все мені рідне, клянусь! —
З давньої пісні Янки Купали
Я полюбив Білорусь!

* *
*

Чи то снилось мені,
Чи то справді було —
Наді мною ялини зелене крило,
Білоруської пущі красуня струнка.
Чи зелене крило, чи була то рука?

Я лежу на землі, і почулось мені,
Хтось шепоче, говорить в земній глибині:
— Ти заїжджий, я знаю, кохаєш мене,
Зоставайся, і в щасті твій вік промине.

І вже руки ялина свої простягла...
Може, то не ялина, а ти там була?
Бо співали, як ти, лісові ручаї,
І дівночки дивились, як очі твої.

І, як коси твої, десь виднілись жита,
Та ще й мак червонів, як у тебе вуста...
Мабуть, ти там була,
Бо не спав я, не снів —
Припадав до землі, яку я полюбив.

І почув я крізь ріки, шляхи і поля —
Україна гукала додому здаля...
І напнулась від пущі до серця струна,
Іду, їду далеко — не рветься вона.

Іду, їду — дзвінкішою, чую, стає...
Білорусь, Білорусь — побратимство моє!

Вже повільна і тиха —
Не зрушить човна,
Не хитне й прибережну лозину,
Мов у лузі не річка,
А шмат полотна,
На якому змальовано
В'юску-картину.

Гостював у селі я
Цілісінький день.
Гей, у Глебків
Привітняя хата!
Скільки друзів зійшлося.
А вже скільки пісень!
А сестра як зустріла там брата!

— Петре, Петре,—
Раділа найстарша в сім'ї,—
Та поглянь у вікно,
Полюбуйся,
Он прийшли школярі —
То всі діти твої,
А вже я їм — як рідна бабуся.

Йде у двір депутат
До юрби школярів,
А тим часом мені розказали
Давні друзі Петра із сусідніх дворів,
Чом Петра вони батьком назвали...

...Відступали фашисти,
Спалили село,
Аж сніги навкруги почорніли.
Наче в'юски веселої
Тут не було,
Попелище — мов чорні могили.

Тільки чудом
Єдина хатина Петра
Не згоріла і стіни не впали,
В ній по черзі і грілась
Сільська дітвора,
І солдатки малят сповивали.

А вночі
Партизанський загін Петруся
Накопав на руїні землянок,
А родина Петра,
Хоч велика, та вся
З хати вийшла своєї на ранок,
Бо Петрусь наказав:
— Гей, старі, молоді,
В хаті житимуть
Наші малята...—
Я подумав: напевно, селяни тоді
Угадали в Петрі депутата.

Подививсь у вікно...
Депутат у дворі
З школярами, неначе на святі...
Та це ж їх сповивали
Колись матері,
Зігрівали у Глебковій хаті...

Подививсь у вікно...
Гей, ріка у лісах
В очереті вузлів нав'язала,
По дорозі сто райдуг
Зняла на млинах
І, награвшись, прийшла до причалу,
Вже повільна і тиха —
Не зрушить човна,
Не хитне й прибережну лозину.

Мов у лузі не річка,
А шмат полотна,
На якому змальовано
Вьоску-картину.

ПЕРЕД ПАМ'ЯТНИКОМ КУПАЛІ

Я мужик-білорус,
Пац сохи і коси...
Я. Купала

О мужик-білорус,
Пан сохи і коси
І поезії рицар народний.
Від твоєї гарячої думи-краси
Квітне папороть щастям сьогодні.
Подивися, поглянь!
Білоруси ідуть,
Як у мрії твоїй,— гордовиті.
І не стогне пужда, і кайданів не чуть,
Тільки крила резкрилені в світі!
Білоруси ідуть,
Синьоокі сини,
Посміхнися їм, з бронзи Купала,
Твою пісню, ти чуєш, співають вони,
Ту, що долю нову провіщала.
Білоруси ідуть!
Розступились гаї,
Небосхили далекі і пущі.
Білоруси несуть світлі думи твої,
Що в народній душі неврируці,
О мужик-білорус,
Пан сохи і коси
І поезії рицар пророчий...
...Чи здалося? Чи справді із бронзи-яси
Посміхнулись Купалині очі?

У БІЛОВЕЗЬКІЙ ПУЩІ

В пущі ніч заховалась від сонця
Під крилатими вітами,
Лиш вгорі, між дубів, віконця
Голубіють вгорі, а на трави
Розлили золоті озера —
Спалахнули в траві заграви,
Вся зелена печера.
А хитнуться дубів вершини,
І проміня в траві згасає,—
Наче хтось заблукав і стежини,
Ідучи з ліхтарем, шукає...

Легенди лісу, казка плес,
І загадковий шепіт хвої,
І срібні блискавки берез
У хмарах пущі вікової.
Духмяна хата лісника,
Мов біла птаха,— в полі жниця...
Вона щодня мене гука
І серед ночі сниться, сниться.
А я тих снів і не жену,
І, може, й сам їх накликаю,
Бо в білоруську далину
Не раз я серце посилаю
Купатись в росах лісових,
У вьосках слухати цимбали,
На вогники сябрів своїх
І на пораду до Купали.
І лине серце між колон
Борів ранкових, і сміється...

Ляга скорботно, мов бутон,
На камінь Брестської фортеці,
І вічна пам'ять обніма
Живу в моєму серці мрію,
Я під вітрилами двома
Пливу у світ, який лелію.

* *
*

В Білорусії звичай такий, як у пас:
Коли друзі зійшлися до хати,
Облітає круг столу чарчина не раз
А зупиниться — пісні лунати.

Гостював навесні я у щирих сябрів,
Коли з півдня верталися гуси...
Сині очі озер під чубами борів —
Як земля їх, такі й білоруси.

МАКСИМОВІ ТАНКУ

Досі шумлять мені дальні діброви...
Я б ще зустріти хотів
Смуток блакитний лісів вечорових,
Радість ранкових садів.

Мрію побаченням, друже, з тобою
В тім заповітнім краю,
Слухати Нарочі думи-прибої
І пісню, Максиме, твою.

Стежку шукати оту соромливу,
Що в траві ховалась од нас,
І по-хлоп'ячому бігти під зливу,
Забувши сивини і час.

Мрії свої не буду ховати я,
Одверто скажу, Білорусь,—
Хочу, щоб дружнє розклали багаття
Пимон, Аркадзь і Пятрусь.

Хочу, бажаю, прагну обняти
Землю зелену братів...
Вісник моєї мандрівки крилатий,—
Бусол до вас полетів...

* *
*

Не криюсь я, товариші,—
Нехай всі добрі люди знають,
Що біля самої душі
Сябровські ластівки літають.

Крильми черкнуть і — в далину...
А дотик серце розтривоже,
Позве в мандрівку за Десну
На голубе озерне ложе;
Позве у затишок борів,
У молоді міста казкові
На свято пісні до сябрів,
На свято щирої любові.

І там, вклоняючись борам,
І камню білому, і гаю,
На радість всім своїм сябрам
Я їх пісні переспіваю.

КАЛІ ЛАСКА

Десь на Свислочі, на луках
Попросив я у підпасака,
Щоб зіграв він на жалейці...
— Калі ласка! Калі ласка...

Йшло дівчатко від криниці,
А навколо ліс, мов казка,
Подала води напиться.
— Калі ласка! Калі ласка...

Снідав в хаті лісниковій —
Шкварок в юшці ой як рясно.
Я подякував за щедрість.
— Калі ласка! Калі ласка...

У дорогу проводжали,
Дарували на запаску
Хліба житнього смачного.
— Калі ласка! Калі ласка...

Повертався я додому,
А вагон на стиках ляскав,
І у серці озивалось:
— Калі ласка! Калі ласка!

* *
*

При кожній зустрічі з тобою,
О Білорусь,
Я не втаю,
Твою гордістю живою
Я душу сповнюю своєю.

При кожній зустрічі солдати,
Які сходили сто доріг,
Тяжких боїв згадають дати,
Щоб я у серці їх зберіг.

При кожній зустрічі із пущі
Пливе, мов дим боїв, туман,
І на галяві невсипуций
Гукає з бронзи партизан.

При кожній зустрічі, клянуся
Тобі одверто, без прикрас,—
Дивлюсь, дивлюсь не надивлюся,
Як ти з пожарів підвелась.

При кожній зустрічі, мов крила,
Стремлять квартали білих міст —
Яка труда натхненна сила,
Який в натхненні дивний зміст!

При кожній зустрічі завзято
Ти серце звеш моє увисьь...
А ще спасибі, що, як брата,
Ти обпяла мене колись.

1949—1978

* *
*

Не дай мені, доле,
Дітей пережити,
Не дай Батьківщину мені розлюбити,
Не дай відступити мені від присяги,
Яку осявають Леніна стяги.

Не дай мені, доле,
Кривді коритись,
Не дай на примирення пройді вклопитись,
Не дай мені заздрити успіху юних,
Не дай недочути пісень многострунних.

Не дай мені, доле,
І краплі невіри,
Не дай і хвилини бути нещирим,
Не дай забувати священні могили,
Де витязі сплять, які зайдучи громили.

Не дай мені, доле,
З байдужістю знатись,
Не дай з себелюбцем пихатим обнятись.
Не дай призабути Тарасові муки,
Не дай зневажати натруджені руки.

Не дай мені, доле,
Дітей пережити,
Не дай Батьківщину свою розлюбити,
Не дай відступити мені від присяги,
Яку осявають Лепіна стяги.

* *
*

Ті, що з нами гори розсували
І моря новітні наливали;

Ті, що з нами сіяли і жали,
На весіллях весело гуляли;

Ті, що з нами за столом сиділи,
Піснею журились і раділи;

Ті, що з нами за Дунай ходили,
Хліб і волю людям всім носили;

Ті, що в бій вставали поряд з нами,—
Із-за гір приходять вечорами...

АУЛ КАМЕНЯРІВ

Я довго жив на перевалі,
І легко там було мені...
Стелились долом сині хмари,
Мов тінь Кавказу вдалині.

З каменярем ходив на скелі —
Там небезпечний кожен крок,
Та за хоробрість в нагороду
Я доторкався до зірок.

Я полюбив гірські оселі,
Жив серед горців —
Як в рідні.
Виднілось море у долині,
Мов тінь Кавказу вдалині.

Карають там брехню,
Як зраду,
Там дух відваги й простоти
І до батьків свята пошана,—
Такі закони висоти.
І там народжуються ріки.
На висоті широкі дні...
Ліси громадаються по схилу,
Як тінь Кавказу вдалині.

Там хліб нелегко дістається,
Там зневажають все пусте,
І дивний колос працелюбства
На дикім камені росте.

Аул братів, прощальне слово
Нелегко мовити мені...
Та добра пам'ять йде зі мною
І тінь Кавказу вдалині.

* *
*

Сам не знаю чому,
Але спиться і спиться
І не вперше
Приходить те саме:
На східсонця,
де тліє зірниця,
Дикі гуси пливуть небесами.

Благословенні всі щедроти,
Які світають у душі,
І перший змах крильми роботи,
І в росах ранку лемеші.

Благословенні всі червоні
Знамена, спрямлені увись,
І далини моря бездонні,
Що круг Вітчизни розлились.

Благословенні дати звершешь,
До сонця прагнучі орли
І руки матері, що вперше
У височінь нас підняли.

БЕРЕЗИ

Здолавши бурі і завії,
Бурхливі ріки і вали,
Колись давно з лісів Росії
До нас берізки забрели.
І, зачаровані на Росі,
І, закохавшись на Десні,
З вітрами теплими і досі
Про щось шепочуться вони.
І любо їм у нашім диві
Хтозна з якої давнини...
Але, мов юнки соромливі,
У стайки сходяться вони —
То на узліссі,
То на кручі,
А то у хмарищі борів —
Немов соромляться, співучі,
Щоб їх, бува, ніхто не стрів...

Але помітив я, що нині
Вони виходять вже з борів.
З Полісся, ген по всій Україні
Ідуть, ідуть аж до степів.
І, небом Таврії зігріті,
Під сонячним її крилом
Вони біліють на блакиті
Своїм задумливим добром.
Чого ж спинились у ваганні!
Чи степ пройти не стає сил?
Понад шляхами йдїть, кохані,
На той далекий небосхил...

З ЮНАЦЬКОГО ЗОШИТА

I

Нехай говорять люди пошепки,
Нехай,
Немовби ти смертельно полюбила,
Нехай говорять,
Що в ранковий гай
До любого по обрїю ходила.

Нехай говорять,
Що з лугів весни
Собі пошила плаття ти квітчасті
І стрічками з блакиті-далини
Те пошиття обрамила на щастя.

Нехай говорять заздрісно,
Що ти
На нитку роси в лузі нанизала
І той разок перлинок золотий
Ї круг шиї гордовито пов'язала.

Нехай говорять подруги тобі,
Усміхнені, всезнайки таємничі,
Що в тебе очі стали голубі,
Бо довго ти в мої дивилась вічі.

Нехай говорять,
Хай говорять ще,
За всіх льони сама ти вибирала,
Що ти голісінька купалась під дощем
І райдугою перса витирала.

Нехай говорять мудреці старі,
Хай присягаються вони несамовито,
Що бачили, як ти пучок зорі
В снопи вплітала, як в'язала жито.

Нехай говорять, що коса твоя
Мене до тебе міцно прив'язала...
Коли ж дочуюся уже нарешті я:
— Вона у нього нічку ночувала!

II

Хотів до тебе я прийти вночі,
Але сніги такі були скрипучі,
Що я злякався сполошити, йдучи,
Усіх собак на вулиці Квітуцій.

Хотів до тебе вдосвіта прийти,
Та все навкруг хурделиця зрівняла
І нас би видали мої сліди,
А ти ж від мене тайни вимагала.

Хотів до тебе я прийти в обід —
Освідчитись в коханні таємниче,

Та на снігу чужий помітив слід...

Ти не відкрила...

А я стукав тричі.

Увечері до тебе я прибіг,

Бо ревний смуток

геть мене замучив...

Усміхнено ти стала на поріг!

— Спізпився ти,

любашок нерішучий.

ГРОЗА

Червона площа маршала ховала...

Вже урну з прахом

втоплено в стіні,

І капонада шани пролунала,

А їй гроза

озвалась вдалині.

І небо плакало...

Такі великі сльози —

Неначе кулі били у граніт...

На всіх фронтах,

які пройшов він,

грози

Про смерть героя

сповіщали світ.

Блищала на стіні

життя остання дата,

Висоткою знялась трояндова гора...

На варті під дощем

завмерли два солдати,

Онук і мати,

донька і сестра.

Кремлівські стіни плакали,
і сльози
Іскрилися у спалахах заграв,
І залп за залпом
посилали грози
Від всіх країн,
що маршал визволяв.

СТАРИЙ РІЗЬБЯР

Вже одспівали птиці різьбярю,
Які на дереві віп з весни малює.
Тумани осені приганяють зорю...
Старий різьбяр в роботі не сумує;

Вирізьблює таріль —
Весни клеповий лист,
Гілля розкрилене на золотавім дубі,
Йому весни, краси глибокий зміст,
Як необхідність, серцю досі любі.

Йому з весни добром горить зоря,
І з нею у душі він за верстак сідає...
Повільніша робота різьбяра,
Але в ній досвід чітко проступає.

* *
*

Ідіть від мене, всі жалі,—
Не вами заколисаний...
О, сніться, сніться, кораблі,
До котрих був приписаний.

За дивом — дива поколінь,
За висотою — даль крилата,
І знов за нею —

височінь...

Нас не лякали перевали —
Манила мужніх висота.
Ми єдністю закон писали
На всі віки — не на літа.
І на безмежнім ріднім лоні
Творилась хартія жива,
А кров'ю подвигу в законі
Вписали ми свої права.
Які пройшли ми перевали!
Які ми виграли бої!
Трудом звитяжним вкарбували
Святі обов'язки свої.
Вони високі і чудові,
В них — спрямування на мету,
І подвиг нашої любові,
І віра в нашу правоту.
І я одвертий,

гордовито

Велику правду не таю —
Я прославляю перед світом
Вітчизну праведну свою!

1960—1978

ПОСВЯТИ

* *
*

Будь щасливою, паша державо,
Дороге твоє щастя для всіх.
Променіють у світ переправи
Твоїх славних і чесних доріг.

Розмахніться ж крильми лебедино,
Білий цвіт і червоний кумач!
По-весняному клич нас невпинно
До звитяг, наше серце — сурмач.

Підніміться під зорі, будови,
Простелися, нова магістраль,
І недремний наш стяг пурпуровий,
Пломеній, пробиваючись вдаль.

А ти, небо, пролийся дощами
На поля сівача і на сад,
Відгукнися добром за морями,
Наша щирість братерських порад.

І веснуй, і веснуй, все прекрасне,
Що трудящий об'єднує світ.
Вірте, люди планети, — не згасне
У віках Ілліча заповіт!

Він на вічність здобув собі право,
Він у битвах не раз переміг,
Будь щасливою, наша державо,
Дороге твоє щастя для всіх!

1975

Я ДУМАВ ПРО ВАС...

П. Г. Тичині

Я думав про Вас,
А наснилось
Дитинство в далекій діброві,
І юності небо в пожарі,
І нелинь на кручі дніпровій
З розвітреним віттям на хмарі.
Колись він посіявся з бурі,
Де блискавки землю пушили,
Щоб корінь не чах у зажурі,
А прагнув глибинної сили.
Вітрами гартовані віти
Крізь всі лихолітні навали
Звели верховіття в орбіти
І сонце з корінням збратали.
Він схожий на ліру співучу,
Чутливий
З вершин до коріння,
Рокоче, влітаючи в тучу,
І ніжно стріча вітровіння.
Залюбленим зором навколо
Сягає на рідні долини,
Мов голуб воркує...
Ніколи
Не знає спокійної днини,

Не відає нелінь спочину,
Стоїть, наче велет, над краєм,
І чути на всю Україну,
Коли він сурмить і співає...
Коріння в глибінь утвердилось,
А крона під зорями —
В леті...
Я думав про Вас,
А наснилось
І ліра, і нелінь на кручі,
І пісня звитяг на планеті.

1966

О. С. КОЛОМІЙЧЕНКУ

Всі ваші дні,
Всі бистроплинні роки,
Що почалися з віри в Кобзаря,
Мені видніються,
Мов пасма гір високих, —
Діяння і невтоми трударя.

Вклоняючись з пошаною видінню,
Яке несу у серці не один,
Я помічаю
Два шпилі над синню,
Які вінчають гребені вершин.

Не оди настрій —
Поклик благородний
Мене веде по стежці горівій...
Високий шпиль
Назвав би я — Народний,
Бо ви щоденно, лікарю, такий.

Вершину другу
Я б назвав — Людина,
Бо ви душею щедрий повсякчас,
Засвідчать це і матір, і дитина,
І люди всі,
Які ідуть до вас.

І наостанок
Хочу я сказати,
Вершинам посилаючи уклін:
Благословенна сонцем
Ваша мати,
Благословен трудами її син.

1963

БРАТОВІ КОСТЯНТИНУ

— Чуєш, брате...
Уже на південних вітрах
Журавлі прокладають путь.
Під крилом — Десна,
На крилі — весна,
А у дзьобах — кульбаби цвітуть.

Чуєш, брате,
Гуртуються в хмарах громи
І десь блискавку гострить коваль,—
Сонце горном горить,
Бір, як міх той, шумить,
А потоки блищать, наче сталь.

Чуєш, брате,
Весна, обтрусивши сніги
Запізнілих, лихих завірюх,

Першу зливу вже п'є
На здоров'я своє,
Синьо-зелено диха навкруг.

Чуєш, брате,
«Кру-кру» долітас з-під хмар —
Креслить в небі повернення шлях,
Розвіваючи спи,
Першоспівом весни
Озивається в тихих полях.

Чуєш, брате мій Костю,
Хоч на хвильку у гості
З журавлями прилинь на крилі.
— Чую, брате мій, чую,
Хоч давно вже почую
У таманській матроській землі.
І громами, дощами
Линуть весни над нами —
Над братерським курганом бійців.
В гості шлю свою душу,
Бо сам скелі не зрушу,
Ще й товариш лежить на руці...

1971

КОРАБЕЛАМ

Дякую вам, корабели,
За ваш подарунок веселий —
За яхту з вітрилами білими,
За яхту з чаїними крилами;

Дякую, друзі вам щирі,
Душею, як море, відкриті.

Бувають в житті сувеніри —
Ні з чим не зрівняти на світі!

Коли ваша яхта в кімнаті
Займається променем першим,
Несуть мене згадки крилаті —
Завод корабель завершив.

І я вже радію із вами,
Мої корабели південні!..
А віп проплива під вітрами,
І чайка, як вість, на антені.

А з першої вахти матроси
Прощально махають — на щастя!
Чому ж у очах ваших сльози,
Мої корабели, іскряться?

Чому ж простягаєте руки
Услід кораблю молодому?
Чому після смутку розлуки
Врочистість закладки потому?

І знов корабель у натхненні
Новий закладати на кілі...
Отак дві події знаменні
Зливаються в славному ділі.

1972

ЗАПОРІЖЖЮ

Я все життя співав про тебе,
Але, признаюсь, не знайшов
Я слів, ясніших твого неба,
І сокровених, як любов.

Полетіли вже в усі країни
Соловейки — дум твоїх сини,
А в садах моєї України
Вже здавен кохаються вони,—

На Десні задумливій, на Росі,
У моїй зеленій стороні
Солов'ї співали в передгроззі,
Розспівались гучно по війні.

Ти ж і сам, мандруючи в діброві,
По морях моїх квітучих трає,
Зустрічав гінців своїх любові,
Котрих з серця, з Ладози послав.

Зупинявся,
Слухав,
Чарувався,
Соромливо радіці таїв,
Коли чув, як в хорі об'єднався
Спів твоїх і наших солов'їв.

Та і ми на Ладозі бували.
Шанобливо ти казав не раз:
— Земляки Чернігівським назвали
Лан широкий в Кобоні, у нас...

Спогадом і піснею лелію
Лагідні на Ладозі гаї...
Крилять по Вкраїні і Росії
Дум твоїх натхненні солов'ї.

1973

ПОСЛАННЯ В БАШКИРІЮ
МУСТАЮ КАРИМУ

Часто приходять, Мустаю, у сни
Твоєї вітчизни кургани...
Неначе зелені шоломи вони,
Круг них башликами — тумани.

Часто, Мустаю, на кручах Уфа
Кличе і кличе у гості.
А пам'ять в душі моїй вічно жива,
Як гілка у росяній брості.

Згадка до брості торкнеться — і вмить
Брость розквіта білокрило,
І серце моє у башкирську блакить
Несе українське вітрило —

До тебе, Мустаю,
До друзів твоїх,
Які вже й посивіли нині,
До тих ветеранів, колись молодих,
Що в битвах ішли по Україні...

І легко блакиттю вітрилу пливти —
Башкирська гостинність відома...
Пригадую, друже, казав мені ти:
— І я на Україні як дома.

Люблю і шаную, Мустаю, твій дім,
Там наші співці зимували,
Від нього великі Павло і Максим,
Як птахів, пісні випускали.

Летіли їх птиці за Волгу — в бої,
Даруючи воїнам сили...

А може, Мустаю, рани й твої
Вони чудодійно зросили.

Люблю і шаную, Мустаю, твій люд,
Що гори зборов і пустелі,
Люблю і юнацьку я струпкість споруд,
Відбиту в красі Агіделі.

Але ще дорожчу за скарби красу
Твого стопрекрасного краю,
Я трепетно дружбу, Мустаю, псесу,
Лелію в душі, зберігаю.

Теплом променіє, Мустаю, вона
На наші високі знамена,
Як хліб наш щоденний, вона не гучна,
Як хліб наш щоденний,— священна.

1973

НАМЕТ БОРИСА РУЧІЙОВА

Там, на далекому Уралі,
Біля Магнітки, у саду
Стоїть намет з бетону й сталі,
Як добра пам'ять — на виду.
Слова поета на бетоні,
Які давно він проспівав,
Коли отут ще дикі коні
Світили гриви від заграва.
Рядок поета — іскра віри...
Ручійовським зветься той намет.
Жили там перші бригадири,
А з ними — слюсар і поет.

Вони повірили у сили,
У казку креслень, в глушині
Бетон підвалини місили,
Його співаючи пісні.
Рядок поета — іскра віри
Їм осявала час і даль.
Магнітки вдячні бригадири
Ту іскру вплавили у сталь...
Там, на далекому Уралі,
Де, вівривши, поет мужнів,
Не блякне іскорка на сталі,
На тлі мартенівських вогнів.

1973

МАЛИШКОВІ ЧОВНИ

1

Малишкові човни під яворами
Засмучені, прикуті ланцюгами...
Забуте ще господарем весло
Звиса, мов переламане крило,
На синій воді Кончі-Заспи.

А явори, немов зелені брами,
Розвітрені, стоять над берегами
У розгрії східсонцевих прикрас...
А човники зітхають раз у раз,
Гойдаючись повільно на припоні.

А може, снить човни його піснями,
Світанками, і росними лугами,
І сагами захмарених заграва,
Які човнам господар наспівав,
Веслуючи в задумі на озерах.

Щоранку я іду під яворами,
Зітхаючи, печалюся з човнами,
І жду, і оглядаюся навкруг...
Але не йде і вже не прийде друг
В призначену годину на світанні.

А повинь знов зустрілась з журавлями,
І дзвонять човники на хвилі ланцюгами,
Благаючи: «О весно, відпусти,
Ми прагнемо за повіпню плисти,
За піснею господаря по світу...»

Два човники, розгойдані вітрами,
Два човники його під яворами.

2

Ой за Дівич-горою
Ти її вперше зустрів.
Хмаркою голубою
Вийшла вона з гаїв.
Плаття і хусточка — з неба,
З вітру — її коса...
— Що тобі, казко, треба? —
Ти її вперше спитав.

— Я пісня твоя, Андрію,
Невже не пізнав мене?
Іду по Україні і сію
Слово твоє вогняне,
Слово твоє росисте,
Слово, як цвіт садів,
Ти хлопчиком, гармоністе,
Вірно зі мною дружив.

Не любкою, а дружиною
Мене ти назвав у боях,
Мені присягав Батьківщиною
На димних її шляхах,
І я тобі вірила, любий,
Що ворог мене не уб'є,
І цілувала не в губи —
В серце тривожне твоє.

3

Поети вмирають, як птиці, —
В польоті, у небі мрій...
Тому, мабуть, сниться і сниться
Жайвором в небі Андрій.

Палають серця у поетів
Багаттями ніч і день.
Як маки червоні в планеті,
Іскри його пісень.

Поети щодня будівничі,
Солдати в часи лихоліть.
Тож битви вогонь на обличчі,
На слові його горить.

Поети квітують, як квіти,
Як зорі високих плес.
Судилось Андрію зорити
В розливах лугів і небес.

Поети — це скарби народні,
Не лірники — ні! — сурмачі.
І ливуть в майбутнє сьогодні
Пісень його дивні ключі.

А смерть він зустрів, наче птиця,—
В польоті у небі мрій...
І сниться Україні, сниться
Жайвором в небі Андрій.

1973

ЛЕСІ

Є такі гірські вершини,
Що сягають аж під зорі,
Є під хвилями глибини,
Що дивують нас у морі.
Як могло єдине серце
Світ ввібрати до билинки?!
Океаном вічним б'ється
Серце Лесі Українки.

Скільки кольорів у квіті,
Скільки рік шумить віками,
Скільки скель у білім світі
Пробиває ломикамінь!
Як могли підгледіть очі
На планеті всі відтінки?!
Вічність бачили пророчі
Очі Лесі Українки.

Не злічити, не зібрати
Всіх пісень людей планети,
Гордих духом і крилатих,
В котрих вчилися поети.
Як в одне зібрати слово
Сталь бійця і ніжність жінки?!
Віру сіяло казково
Слово Лесі Українки!

1973

ПІСНЯ ІСАКОВСЬКОГО

Тихими смоленськими гаями
По розливах чистих росних трав
Пісня певідступно йде за нами,—
Пісню Ісаковський тут писав.

Тут її коріння і криниця,
Тут її гарячий первоцвіт
І гніздо, з якого, наче птиця,
Полетіла у широкий світ,—

Під дощами, зливами, громами,
Вірністю здолавши буревій,
У бійців гніздилась під серцями
І світила щирий вогник свій.

Зігрівав не раз він у дорозі,
Дарував нам щедро добрих сил,
Дарував надію у тривозі
І світив широкий небосхил.

Не вгаса,
Горить десятиліття.
Ще з того смоленського села —
З чистого і мужнього суцвіття
Райдугу в майбутнє заплела.

І летить, летить нестримна птиця...
І немає пісні тій межі...
І у серці кожного іскриться
Крапля Ісаковського душі.

1974

ВЕТЕРАНАМ ВІЙНИ

Повідайте, повідайте синам,
Повідайте онукам, ветерани,
Які шляхи пройти судилось вам
Крізь полум'я від Волги на Балкани!

Повідайте...
Хіба посміє хтось
Образити хоч усміхом зневіри,
Що вам за людство битись довелось,
Рятуючи планету всю у вирі.

Повідайте...
І не соромтесь ви
Про власну мужність гордо розказати.
Засвідчать всі ваш подвиг світовий —
Москва, і Брест, і Київ, і Карпати.

Повідайте, повідайте ви всім,
Щоб людству не забулася поволі
Жертовність тих, які вогонь і грім
Скорили мужністю на ратнім полі.

Повідайте, повідайте про тих,
Що полягли, й легендами воскресли,
І повернулися в легендах до живих,
У їхні думи, прагнення і весни.

Повідайте, повідайте синам,
Повідайте онукам, ветерани,
І в сповіді хай допоможуть вам
Малахові й Мамаєві кургани...

1974

ВОГОНЬ

*Сталевару
Григорію Пом'ягуну*

Вогонь все може —
Хліб вогонь спече,
Розтопить камінь
Так, що потече,
Зерно розбудить,
Виведе з глибин,
В росі всміхнеться
Розсипом перлин.

Вогонь все може —
Варить сталь вогонь,
Гаптує квітом
Дивним оболонь,
Пісням дарує
Він тепло і лад,
Веселим соком
Повнить виноград.

Вогонь все може —
В струнах він бринить,
Підняв Гагаріна
Над світом у блакить,
По землях праведно,
Звитяжно він пройшов,
Від зла рятуючи
Братерство і любов.

Вогонь все може...
Люди, бережіть
Його палання щедре
Кожну мить,

Він прямує днями і ночами
На своє улюблене гніздище.
Прилітай, мій бусоле, зустріну —
Розумію, друже, твою втому,
Бо і сам з-за моря на Україну
Невсипуче прагнув я додому.

1974

З ВЕРШИН СПАДАЮТЬ РІКИ...

К. Каладзе

О Грузіє! Душі моїй навіки
За друга й брата здавен став грузин...
Мов голубі громи,
З вершин спадають ріки
І небом повнять келихи долин.

Бери і пий цей дар вершин іскристий —
Він поїть лань, орла і виноград,
Він поїть квіти у гарячій місті
І омиває вперше немовлят.

Шлях нелегкий води з вершин в долину —
Сто скель звали,
Ущелини пробий.
Не почорній з натуги й на хвилину —
Працюй, співай, на скелях голубій.

Бо не погасять спраги води чорні —
Таку брат брату в кухоль не налле.
Красуйся, чиста, як вогонь у горні,
Як Грузії освідчення моє.

О шлях води з вершини до коріння,
О путь труда,
Повчальна для співця,—
Нести бистринь
З висот свого стремління
І чистим быть в дорозі до кінця.

1974

КАЛМИЦЬКИЙ СТЕП

С. Каляєву

Степи Калмикії — задушливі й суворі.
Повільні птиці в спеку ллють жалі.
Та кожна ніч великі світить зорі,
Найближчі, мабуть, зорі до землі.

Вони неначе вилиті з блакиті,
Такі довірливі — рукою діставай.
Рівнини стомлені,
Їх відсвітом укриті,
Курганами зітхають
На весь край.
А там багаття —
Перше, друге, третє —
Спахнуть, немов сузір'я у степах,
І чабани
Біля своїх наметів
Зачародіють в чорних казанах.
Блищать ножі:
Запахло свіжиною
І чебрецем,
Що розімлів у сні...

Ми у гостях
І мовчимо з тобою,
Бо й над вогнем ворожать мовчазні.
Вони не люблять
Словоблудств пишноти
Тріскучої, як у вогні курай.
Ти їм багатство досвіду, турботи,
Якщо відкриєш рота, викладай.
Калмик шанує
Слова мудрий злиток
Такий, щоб в спадок дітям передав.
Так повелось здавен,
Ще від кибиток,
Де тільки труд тяжкий вчителював.
Калмик шапує
Віщі і пророчі
Тугі слова, неначе тятива...
Не мовчазні —
Говорять їхні очі,
В яких душа відсвічує жива.
Вони очима
Все розкажуть, люди...
Коли ж гостей вітають на траві,
Немов кургани,
Дихають їх груди,
В очах іскряться зорі степові.

1974

ДРУЗЯМ

Подаруйте світанку надію,
Дню — натхнення, і руки, і піт,
Надвечір'ю — утому та мрію
Про дорогу східсонця у світ.

Подаруйте Вітчизні навіки
Чисте серце, уміте в росі,—
Щоб у ньому шуміли всі ріки,
Побраталися землі усі.

Подаруйте дитині пораду,
Небосхилів манливу блакить.
Подаруйте — для спільного саду,
Хоч одне деревце посадить!

Подаруйте турботливій непі,
Котру сніжить уже сивина,
Всі здобутки трудні і священні,
Щоб пишалася родом вона.

1974

ВИДІННЯ

Лікарю Ю. П. Бугиліну

Я умирав...
...Постали в смертну мить:
Безмежний степ,
Дніпра блакить.
Неначе блискавка в долині,
І ти.
В розвітреній хустині
Біжиш по росяній землі
З простертими в блакить руками.
А над тобою журавлі
Пливають, пливають, пливають ключами,

І я між білих журавлів...
Вже обернулись в крила руки,
І я курличу їхній спів —
Хорал одвічної розлуки.

Та землю чую з висоти,—
Десь кличеш ти ім'ям любові,
І журавлів благаєш ти
Вернутись в заводі дніпрові.

З-під хмар я голос подаю...
Та вже несила крила скласти,
Щоб на земну журбу твою
Хоча би грудкою упасти...

Але твій жаль мені болить,
Ламає крила...

Ще хвилина...

І вже гойдас верховіть —
Моя колиска тополина.

Чи я проснувся, чи прозрів,
Чи мариться мені крізь вії —
Тривожні очі лікарів
І перша посмішка надії...

1975

ОНУКУ ОЛЕКСІЮ МЯГКОВУ

Які спіги!
Які сніги пророчі...
Сосна під місяцем —
Неначе білий птах...
Назад обернешся —
Дитинству глянеш в очі,
Вперед подивишся —
Сліди чийсь в снігах.

Сліди онукові...
І сміх його далекий —
Радіє він
(Уже від мене втік),
Що сам досяг
Торішніх гнізд лелеки
І перейшов засніжений потік.

Радіє він...
Летить через намети,
Стежину втоптану
Навмисно обмина
І, розгадавши
Вольності секрети,
Сп'янів од радості,
Неначе од вина.

Сьогодні він —
Уперше птах крилатий,
Мандрівець в казку,
Відкривач світів...
Не владен він тепер
Лиш споглядати
Життя безмежне,
В котре полетів.

Сміється десь...
Сніги такі пророчі...
Сосна під місяцем —
Неначе білий птах.
Назад обернешся —
Дитинству глянеш в очі,
Вперед подивишся —
Його сліди в снігах...

1975

ТОБІ

Не буває троянд без шипів без колючих,
Теплих злив не буває без грому і тучі,—
Я забув колючки, я троянді радію, щасливий,
Грім затиш, а я вдячний вседайній тій зливі.

Не буває вершин без стрімких перевалів,
Не буває морів без тривожної далі.
І спасибі тобі, що ти звала коханням під зорі,
Що була далиною в моєму життєвському морі.

Не буває річок без весняної повені,
Не буває лісів без осіннього цломеню.
І спасибі тобі за усі водопілля грайливі,
За осінній пожар,
Що згасає поволі у зливі.

1975

ХЛОПЧАКАМ З РЕМІСНИЧИХ УЧИЛИЩ

Не забуду я вас, хлопчаки, хлопчаки,
Ремісничих училищ хлоп'ята.
Ви в колонах ішли з-за Славути-ріки,
Без оркестрів ішли — не на свята.

А за вами горів і гримів небокрай,
Небосхил сорок першого року,
І наставник знесиленим радив: — Вставай...
Уже видно он Волгу широку.

Хлопчаки, хлопчаки, не романтика вас
Повела на Урал у походи.
Голос битви і юної совісті глас
Вас вели на далекі заводи.

Хлопчаки, хлопчаки — славних воїв сини,
Крізь літа розмовляю я з вами...
Як ви швидко мужніли у роки війни
І ставали майстрами!

У солдатських шапках, на голодних пайках
По дві зміни стояти уміли —
У токарних, в ливарних, складальних цехах —
В арсеналах ви зброю творили.

Хлопчаки, хлопчаки, я вклоняюся вам —
Вашій стійкості, вірності, вдачі,
Вашим першим тоді трудовим орденам,
Що лягали на груди хлоп'ячі.

1975

КАЗКА САМЕДА ВУРГУНА

В моєму домі гостював Самед,
Коли приїхав вперше на Україну,
Як часточку її, задумливий поет
До серця пригортав мою дитину.
І пройнялося вірою дитя
До гостя нашого з далекої країни,
І принесло в малесеньких руках
Букет великий — росяні жоржини.
З пречистих рук дарунок він прийняв,
Сльозу пречисту він сховав під вії,
Дитя обнявши, тихо розпочав
Складати казку доброї надії.
Плескався в казці Каспій голубий,
І до прибою сходились квартали,
І стайки сніжно-білих голубів
Над площами бакинськими кружляли.

А потім казка в хату привела
Сади і вишки, дивні краєвиди,
І золото південного тепла,
І срібної бавовни піраміди.
І, зачарований напливом рідних див,
Позвав поет дитя у сині звори,
І оленю на спину посадив,
За повід сонячний повів його у гори,
Де вічний ткач

снує в глибинах нить
І в світ пускає срібними струмками,
Де аж в сузір'ї скеля височить
І можна з неї зорі брать руками;
Де на Капезі сніговий башлик,
Прив'язаний вітрами до граніту,
Де з неба витікають сотні рік,
В долинах стелять килими блакиту...
Коли Самед весь край свій облітав,
Завершив казку мудрим побажанням.
В очах дитини квітла доброта
І голубіло любе дивування...
Спливло, спливло уже багато літ,
Як гостював Вургун в моїй родині,
Та диво-казки лагідної світ
В очах дочки іскриться ще і нині.

1975

ВОЇНОВІ З ВЕРШИНИ

Там, де Дукля верховодить
Над карпатськими шпилями,
Гомінкі весняні води
Мчать в долину ручаями
І на захід,

Бурі їй ламали віти,
Били блискавки колись,
Та її бажання жити
Підняло гілля увись.

Вже царює років триста —
Скільки зарубків на ній! —
То задумливо-врочиста,
Чи тривожна, як прибій.

Хто її пізнає мову, —
Горовий зелений шум, —
Вчує думу про Підкову,
Сто козацьких дивних дум.

Не легка судьба у неї,
Не легкий судився вік,
Вже не раз копав траншеї
Біля неї фронтовик.

Хоч стоїть вона на місці,
Кожну знає новину,
Бо вітри їй носять вісті,
Бо зоріє вдалину.

І сьогодні зашуміла
Всім розкриллям висоти.
— Ти скажи, сувора й мила,
Чим стривожилася ти?

Я вслухаюся, чекаю,
А сосна шумить, шумить.
Не з Карпат і не з Алтаю
Вітер пружить верховіть.

Вітер посухи і спеки
Дме з пустелі, з-за морів,
Мабуть, з Африки далекий
На Україну долетів.

Я вслухаюся, а віти
Ось-ось зірвуться у лет.
І згадався знаменитий
Воїн Африки — поет.

Гнівний дух шумить невпинно
У розбуреній сосні...
Голос Нето Агостиньо
Вже вчувається мені.

Голос дальньої Анголи —
Голос битви і надій,
Не забуду я ніколи —
Нето вірш в душі моїй...

— Африко, рушимо разом!
Вийдемо всі на майдани,
у барвистій одежі станцюємо
натомлений танок батрацький,
танок батуче,
простацький, як прання білизни,
послухаємо спільно
натомлений голос тамтама.
Знаємо всі, що шуліка
кружить у небі над нами,
жде, коли буде зручніше
нас обернути в мерців.

Африко, рушимо разом!
Справжнє життя відкривати,
подалі від Заходу сцени,

де люд трудовий за кулісами
принижений весь
вбогістю і безправ'ям,
а на ф́асаді — слова:
демократія,
рівність
і християнство.

Аф́рико, рушимо разом!
З університетів Європи
повернемось ми в передмістя,
в хатини, які змайстрували
з консервних бляшанок старих.
Повертаюсь туди,
де заробляв я лише стусани,
де поліція уломлювалась вночі
в хати Кайяте,
де, бувало, ми грілися
біля тихих багать
сподівань і надій,
де життя обертається колесом
принижень і злостивості.

Аф́рико, рушимо разом!
Від матраців пружинних
я повертаюсь
на тверду і опалену землю,
де наші тіла розтоптали
буци солдатів,
де потоки безплатного поту
стікають з чорних облич.
Така наша Аф́рика, наша земля.

Аф́рико, разом підемо
до людяності
і до правди.

Знову відчую,
як нестачало тебе!
Скільки разів я вмирав
далеко від тебе —
під чужим піджаком,
що позичив мені благодійник —
найбільший негідник з усіх.

Афріко,
ти не вбивайся за тими,
хто не вернувся і досі.
Ми побачим зорю
за лісами сутулих спин
побратимів незліченних,
котрі бруком ідуть.

Чорношкіра людина
в журбі, голизні і біді!
Я віддам тобі серце
і ми разом побачим зорю
над землею,
де не буде ніколи
смітників, і лахміття, й халуп,
і нужди, і розпутства,
і найбільшої лжі.

Нас мовчати ніхто не примусить,
не зупинить уже нас ніхто.
В посмішках наших читайте
відразу до смерті
і вдячність живим.
Підемо разом
з людством планети,
відвоюємо й землю свою,
і мир на землі.

1979

Гей, бригадире,
Комбригу наш,
Веди нас,
як вів
Братів на Сиваш!
Щоб молодість була
Із кожних очей,
Щоб пісня шугала
За кожне плече.

1930

ЛИСТ

В очах твого народу
Ласки більше, ніж неба в озерах,
Руки твого народу
Упертіші за бамбук.
Пісня твого народу
Бистріша морського вітру,
Шереги твого народу
Густіш за мої ліси.
Правда твого народу —
Коріння міцного дерева,
Дні твого народу —
Віти, рясні врожаєм...
Ми віримо в перемогу,
Як віримо вечорами,
Що завтра настане ранок
І сонце підніметься ввись.
І ніби на ниви чорні
Ллються дощі весняні,

Так всесвіт гукає
Ваш славний і мудрий час...

.
Такого листа я одержав
Від негра, що був у нас.

1931

ЛІДА ГОРЕ

1

Привіт, мій околишній боре,
Привіт, озер пахучі води,
Знов виходить Ліда Горе
На скрипучі древні сходи.
Перед нею три берези,
І затьмарене сузір'я,
І, ще дідом огорожене,
Тихе, лагідне подвір'я,
Так, що й буря не загляне,
Так, що й вітер обмине.
Прохолода тиха, тьмяна
Обіймає знов мене.
Пам'ятаєш, Лідо Горе,
Загорялася осика,
Я приніс путівку — в море
З цеху крейсер мене кликав,
Лідо Горе, Лідо Горе,
Хмаркою пройшла за обрій,
Смілих, дужих любить море,
Хвилі коряться хоробрим.
Там навчився в непогоду
Йти у буряні путі.

Зрозумів я мужню вроду
В тисячах своїх братів.
Йди ж до нас!
Бурхливе море,
Чуєш, пісню награє?
Лідо Горе, Лідо Горе,
Лідо, горенько мос...

2

Пізнаю себе у бурі,
Пізнаю себе в затишші...
Повіпль йшла.

Збігали з мурів

Піною дніпровські вишні.
Я ламав горожі.

Зводив

Гордий город на Дніпрі,
Брав в бетон могучі води,
Загорявсь раніш зорі.
Піднімав будови й звідти
Бачив землю всю навкруг,
Подружив з буремним вітром,
Вітром весен, вітром хуг...
А надвечір йшов до тебе
В дальній закут передмістя.
Над твоїм подвір'ям небо
Шаруділо зсохлим листям.
І тополі, мов сторожа,
Стерегли подвір'я тлінь,
Ти живеш, мов перехожа,
На гарячій цій землі,
Я гукав не раз, не двічі:
Кинь цей затишок акацій,
Подивися бурі в вічі,
Бурі слави, бурі праці.

Зрозумій же пісню краю
І скажи скоріш — іду!
Садівник-бо щастя має
Більш за гостя у саду.

1935

ЮНОСТІ

Як заспів до пісні, як хмару для зливи,
Приносить Вітчизна гарячі літа.
О юність багата, тричі щаслива,
О юність — дорога моя золота!

Як дереву корінь, як рікам початок,
Для нас виростав на Дніпрі Дніпроград...
Я виріс, здобувши довір'я на чати,
А все ж не забуду я перших розсад.

В найбільшому щасті я вас не забуду,
Як першого друга, дніпровськії дні,
І першу цеглину будов Дніпробуду,
Покладену гордістю в серце мені.

1935

* *
*

Весінні хмари, грім вронивши,
Покірні леготу, пливли
За дальнє хортицьке узвишшя,
За древні скелі і вали.
І Дніпроград, дощами вмийтий,

На двох розквітнув берегах,
По вінця втоплений у віти.
В його уквітчаних портах
Стояли перші, під багряним
Вечірнім сонцем, кораблі.
Врочисто з палуб капітани
Новій вклонялися землі.
І от край самого прибою,
Крізь племінь сонячних заграв,
Ілліч піднятою рукою
Гостой щасливих привітав.
І легко яхти прощливали,
І вслід гойдались на воді
Відбиті пристані-вокзали,
У надвечір'ї золоті.

1935

* *
*

Як дань прийдешньому, як спомин,
Як дня сьогоднішнього гомін,—
Веселих вулиць і майданів,
Де молодих дерев парад,
Що повен шуму на світанні,
Тебе кохаю, Дніпроград,
Любов'ю щирою. І вірю:
В літа грядущі ввійдеш ти.
Твоєму гордому сузір'ю
До моря Чорного лягти.
І пролетять за хвилі сині
Сторінки славної твої,
Як перекопська слава нині
І як царицинські бої.

1936

Чи полинути журавлем
До озер лісових в Білорусь,—
Полісянка листи мені шле:
— Жду у гості тебе, не дждусь.

1937

* *
*

Ще повні темряви, задуми
Безмовні вранішні ліси,—
Чи бережуть столітні думи,
Чи сила власної краси
Зачарувала їх.
Дрімучі,
Не намилуються собою у Дніпрі
І з золотої глиняної кручі
Все дивляться від рана до зорі.

1937

ДНІПРОГРАД

О Дніпроград, я зустрічі радий,
Як другу юності своєї.
Я ніч не спатиму.

Піду туди,
Де Дніпр, від повені рудий,
Перемиває тихі зорі,
Хитає щогли на просторі,
На гребнях шумної води.

Як найпізніший перехожий,
Я площі, вулиці проходжу.

Я ніч не спатиму.
Цвітуть
На правім березі сади,
Я будував, любив отут...
Про це співають камінь, кут
Будов, що стали край води,—
Борні і юності плоди.

В північну тишу, в час роси
З граніту чую голоси.

Це пісня наша. У граніт
Вона ввійшла тоді, як частка,
Як наша гордість, слава, піт
Безсмертних справ, безсмертних літ.

Міцній же, дружбо небувала,
На всіх дорогах, перевалах.
Я ніч не спатиму...

Сади, привіт!

Переростають вас поволі
В суботники минулих літ
Іще посаджені тополі.
Ці береги — життя хоробрих,
Безсмертна пісня для сторіч,
Велично дивиться за обрій
На греблі бронзовий Ілліч.

Запоріжжя, 1937

ПІСНЯ

Ой жаринами в саду
Зажеврїли вишні.
Рано в бережок піду,
Карий погляд поведу
По воді затишній.

Погляд хвилю хай благає,
Щоб здогнала плотарів,
Хвиля хай розповідає
Про кохання й проводжає
Аж до сопячних морів.

Я вклонюся бистрій птиці:
— Бери серце моє, птах,
Лети, чайко! Бронзолиций,
Стан, немов булатна криця,—
Плава милий на плотах.

Привітайте ж його, білі,
Мов лебеді, хмари,
Уже вишили в артілі
З голубами, сніжно-білі
Рушники для пари.

1937

СЕСТРИ КАТЕРИНІ

В садах республіки зелені руки віт
Несуть до серпня бережно плоди.
Струнка й красива, в серпні прийдеш ти
Збирати урожай,

набряклий сонцем літ.

В сади з тобою юні прийдуть сестри
З піснями стиглими, як весни їх.
Так буде, сестро...

Нас чекають версти
Шляхів несходжених та праведних доріг.
Ще закипають в бою чужих гармат роти,
Запінені від пороху, від граду,

Та крізь вогонь мені з братами йти,
Нести вперед садів моїх розсаду.
Вона зросте на домовинах бою,
В нових садах наллється щедро плід,
З вогню веселкою розквітне молодію
Земля моя

на сотні літ.

1937

ГАЙ НАД ОЗЕРОМ ЛЕНІНА

Друже, радість ти мою підгледів.
Так! Збираюся у ждану путь —
Там дівчата в білому, мов лебеді,
Над Дніпром у вечори пливуть.

Скільки згадок зв'язано з тим краєм,
Він мені, як щирий друг і брат.
І тепер, як вперше, покохаю
Сонячний і буйний Дніпроград.

І над озером з найменням Ленін
Силою і славою доби
Неспокійні, молоді, зелені
Виросли незігнуті дуби.

Поміж них найвищий відшукаю,
Піснею зустріну, щоб мене пізнав...
Планувала дівчина майбутнє гаю.
І гуляє в цім гаю вона.

1937

СТАРИЙ МОРЯК ОПОВІДАЄ

Ми боролись,
Ми не спали,
В завірюсі буйних літ
Трупами дороги укривали
Порохом солили хліб.

Патронташами хрестились
Ми перед боями,
Дві мелодії нам грали
Полкові баяни.

Грали пісню перемоги
В бойовому крузі,
Грали тихий марш розлуки
Над тілами друзів.

І лишався у долині
Насип безіменний,
Друзів кров переливалась
На наші знамена.

Перед нами не встояли
Найкрутіші кручі,—
Прапор білих розірвали
Хлопці на онучі.

І тоді здобута чесно
Слава воїнів проста
Про червонії загони
Облетіла всі міста.

Так ми йшли по суші з боєм,
Прокладали путь зорі
І з зорею молодю
Повернулись до морів.

З доків вирвавшись, гуляла
По усіх морях луна,
Кораблям ми дарували
Кращих друзів імена.

1938

ДОРОГА НА ПІВДЕНЬ

Остуджені вереснем зорі,
В багряному листі перон.
Дорога на південь.
До моря
Співучий летить ешелон.

І сповнена морем уява...
Та ось відкривається степ,
І міста близького заграва
Край неба багрова росте.

Скажи, Запоріжжя вогнисте,
Чи згадуєш ти юнаків,
Що перші, прийшли і врочисто
В яругах південних степів

Землянки копали й клялися:
Тут місто зросте над Дніпром!
Дніпру наказали:

— Розлийся! —

А каменю:

— Бий джерелом!

Скажи, Запоріжжя, ти чуєш
В садах голоси на зорі?

І досі там, мабуть, почують
Полтавські пісні грабарів.
Тобі, місто юності, зорям,
Місцям незабутнім уклін.

А поїзд — на південь.
До моря
Співучий летить між долин.

І вже Мелітополь поволі
Садами встає іздала.
Шумлять, як в дитинстві, тополі,
І пахне дитинством земля.

І спогад за спогадом — хвили
Минувшини хутко плывуть...
Із яблунь найкращих в артілі
Дівчата плоди нам несуть.

Підходь же скоріш, тавричанко!
Співає під молотом сталь...
— Чи й досі за тим погустанком
У кузні твій батько-коваль?

Минуле, у серце зававши,
Палає вогнем золотим...
Ішли тоді воїни наші
Звільняти від ворога Крим.

І в кузні, від диму зчорнілий,
Коваль довгожданих вітав
І коням будьоннівців смілих
Сріблясті підкови кував.

А ми проводжали до гаю
Бійців із червоних колон...

— Прощай, тавричанко!..—
Світає...

До моря летить ешелон.

Лягають тумани на берег
І поїзд окутують наш,
І степ перелився в озера,
В задумливий, тихий Сиваш.

Генічеськ, 1938

* *
*

Голубою стіною хитнулись штики,
Понесли сурмачі позолоту.
Через площу врочисто ідуть моряки
З вимпелами Балтійського флоту.

Комірці на вітрах —
Наче плескіт води,
Чорні стрічки —
Мов чайки над нею.
Як за хвилию хвиля —
Проходять ряди
До гранітних трибун Мавзолею.

А з трибуни, мов вимпел, влітає привіт
І летить в високості, в розгоні...
Довго-довго вдивляються люди услід
Героїчній балтійській колоні.

Хтось замріявся в юрбі...
Що згадалось йому,
Що навіяла пісня матроська?
Може, пітерські ночі в огнях і диму
У далеку сімнадцяту осінь?..

СУРМА КЛИЧЕ

Уже за Оршею в садах
Зоря рум'янить плід.
Вже по траві озерний птах
Лиша росистий слід.

Сурмач гукає нас у путь.
Прощай, мій друг. Пора!
В краю далекім не забудь
Багаття край Дніпра.

Згадай, як нам розповідав
Біля вогню рибак...
І перед нами виростав
В будьонівці юнак.

Ось він з Будьонним шляхтичів
Жене за Збруч у брід,
Ось він у розвідці впочі...
А хлопцю двадцять літ.

Поліг юнак, не повернувся
До тих озер, де ріс.
Про нього славу в Білорусь
Народ з фронтів приніс.

Сурмач гукає нас у путь.
Прощай, мій друг. Пора!
В краю далекім не забудь
Багаття край Дніпра.

17 вересня, 1939 р.

БАЛАКЛАВА

В Балаклаві бухта тиха,
Голуба, як небо маю,
Тільки мовиш слово стиха —
І вода умить здригає.

А на дні глибинь укрила
Вражі шхуни і фрегати.
Жодна щогла почорніла
Вже не може з хвиль устати.

Видно їх лише із кручі,
Що знялася над водою,
Але й то у дні некучі,
Коли сонце йде горою.

Ще побачиш ти з вершини
Небо лагідне, просторе,
Виноградарів долини
І спокійне Чорне море.

У долинах досягають
Грона сонячні і сині.
Виноградарі ладнають
Обручі на бочки винні.

Приїзди у Балаклаву
Хоч на день, хоч на годину,
Стривеш дівчину смагляву,
Закохався в дівчину!

А вона погляне строго,
Сіть ладнаючи сумлінно...
•Рибаком чи виноробом
Схочеш бути неодмінно!

1939

Пани ж вовками в пуці утекли.
Ти не дрімай,
життя нове пильнуй!

1939

ПАМ'ЯТНИК ОЧАКІВЦЯМ

Коли повз пам'ятник загиблим морякам
Есмінці пропливають в море,
Мені вчувається, що пам'ятник говорить:
— Візьміть і нас! І вахту дайте нам,
Очаківцям,— мінерам, кочегарам,
Ми знаєм ціну бурям, і вітрам,
І штормовим нестриманим ударам.

Візьміть і нас! Свободи тільки мить
Ми встигли у житті пізнати,
Почуть, як вимпел волею шумить,
Як корабель стає в бою крилатим.

Візьміть і нас! Тримайте курс прямий
На Березаць, де Шмідт, упавши,
Востаннє вгледів сонце із п'тьми,
Прошепотів прості імення наші.

Візьміть і нас! І вахту дайте нам...—
Вчувається, що пам'ятник говорить,
Коли салют загиблим морякам
Есмінці шлють, виходячи у море.

1939

* *
*
* *

Простяглися тихими садами
Береги, заховані в імлі.
Пропливають, сповнені плодами,
На Херсон, на Київ кораблі.

У ясних, відстояних криницях
Ще сузір'я ночі догора,
Парубки співучі, молодиці
Напувають коней із Дніпра.

І розходяться, клубочаться тумани,
Вдалині Трипілля майорить...
Кораблів дніпровських каравани
Ніби зупиняються на мить.

Відгукнується дальня і зовуча
В серці згадка, піби та луна,
На трипільських золотавих кручах
Я читаю рідні імена.

Загули сирепи... Зникла тиша...
З урвища зривається орля.
І стає мені іще миліша
Кров'ю завойована земля!

1939

* *
*
* *

В передчутті ранкової зорі
Тріпочуться сріблясті осокори,
Стоять вони, як варта, на горі,
Безкраї оглядаючи простори.

Ось перша чайка іскрою зліта
І, мов згорівши, падає у воду,
І розгоряється вже круча золота,
Лісами простягнувшись до сходу.

Аж он плоти дніпровська течія
Проносить під Чернечою горою,
І дороге поетове ім'я
В привітові лунає над водою.

То білоруські дальні плотарі,
Біля керма зібравшись, співають
І, пливучи до моря, до зорі,
Привіт Горі Тараса посилають.

1939

ДО ПАГОРБІВ ГУРІЇ ПРАГНУ

(З. Г. Цецхладзе)

До пагорбів Гурії прагну яро,
Повітрям весни я впиваюся вкрай.
З-за пазухи сонце виймає Бахмаро,
І пташка гукає: — Рубай же, рубай! —
Я чистив лозини і ставив я кілля,
І батько радіє, що син — помічник.
Наш бик поїдає он букове зілля —
Оленя рогами нагадує бик.
— Гей, здрастуй!
Бажаю тобі довголіття! —
Це — дівчина, донька сусідська, ясна
Підходить сюди. Засоромившись, миттю
Оголену шию ховає вона.
І серце моє калатає у груди, —
Кого б не спалили дівочі слова?

Я дім збудував і навколо споруди
Розвів ці плодові рясні дерева.
До хлопців найкращих рівняюся сміло,
І стан мій — тополя в саду молода!
Кохання — у серці, в руках моїх — сила,—
Умру, але іншим тебе не віддам!
І повниться серце припливами міці.
— Рубай же, рубай!— підбадьорує птах.
Була б ти прекрасна в віничальному ситці,
Як персика гілка в розквітлих садах!
Вже врапішні зорі згасають поволі,
І пташка до праці нам знак подає.
Я теж цілну піднімаю у полі,
Впотужнює силу кохання моє.
Я кидаю зерна у землю весіпню,
Бо птах вже наказує голосно: — Сій! —
О дівчино! Стану твосою я тінню
І рівним хай стану твоїй я красі!
Приходь подивитись баштан мій чудовий,
Де динь огудиння блищить від роси.
Вином і чуреком ти кошика сповни
І в полудень в поле мені принеси.
Мені лиш світи — хай я буду щасливий,
Хорошого хлопця люби на землі,
Щоб заздрили нам всі господарі ниви,
Щоб нас односердно хвалили в селі.
— Знов здрастуй!
— Хай щастя іде із тобою!
— Багато зробив уже ти, молодець! —
І, мов зготувавшись до тайного бою,
Рукою поправив я свій комірець.
— Я чув, що вже ваші полоти скінчили?
— Та ні! В Чанчарвелі ще поліють вони! —
Я прагну до бесіди іншої сили,
Та слово у горлі застряло мені.

Пішла... Я один... Чи знесу самотину?
Пішла десь, тополя, у далі бліді.

Як в мене її заберуть — хай загину,
Бо жити й радіти павіщо тоді?
Та повниться серце припливами міці.
— Рубай же, рубай! — підбадьорює птах.
Ти будеш прекрасна в вінчальному ситці,
Як персика гілка в розквітлих садах!

1940

КОВАЛИХА

1

В дрімучих лісах за горами,
В краю неполоханих птиць,
Хоробрі ішли партизани
Стежками вовків і лисиць.

І перший дивився: по зорях
Загону угадував путь,—
З далеких станиць до Примор'я
Мисливця вони доведуть.

І гнули тропу перевали,
Там падали стомлені в сніг,
І юні старим подавали
Для помочі руки міцні.

А вибившись з сил, партизани
Лягали в намети спочить,
І сніжні високі кургани
Пурга намітала умить.

Ішла Ковалиха...

В торбині
Сокиру несла й сухарі,
І марились сопки їй сині
І шлях через них до морів.

2

Навкруг Волочаївки труби
Співали, у бій зовучи,
І примерзали губи
До міді у трубачів.

Навкруг Волочаївки в хащі
Громами ударив одвіт,
І командири відважні
Перші проклали слід.

А лігво заморського звіра
Здіймалося муrom крутим,
І спіжне його передгір'я
Укрили колючі дроти.

Забиті на них висіли—
Утрата вчорашніх боїв,
І в мертвих руках щосили
Затисли гвинтівки свої.

Та знов палітали уральці
Грудьми на колючий дріт,—
Впивались в залізо пальці,
По снігу — кривавий слід.

На гребні атаки-прибою
З'явилася сива вдова,
Об камінь нагострену зброю
Несла угорі, і крива

Блискуча сокира рубала
Японські дроти на льоту
Так, мовби сто років збирала
Для помсти цю силу круту.

Й лягали ряди перепони.
Блищала сокира в руці,
За нею в атаку — колони
Амурських, байкальських бійців.

3

Є сопка Іюнь-Корані
В краю неполоханих птиць,
І там на високім кургані,
Лежить на землі горілиць,

Обличчям до моря, забита
В бою Ковалиха стара.
До неї приходять щоліта
Чотири онуки...

Гора

Ховає у травах високих
Чотири доріжки на шпиль,
У день урочистий кроки
Лунають на них звідусіль.

Виходять чотири онуки
І довго стоять на горі.
Присягою зведені руки,
На грудях чотири зорі.

І голос могутньої пісні
Луна:— Ворогам не пройти! —
За море вдивляються грізні,
Мов тесані з кремня, брати.

**З БІЛОРУСЬКИХ
ПОЕТІВ**

ПІСНІ ВІЙНИ

Візьми, мати, піску нині,
Посій його на камінні.
Коли джодеш з піску сходу,
Тоді верне спн з походу.
(З народної пісні)

I. ВОРОЖБА

На узбережжі, над рікою,
Шепотить верба з кугою:
«Що ж то буде, що ж то буде?
У тривозі світ і люди!»

По землі пішли пожари —
Криють небо диму хмари.
Всюди чорні попелища,
І над ними вітер свище.

Хворість в селах небувала.
Цей вмира, того сховали,
Цьому риють домовину...
Смерті злій немає вшину.

А по небу влітку пізно
Пронеслась комета грізно,—
Хвіст її — не дай ти, боже,—
Нам на лихо щось вороже.

Світ навколо — як могила...
Сонце круг свій ізчорнило.
Ніччю глянуло в день білий,
На життя, на всесвіт цілий.

Звідкілясь і ворон вплив
І щось гаркнув горлом хриплим,
Мов якийсь прокляття кинув,
І десь згипув, чи не згинув.

І летить навкруг з клятьболо
Ворожба за ворожбою.
І ворожки йдуть у брами,
Страшно стукають кілками.

І розносять дух тривоги
На стежки всі, на дороги,
Де пожари косям оком
Позирають над потоком.

Ой, недурно над рікою
Шешетить верба з кугою:
«Що ж то буде, що ж то буде?
У тривозі світ і люди!»

II. ПЕРЕД БУРЕЮ

Бовваніють грізні хмари,
Мов віщують люті кари.
Не спинити більше битви
Ні зітканню, ні молитві.

Йдуть по селищу й у місті
Неспокійні чорні вісті,
Що всі люди без відваги
Під криваві підуть стяги.

Меч підвіме брат на брата,
Стане брату брат за ката,
Зуб за зуб, за око око...
Як і сказано в пророка.

У цей час журби й тривоги
Правда втратила дороги,
І не знайдуть правду скоро
Ні мечі, ні чорний порох.

Бо є сила і на силу,
Бо могила — за могилу
Відкуп дасть, як слід, з поклоном —
Хрест вкопа в залізним дзвоном.

Бо є воля і на волю,
Що свою боронить долю,
Покалічить, в землю вмісить,
За ланцюг — ланцюг повісить.

І тривожніше з кордонів
Йдуть чутки, немов прокльони.
І що далі — менш надії,
Що бурап грозу розвіє.

Йдуть чутки, пливають журбою,
Рідний краю, над тобою:
Ти ж не гнися в завірюху,
Оком бач і вухом слухай!

Хто за славу вийде в славі,
Тих не зломить бій кривавий,
Хто за правду грізно стане,
Перемогу той дістане.

III. СКЛИК

Ти, чоловіче напророчив
Собі криваву боротьбу,—
Не збив кайдани серед почі,
У битвах правди не здобув.

Від самогубства-різанини,
Що кров'ю всесвіт залива,
Не втримас серцець віднині
Ні бог, ні демоц, ні права.

Ударив грім, завив пожар,
Скликають сурми скрізь на сход,
І на царя ударив цар,
Народ підвівся на народ.

І клич промчався по землі,
Поставив силу проти сил,
І бачить світ у злій імлі
Провалля виритих могил.

Устань, хто лихо нести звик,
Тобі гіркі лягли путі.
Покинь дружину, чоловік,
І хату кинь у забутті.

Устань, устань, гостри штики,
Здійми знамена, освяти.
Іще живе закон такий:
За смерть ти смертю заплати.

Відважний брате, йди на бій,
Лякатись нічого війни.
Твій предок ще вклонявся їй,
Ти пам'ять предків пом'яни.

Коня буланого сідлай,
Рушпицю кулями набий,
Благословивши рідний край,
Ти по наказу йди у бій.

Коли ж в кривавому бою
Зруйнуєш ти поля чужі,
Згадай вітчизну там свою,
Злиденність рідної межі.

В бою в людину влучно бий,
У лоб, в серця завжди влучай,
Щоб мертвим падав ворог твій,
Лише в своїх не поціляй.

Відважно в бій!.. Війна війну
Народжує — хай битва йде!
За щастя краю, за весну
Ще поневолених людей.

Про долю нашу з давнини
Нам свідчать тисячі могил.
Лежать в них крації сини,
А їх чагують — ніч і пил.

IV. РОЗЛУКА

Плачуть вітри над лісами,
Тоскно гудуть над хатами,
Пес серед двору десь вив,
Темрява хатоньку криє.

Батько схилився від лиха,
В хаті сумуючи тихо.
Мати в кублі щось шукає,
Жінка малят присвляє.

Янці в похід вирушати...
Ой, не для радості мати
Сина такого зростила:
Згублять і розум, і силу.

Ой, не на поміч бідності
Батько повчав у роботі;
Кличуть в похід запасного, —
В світі панує тривога.

Він личаки, сорочину
Склав у стареньку торбицу,
Вдарив поклін серед хати —
Треба в дорогу рушати.

Низько вклонився татусю,
А іще нижче матусі.
А як голубив дружину,
Сльози текли на свитицу.

Тихо, печально в світлиці,
Кожен озватись боїться,
Мов над печаллю німою
Смерть пролітає з косою...

А як із хати виходив, —
«Хай оборонить в пригоді», —
Пошепки мати сказала,
Щось на шнурку прив'язала:

«Цей невеликий пакунок —
Нашого поля дарунок:
В хустці з льняної кудельки
Жменя рудої земельки».

Вийшов на гони вояка,
Не зарідав, не заплакав,
Тільки на клич і на труби
З скреготом стиснув він зуби.

Вітер шумів серед поля,
Наче питався про долю:
Чи прийде Янка додому,
Чи ляже на полі чужому?!

V. ЗОСТАЛИСЯ НИВИ, СЕЛА

З сіл виходять поля діти,
Щоб вмирати десь у світі,
Під кривавими вітрами
За когось лягти кістками.

А поля руді й оселі
Залишилися невеселі,
І сирітське на просторі
Йде по селах чорне горе.

Не полине плуг у поле,
Де сумують ниви голі,
Не почують кіс покоси,
З'їсть іржа сталеві коси.

Уночі, удень і рано
Удова на шлях погляне,
Вийде, гляне — годі, досить!..
Просить бога — не допросить...

«На кого ж ти нас покинув?
Краще б вирив домовину.
Без зернини та без сили
Сиротами залишилися.

Для кого ж твої закони,
Що лунали на всі гони?
Для життя, не для загину —
Є людина для людини!

Ми ж покірні, мов ягнята,
І на вигоні, і в хаті.
Нелюдські молитви любиш,
Батьківщину за що губиш?»

Так вночі і вдень над красм
Той сирітський жаль лунає,
Материнський плач до бога
По оселях, по дорогах.

А у полі, де могили,
Де лягли, посули сили,
Хрест на хрест схилився ближче,
Цей пизенький, а цей вищий.

Між хрестів пугач літас
І сиротам відмовляє, —
Помаха крильми і скаже:
«Де ж тут батьківщина ваша?»

VI. БОЙОВИЩЕ

Ніч не спавши, день не ївши,
Під вітрами осовівши,
Б'є прикладом, б'є багнетом,
Сипле кулі з кулемета,
Аж горять очей вогні, —
Смерть йому або мені!

Свищуть кулі, блиска порох,
Збився в купу свій і ворог,
Юшка бризкає між очі,
Стогне той, а той регоче,
І в атаку йде мерщій,
Не питає — свій, не свій...

Гу-га-га! Як бій удався,
Ворог никне, ворог здався,
Ворог кидає честь і зброю
І тікає з поля бою —
Чи вмирає, шле прокльон,
Потрапляє у полон.

Кров тече по людях, гривах...
Боком, сторч лежать на пивах
Труп на трупі, як колоди...
Для чийої ж це вигоди?
І не сміх тут, і не жарт,
Коли брат для брата — кат!

Заніміло поле битви,
Ліс шепоче десь молитви.
Вовк із лігва на дорогу
Вийшов вити в ніч вологу
І, почувши кров і трупи,
Він голодні щирить зуби.

І, рознявши кігті гострі,
Виплив ворон в чорний простір
І закаркав, мов на бога:
— Кра-кра-кра-кра! Перемога!
Кра-кра-кра! Патрон забитий.
Перемога — знов у битви!

ОРЛЯТАМ

I

Гей, здіймайте буйні крила,
Орленята, гей, до бою
На минулих днів могилі,
Над сонливістю старою.

І у блискавках грозових
Лиште сміливо в польоті,
Для віків шукайте пових
Ще нечувані ясноти.

Вам серпи, і коси в руки,
І мечі сталльні могуті
Дали бурі, завірюхи,
Що гуляли тут, ревучі...

День минувшипи проклятий,
Той — з нагайкою й журбою,
Ви розвійте, орленята,
Льотом, міццю молодю.

Вже ударила година —
Побороть лиху негоду,
Вийти з тьми, із трясовини
Білоруському народу.

Щоб зорали свою пиву
Широко, глибоко,
Зерно вкинули щасливо
Чисте, ніби око.

Щоб врожаєм золотіла
Нива величава
І щоб колосом шуміла
Соколина слава.

* * *

Вам діди подарували
Гартовані коси,
Щоб із сонцем разом встали,
Вийшли па покоси;

Щоб косили ви косою
Бур'яни шкідливі,
Що отрутою гіркою
Виросли на ниві.

Щоб дзвеніли ваші коси
На землі безсонно,
Од пічних по ранні роси,
Гучно, вікопомно.

В чародійнім хороводі,
В неокрапній свободі
Без кайданів, на роздоллі
Вже гуляє наша доля.

II

Вам на пам'ять Серп і Молот
Дарувала доля,
Щоб з вас кожен, духом молод,
Пліч не гнув ніколи;

Щоб здобуту цю свободу
Знали і цінили,

Щоб її у час негоди
Грудьми боронили;

Щоб устали мужньо в бурі,
В бою, в неспокої,
Не проспали у постелі
Волі вогняної.

* * *

Вам од радідів лишились
Сохи на роздоллі,
Щоб вам праця полюбилась
На новому полі.

* * *

Вам лишилася від роду
У спадщину цісня,
Щоби дати пасолоду
У дні передвісні.

Щоб співали в гордій силі,
В радості і в горі,
Гомоніли, наче хвилі
У бурхливім морі.

Щоб було пісні ті чути
Од поля до поля,
Щоб вони ще не розкутих
Кликали до волі.

1923

СИНИ

Синів своїх батько кличе
На пораду в хату
Так врочисто, мов скликає
На велике свято.

І з повагою він сина
Кожного питає,
Ким з них кожен бути хоче,
Що він обирає.

— Бо, сини мої,— так каже,—
Живете в країні,
Де людей щаслива праця
Не вмирає нині.

Сини відповідь держали
Перед батьком рідним,
Й намагався бути кожний
Свого батька гідним.

Перший каже:— Землю буду
Трактором орати,
Щоб шуміла, зеленіла,
Щоб раділа мати,

Щоб зросли у зріст людини
Жито і пшениця,
Щоб з-за моря до нас гості
Їхали дивиться.

Другий каже:— На заводі
Бути — моя мрія,
Де чавун тече рікою,
Як зоря, жевріє.

Там я домни і мартени
Буду будувати,
Мідь та вугілля у шахтах
Буду людям брати.

— Буду плавати на морі,—
Каже третій,— в силі,
Де «Челюскін» гордо плавав,
Де пурга, де хвилі.

Корабель мій пройде всюди,
Де вітри і бурі,
Через теплі океани
І моря похмурі.

Син четвертий: — Я літав би,
Наче птах крилатий,
Прилітав би в літанові
Й до твоєї хати.

Орлом себе у снах бачу,
Лину над горою...
Хочу бути я, мій батьку,
Льотчиком-героєм.

— Бійцем буду я червоним,—
Каже тоді п'ятий,—
Щоб Країни Рад кордони
Вміть обороняти.

Аби ворог — як поткнеться —
Зустрінув могилу.
Бійцем буду, щоб пишався
Мною Ворошилов.

А син шостий: — Складу пісню
 Про нову дорогу,
Про славетнії події
 І нову епоху,

Як працюєм, як змітаєм
 Зрадницькі напасті,
Як будуєм, як квітчаєм
 Батьківщину щастям.

Так сини відшвідали
 З молодим запалом
Про ті думи, що у серце
 Глибоко запали.

Більшовик був їхній батько,
 Пролетарій родом,
Звідав сушу, звідав море,
 Битви і походи.

1934

З Якуба Коласа

«СВЯТИЙ ЯН»

I

Органіст прийшов Сарнецький
Прикрашать костьол до свят.
Завтра свята, ще й важнецькі, —
Ксьондз буває святам рад.
Як гостей пасуне в двері —
Тих панів-орешдарів,
Безліч буде на вечері
Різних клерків і ксьондзів.
Потечуть рікою вина,
Ще й музика заgrimить,
Дощька ксьондзова Мальвіна
Не вгамується й на мить.

Вже народ почав збиратись
З дальніх сіл і хуторів,
Ну, то ж треба постаратись,
Щоб костьол блищав і цвів.
На помості в'ють дівчата
З квітів, гілочок вінки.
Праця дружно розпочата —
Аж захекались жінки.
Органіст той знає справу —
Підганяти він мастак.

Та зате ж костьол на славу
Уквітчали, та ще й як!
Органіст за всім простежив,
Він нічого не забув.
Як святий поверх одежі
Підперезаний вже був
Пояском з живих рослиннок,
Ну, той Яп аж запашив!
Наче весь святий будинок
Сам затьмарити хотів.
А костьол був на честь Яна.
На підмурку святий Ян
Був прикрашений ізрання,
До приходу ще селян.

Як пішли з костьолу люди,
Органіст собі один
Біга, дивиться усюди —
Звеселів од щастя він.

Зупинився перед Яном.
Ех і Ян, немов ожив!
Догодив парафіянам
Пан Сарнецький, догодив!
І любисточок, і м'ята!
А віночок!
Поясочок!
Звівши вгору рученята,
Органіст подумав думу:
«Це, брат Ян, не фунт ізюму,
Одпусти ти, боже, гріх!
Людям виставить на сміх:
Хоч вези його в Варшаву,
Хоч у Вільно виряджай!»

Так зробив Сарнецький справу,
Як ніхто на цілий край.
Тільки ось одне погано:
Треба витерти колону,
І Сарнецький із розгону
На підмуток скік до Яна!
Підігнулась ніжка в пана:
Стук святого каблуком!
Ян об землю сторчаком!
Полетів, як грішник, просто —
Головою до помосту!
Лоб побився па кавалки,
Ніс злетів, одбивсь мізинець...
От гостинець, так гостинець!
От так лихо, перепалка.
У костьолі гук почувся,
Наче чорт зареготав,—
Пан Сарнецький аж здригнувся,
Холод, жар його пройняв.
Що ж то буде? О, нещасний!
Що вчинити? Що робить?
Йому б краще череп власний
Об поміст отой розбить.
Органіст ламає руки,
В горі, в розпачі бідак:
І за що йому ці муки
Посилає бог отак?!

II

— Чому пан так засмутився? —
Зирк — сусід його Вінцент!
— О, мій брате! Ян розбився
На кавалочки, ущент!..
А бодай тобі вони!..
Глянь сюди, браток, зирни:

Бачиш, ніс — на що він схожий?!
Там кавалок бороди.
Яне, Яне, хлоп ти божий!
Наробив мені біди!
А бодай тобі в печінки!
От картинки, так картинки!
От Сарнецький постарався!
Угодив святому духу!
От попався, так попався,
Як лисиця в солодуху!
Ти, бач, бога не похвалиш!
А бодай тобі параліч!
І нащо тебе чіпав я?
У, холера, у, чорти!
Сміх і гріх на все Заслав'я...
Як нам свято провести?..
— Кинь, пан, лайку! Глупство, пане!
І сам Ян того не вартий!
Коли меду пан дістане
І горілочки з півкварти,
Та коли ще нагодує,
Сам я чудо справлю:
Заспіваю «Алілуя» —
Так костьол прославлю!
— Брате милий!
До могили
Не забуду — поможи!
Будеш пити!
Що ж робити,
Мій сусіде, розкажи?
Дам дві кварта —
Це не жарти.
Хочеш, зразу ж принесу!
Почастую,
Нагодую
І засмажу ковбасу!

— Коли так, скажу я пану:
Замість Яна сам я стану!
— Пане Вінцент! Любий брате!
Бог тебе нам посилає!
Хай пан бог тобі заплатить,
Матір божа пресвятая,
Ти костьол увесь врятуєш,—
Будеш «Яном», пофрантуєш
У короні, в позолоті
На святій своїй роботі!

Яна винесли, сховали,
А самі всю ніч блювали,
Як зоря лиш заясніла —
Не забув Вінцент і діла —
Вид святого він приймає,
На підмурок став, як треба,
Очі звів, мов Ян, до неба,
Руку вгору підіймає.
— Ну як, брате?
— Трохи ногу!
Слава богу!

III

А тим часом сонце встало
Із-за лісу, з-за яруг.
У костьолі дзвонять дзвони,
Будять села, будять гони,
Аж луна іде навкруг...

Біля «Яна» аж тривожно —
Тут і пана стріти можна,
І кобіток-молодиць,
І дівчаток-чарівниць,
І бабусі там набожні,—

Всі штовхаються, бо кожна
Хоче вимовить пошану,
Подарунки зносять «Яну»:
І кладуть йому невпинно
Грошенят чи рушничок,
І цілують — хто в коліно,
Хто у п'ятку вліпить чмок.

«Ян» стояв, не ворухився.
Він тримався і кріпився,
А біда прийшла неждана:
Мед на вусах був у «Яна».
Чують бджоли — пахне п'яно,
І на мед вони летять.
Цілим роєм вже над «Яном» —
І снуються, і дзвенять.
«Ян» і оком не моргає,
Та лиха якась бджола
Біля вуха загула
І на вус йому сідає.
Губи лапками лоскоче.
— От хвороба! — «Ян» шепоче. —
І прилипла, мов смола.
Тьфу ти, бісова бджола!
— Боже правий! В гніві «Ян»,
Ач, плює в парафіян, —
Каже пошепки бабуся: —
Чи ти бачиш, Пабіян?..
Ов, дивись, дивись, Ганнуся:
Губи кривить божий Ян!..
Боже праведний єдиний!
Ти прости гріхи-провини!

Люди вражені, в тривозі,
Аж тремтять, як на морозі.

Бджілка ж повзає поволі,
Хоч махалом ти махай.
— Фрру! — як присне «Ян» в костьолі,
Та як крикне: — А-я-яй!
От, гадюка ж, уpekла!
А щоб здохла ти була! —
Та з підмурка вмиє стрибас,
Та як кинеться в народ,
І щодуху «Ян» тікає
Із костьолу па город.
А за ним парафіяни:
— О, куди ти, святий Яне?
Пане Яне! Не тікай!
Пане Яне, почекай! —
А «Ян» скинувши манатки,
Пре в коноплі без оглядки.

1918

З Петра Глєбки

Я барви і слово заплів у вінок,
Зв'язав луговою травою;
Для пахоців квіти скропив не вином,—
Обприскав з криниці водою.

Ні другу, ні брату, ні сестрам своїм
І навіть не дівчині русій —
Вінок я оцей шовковистий заплів,—
Дарую його Білорусі.

ПІСНЯ

Янці Купалі

Я пам'ятаю ніч:
У глушині дорога
У темряву вповзала,
Мов змія:
Дуби розложисті
Стояли обіч строго,
А ми ішли —
Мої товариші і я.

Зморила нас
За цілий день робота —
Розпилювали ліс,
Аж кидало у піт...
Закінчили,
Пішли,
Але тяжка самота
За нами рушила
Нав'язливо услід.

Такими ми тоді
Верталися додому,
Немов чужі —
Суворі, мовчазні.
На плечах ми несли
Тяжкий тягар — утому,
І ноги наші
Грузнули в багні.

Страждали ми
В самотності гнітючій,
Та хтось поволі
Пісню заспівав.
Ми підхопили всі.
І хвилями — за тучі —
Знялась вона
До зоряних заграв.

І стрепенувся ліс —
Співали пущі
Верхів'ями старих дубів.
У млі
Схопився вітер.
Бурі невсипущі
Пройшли по стомленій,
По змученій землі.

Повіяло весіннім
Подихом знайомим,
В очах займалися
Сузір'я голубі...
І вже тепер
Ми не тягар утоми,
А пісню легко
Несли на собі.

Дозорцем глянув
Місяць на озерця,
На глухомань,
На схрещення доріг,
Де ми несли
Творця гаряче серце
На свій, нуждою
Стоптаний поріг.

І він зайшов,
Став рідним нам удома —
Пісень великих маг
І наших дум владар,
Хоча ім'я його
Було нам невідоме —
Ми сподівання всі
Йому несли, як дар.

Я не забув ту ніч...
Вона давно сконала,
Пішла у небуття,
Як провіщав пісняр...
Ми знаємо тепер
Твоє ім'я, Купала,
Пісень великий маг
І наших дум владар.

МІСТУ НА ДВІНІ

Сміливо вставши аж під хмари
На берегах крутих Двіни,
Ти баяло легенди-чари,
Ти навівало мрії-сни.

І перед нами поставали
В сивинах древності віки,
Коли жили і воювали
Не ми, а папі земляки.

І я зіходив на дзвіниці,
Ходив по Замковій горі
І оглядав твої бійпиці
І мури зранені, старі.

Усе сплигло кудись потоком...
Але ж так владно кличе кров
Упевненим, широким кроком
Пройтися біля тих будов;

Припасти ще хоч раз вустами
До бистропливної Віцьби
І пити, пити до нестями
Блакить з відтінками журби.

А потім, випроставши плечі,
Дивитись на хвилясте скло,
Згадати зустрічі сердечні
І все, що тут колись було:

Як вдосвіта співав рубанок,
Як заливалися гудки,
Спокійну пісню віцеблянок
І неспокійний шум ріки.

Та пустка скрізь.
І вітер свище,
Блука в руїнах навмання,
І на широких попелищах
Ночують сови й вороння.

У вікна вибиті щосили
Січуть уїдливі дощі.
Ти, як жебрак, стоїш змокрілий
У чорнім латанім плащі.

І твій іще гарячий попіл
Несуть вітри в усі кінці,
Його витрушус з нантофель
Пихата фрау у чепці.

Але під нашими руками
З'являлось ти на білий світ —
Тут кожна сходина і камінь
Ховають паш гарячий слід.

Ми не покинем тебе, місто:
У славі воїнських доріг
Ми станем, тихо і врочисто,
На обгорілий твій поріг.

З легенди створене віками,
Забудеш ти руїни тінь
І встанеш знов над берегами
Зоріти гордо в далечинь.

Нема і нашої домівки,
Хати згоріли і сади,
Бур'ян пробився з-під долівки,
Чорніють згарища сліди.

Яких прикмет іще нам треба?
Я впізнаю — моя земля —
По тому, як зорів з неба,
Як пахне свіжістю рілля.

Не заблудили — серце бачить,
Путі вертають в рідний світ.
Тож кладемо клунки, земляче,
На місці батьківських воріт.

Де лютував пожар учора,
Тихенький вогник розкладем,
Собі наваримо кандьору
Та обігріємось вогнем

І поспимо. А завтра рано
Я — за сокиру, ти — за лом,—
І дім новий почнем старанно,
І встане пісня над селом.

І оживе земля знайома,
За поворотом буде сад,
А потім — хижі... Знавш, вдома
Не так горюється, солдат.

1941—1945

З Петруся Бровки

ОТ І ВЕРЕСЕНЬ

От і вересень...
Хмари зійшлися,
І вітри вже несуть холоди,
І антонівки
Так налилися,
Що додолу пригнули сади.
Усе літо ввібравши,
Плечисті,
Г'орді скирти
Звелись на стерні.
По хатах скрізь селяни врочисті
Підраховують трудовні.
І коли,
Засвітивши зірку,
Вечір листям вкриває путь,
Всі збираються
На вечірку —
Всім селом на розвагу ідуть.
Значить,
Працю кінчили у строки,
Показали і силу, і хист...
Танцюристку,
Дівча бистрооке,
Танцювати веде тракторист.

Вид його
Червоніший від маку
І завзяття пашить з лица.
Він на грудях
Несе відзнаку —
Ворошиловського стрільця.
Дружнім хором
Їх друзі зустріли,
І окреслилось коло людей.
І тоді
Іздовий що в сили
Пригортає баян до грудей.
І тоді —
Загуло, понеслося...
І танцюю до світання пори!..
Припадає
До шибок осінь
І, як хлопці, регочуть вітри.

1934

ХМАРКА

З-за лісу впливла вона
Сріблястим пухом,
Голубком,
За мить — вітрилом з полотна
Затріпотіла над селом.
Зоря багровістю крила
Їй перетнула далі шлях...
Вона ж спажнула,
Розцвіла
І розгорнулася, мов стяг.
І небо ширилось в огні,
Понад долинами пливло...

І наче
Крапелька мені
Звідтіль упала на чоло.
І душу жар збентежив знов,
Думки полинули мої —
Чи то сльоза,
А може, кров
Бійців землі далекої?
А стяг, що ріс і далі плив,
Не міг я зором охопить...
І думав я,
Чи все зробив,
Що неодмінно мав зробити.

1956

ПРИСЯГА СЕРЦЯ

Вічно я вдячний життій хлібині,
Чистій воді з лісової криниці,
Пущі зеленій,
Сонячній днині,
Річці блакитній, що в полі іскриться,
Гулу кварталів широких, могутніх,
Де я з літами в житті гартувався,
Площам і вулицям —
Тим незабутнім,
Де з трударями навек побратався,
Людам відкритим і чистим душею,
Правді, яка мов повнила серце,
Краю,
Що рідною зветься землею,
Що Білою Руссю так любо зоветься.

1957

СВЯТА

Як вийде з-під снігу весною земля
І, прагнучи зерен, покличе рілля,—
Тоді моє свято!

Коли я побачу безмежні лани,
Що зерна годують, як мати, вони,—
Тоді моє свято!

Як випорсне колос угору щасливий
Та буде в наливі схилятися до ниви,—
Тоді моє свято!

Якщо ж суховії нароблять біди,
А випаде дощик живий, молодий,—
Тоді моє свято!

Коли за широким ранковим вікном
Сади розмахнуться квітучим крилом,—
Тоді моє свято!

Коли після праці гарячого дня
За стіл до вечері збереться рідня,—
Тоді моє свято!

А прийде ще й гість в товариство моє,
Як кажуть, і хліб, і до хліба все є,—
Тоді моє свято!

А стяги, які через площі пливуть,
Вони в моїм серці і в будень цвітуть,—
Завжди, як на свята!

1967

КОЛИ ВТРАЧАЄ ЛІТО СИЛИ

Коли втрачає літо сили,
Початок осені люблю —
Та ще й озимі ледь пробрили,
Неначе голками, ріллю.

Ще зеленіє лист дубовий,
Нема ще й натяку на мідь,
А вже шпаки ведуть розмови,
Куди ж їх зграя полетить.

Бобри, турботливі і тихі,
Майструють в норах вже своїх,
І дзвінко дзенькають горіхи,
Коли вивірки лічать їх.

В годину цю, засумувавши,
Немов спускасся з гори,
Коли і сам, усе зібравши,
На схилах стиглої пори.

1973

**А ТИ ВИЩИЙ, ШИРШИЙ,
ГЛИБШИЙ!..**

Світотворення горді узори —
Гори дивної висоти.
Та вищий ти за диво-гори,—
Вони не думають, як ти!

Розгін у штормів неблаганній,
Вони летять на всі світи,
Та ширший ти за океани,—
Вони не думають, як ти!

Вода з глибин землі іскриться,
Пробивши кам'яні пласти,
Та глибший ти за всі криниці,—
Вони не думають, як ти!

1973

Далека
звільнення пора,
А віршам — часу шкода:
Шуміть їм треба
в прапорах
І надихать в походи.

Дивись у вічко — все одно
Не вгледиш,
чорт окатий,
Що я завзято і давно
Пиляю віршем
грати.

Вільно, Лукишки, 1935

ТОВАРИШЕВІ МОСІ ВЕСНИ

Може, нашим дорогам, що в далеч — і перша, і друга
Потонули давно — не зійтися, кохана моя...
Ти узнаєш з пісень, хто в дзвінкому вогні ще буя
І боронить серця од важкої тюремної туги.

Молода, ти без мене іди — хай берези не плачуть
в печалі

І не сіють у серце віками навіяний сум,
Бо чи варто тужить, що шляхи розійшлися у далі,
Коли, порівну біль поділивши, у простір несуть?

Я чимало забув, а весни отіві — не можу:
Як без неї, скажи, до останнього часу дожить?
Пам'ятаю: ми якось зустріли шиншину пригожу
І не знали, від чого в очах проясніла блакить.

Хоч шипшина давно відцвіла, залишилась у споміні
радість:
Заховаю пелюстки побляклі — свою незабудь —
Пронесу крізь життя — не корились ні бурі, ні зраді,
Щоб теплішало серце, блакиттю веміхалася путь.

А як стежка моя десь за муром урветься навіки
І на ґратах поникне крилом окривавлений стяг,
Ти, кохана, із пагорба глянь на долини і ріки,
З прикордоння весни — на далекий метелистий шлях...

Буде пісня, як жайвір, лунать, пролітаючи далі,
А зустріне тебе — пригорни ж сиротину хоч раз...
Як сівач, з теплих жмень ми життя від душі засівали,
Щоб весна і на цій мпогострадній землі розцвілась.

Вільно, Лукишки, 1936

* *
*

Це усе — знайомі нам шляхи.
Озирнешся — вдалині зникають.
На одних — полин росте глухий,
А на інші — зорі опадають.

За юнацтва, що здаля дзвенить,
І орли сідали тут охоче:
Часом — щоб до льоту заманить,
Часом — щоб викльовувати очі.

Але ми, влюбившись в той політ,
Що із сонцем підіймав світання,
Научили пісню розуміть,
Що й загинуть варто в час повстання.

Оком на шляхи куди не кинь —
Скрізь могили вісників сміливих
Та лежать пісень сумні вінки,
Онімілих з болю й жалобливих.

Не докликатись ніяк весні —
Голос розпливеться в чистім полі,
Не збудивши стомлених вві сні
Лицарів, що полягли за волю.

Але хай високий молодняк
Біль могил торкне живим корінням,—
І назустріч завтрашнього дня
Задзвенять пісні над шляхом вірним.

Ліда, 1941

ТИ І Я

Я зустрівся з тобою юною,
коли був молодим.
Ти була мені, любя, землею,
а я морем твоїм.

Ти у далеч морську стреміла,
до безмежних вітрів.
Я ж — до серця твого, що сховалося
в надрах лісів.

Та на хвилях буремних морських
ти не знала доріг,
А крізь пуці пробитись
до серця твого я не міг.

А чого ж не була ти дівчиськом,
стрімкою рікою?
Я б віддав тобі всі свої хвилі,
аби злитись з тобою.

А чому я не полум'ям був,
коли став юнаком?
Я промчав би крізь всі твої пуці
вогнистим крилом.

Дні юнацтва, мов бистрі вітрила,
позникали із віч.
Ні, не ті уже хвилі,
і море шумить все тихіш.

Що не рік, то і тихше,
і у ньому за часом, що сплив,
Все чіткішає обрис
жаданих давно берегів.

Знов — земля ти, я — море,
нас час розлучити не зміг:
Я на вільнім просторі
щасливим до ніг твоїх ліг.

Вічно я в твоїй пам'яті,
вічно ти в серці моїм.
І лежу проти тебе
я світлим люстерком твоїм.

1950

ПРО РЕВНІСТЬ

Коли сонце зникає
В печалі осінніх прикмет,
То земля своє сонце
Ревнує до інших планет.

Сонце, де забарилось
Так довго? Зникаєш куди?
Як посміло дозволить,
Щоб землю скували льоди?

Травень прийде здаля —
Кривд позбутись не може земля;
З хмариц хустку снує,
Закриває від світла обличчя своє.

Сонце хмари розвіє,
Знов земля їх скликає до нив,
За торочки хустину
Тримає руками дубів.

Але сонце весняне
Бачить з неба все до дрібниць —
Посилає воно на дуби
Вогонь блискавиць.

За ударом удар —
І лягають дубища дібров,
Сонце землю знов одмика
На життя і любов.

1950

РОЗМОВА З НАЩАДКОМ

Я не помітив,
коли моя мужність настала,
Ти вибачай, мій нащадку,
брате далекий мій,
Пісня, яка у юнацтві
суворо звучала,
Не пестила ніжністю вухо,
а звала на бій.
Пісня моя
зійшла не між квіту і злота,
Йй трояндно у хаті твоїй
не цвісти.

Час буремно летів,
а пісня також не хворота,
Щоб, натерши мозолі,
за обозом іти.
Дав я чоботи їй
і ложку заткнув за халяву,
Щоб й на крок від доби
не посміла відстать.
Посилав я її
у пекельний вогонь не по славу,
А для того, щоб людство
з біди рятувать.
Чи могла вона гнатись
за власною славою,
Чи ласкавою бути
могла в ті літа,
Коли кожен рядок в ній
кривавився раною,
В ній і села диміли,
і рідні міста.
Знай, що й сам
з обгорілими тими рядками,
Сам займався не раз
я пекельним вогнем,
Що не тільки писав їх
своїми руками —
Боронив їх від смерті
солдатським мечем.
Захищав їх я скрізь,
так, якби наказали
З піснею вмерти,
рятуючи землю свою —
Зорі Кремлівські,
Кримських вершин перевали,
Гори Валдайські, —
я б не вагаючись вмер у бою.

Ось чому й нині
я після битви, у тиші,
Радію за пісню,
що вистояла в боротьбі,
Та найсильніше, мій друже,
радію за інше —
За те, що життя
здобули ми собі і тобі.
Пісня моя
не квіткою прийде з поляни,
Пісня моя піхотинцем
увійде в твій дім,
Ти їй даруй вже
шрами глибокі і рани,
Знай, що завдячуси їм ти
життям своїм.

1952

НА ПОСАДІ ВАЖКІЙ

На посаді важкій
я працюю, спочишку не знаю,
Не для слави своєї,
не про срібло і почесі дбаю.
Легковажна та слава —
мов туман мерехтливий, пусте —
Зранку днює у мене,
а надвечір у когось ночує.
Срібло розкішню сяє:
задоволеність — срібла прикмета,
Але ж вбоге натхненням —
одвічним багатством поета.

Я не проти пошани,
працюю, спочину не знаю,
На посаді важкій,
а про шану гучнішу не дбаю.

1956

НА ПІВМІЛЬЯРДНІМ КІЛОМЕТРІ

Життя моє на швидкість звуку
Помнож, а множене — на час.
Тепер скажи мені, науко,
Звідкіль вертається до нас

Лісної вісниці кування,
Що з давнини, від перших снів,
Колись позвало в мандрування
Мене на безліч тисяч днів?

Зайшовши у глибокі петрі,
Стою, знайомий вже з усім,
На півмільярднім кілометрі
Поміж грядущим і старим.

Поклич — минуле відгукнеться
Сопілкою з усіх дібров:
Поворухнись — грядуще знов
У даль походами поллється.

Перейде шлях в новітній світ,
Розстання — у нове спіткання,
Сопілки спів — у труб гучання,
Виток життя — в життя політ.

1961

НЕЗАБУТНІ МІСЦЯ

Довгопам'ятні місцини:
Ліс, і ліс, і ліс.
Як ведмідь, на щит дерновий
Сірий мох поліз.

Мов ведмідь наліг дебелий,
І прогнувся дах.
Від його важкої лапи
Шрами на стовпах.

Ось криниця в баговинні,
Давній слід вкрива
Облетіле мідне листя,
Глиця і трава.
А на вогнищах колишніх
Розквітають сон,
Дереза, густа брусниця
Та зозульчин льон.

Тут хоробрі партизани,
Як іти на бій,
Мов султану запорожці,
Лист писали свій —
Лист огидному собаці
Гітлеру — і в нім
Обіцяли розплатитись
З виродком лихим.

А коли листа складали
З приказок і слів,
У яких і сіль, і перець,
І вогонь кипів,—
Над Дніпром, над синім Бугом
Грізний сміх гримів,
Від якого лютий ворог
В лігвищі тремтів.

На місцинах незабутніх,
Стежках бойових
І сьогодні ти почуєш
Гомін днів отих.
Тільки вслухайся в гучання
Рідних голосів
Білоруських рік блакитних,
Вікових лісів.

1959

ГОВОРИЛИ МЕНІ ЛЮДИ

Говорили мені люди,
Що на Півночі далекій —
Тільки чорний колір — скелі —
Або снігу білий колір,
Тільки вітру завивання
Чи зірок полярних тиша,
І народ, холодний зроду,
Мовчазливий і суворий.

Але я, старий бродяга,
Більш очам своїм і носу,
Більше вухам своїм вірю,
Ніж усяким байкам-чуткам,

Навіть свідкам вірогідним,
Бо хто ж знає, в скільки чарок
Їхні очі заглядали,
Що їм линуло у вуха,
Ніс тютюн який там нюхав?

Хоч сезон був не туристський:
Час знайомства з листопадом,
З першим сіверком холодним,
А дощу — з колючим снігом,
А людей — з проклятим грипом,—
Скелі, ліс, озера, ріки
В неповторнім поєднанні
Що не крок, мене спиняли
Різнобарвним своїм блиском,
Стоголосим своїм шумом,
Мов невидимий музика
Грав журливо на кантеле.

Що ж стосується народу,
Всім чуткам я заперечу,—
Він господар працьовитий,
Як і наш народ, гостинний.
Що ж до холоду, то, правда,
Часто бачив за столом я
Брили льоду, що морозять
Сік веселості хмільної
З ягід тундрових, який ми
З фіннами пили за дружбу.

Про дівчат блакитнооких,
І струнких, і русокосих
Я одне скажу: напевно,
Полум'яна в їхніх жилах
Кров тече, як у Венери,
Бо у сквері Еспланада

Кілька літ стоїть Русалка
Під потоками фонтана,
Під полярним сяйвом неба,
Під колючими вітрами —
І не мерзнуть її ноги,
Не холонуть її перса,
Й не холонуть її губи,
Тільки сон з очей зганяє
Та хвилює серце дужче,
Надиха складати руни
Чистим водам, гострим скелям,
Соснам цим і цим березам —
Стороні її казковій.

1960

ЖУРАВЛІ САДАКА САСАКІ

Щоб відвернути увагу смертельно хворої після атомного бомбардування тринадцятилітньої дівчинки Садака Сасаки, всі переконали її, що вона видужає після того, як зробить 1000 паперових журавлів. Вона встигла зробити 643. Після її смерті школярі Хіросіми та інших міст почали робити паперові журавлі і продавати їх, щоб на зібрані гроші поставити на могилі Садака Сасаки пам'ятник протесту проти атомної війни.

(З газет)

Ти житимеш, Садака Сасаки! Лишень
Послухай — забудь отой день,
Коли на березі Ота була ти,
Сміялася межи дітей,
Забудь тінь літака прокляту,
Літака «Еноле акагей».

Ти зможеш усе.

Не плач уві млі —
Заплющ свої очі, коли перед ними
Клубочеться знов чорний дим Хіросіми
І корчиться лялька твоя на землі.
Ти виросла вже.

І тепер над тобою
Тринадцятий раз вишні цвіт осипають.
Сьогодні зі школи дівчатка юрбою
Прийшли і сердечно тебе привітають,
Садака Сасакі!

Ти будеш жити!
І лікар казав так...

Тобі тільки треба
Журавлів паперових зробити
Багато, аж тисячу...

Потім до пеба
Ти пустиш літати їх — ген над землею.
Одні принесуть тобі вранці з зорею
Сніп казок чудових, дивом розшитий,
А другі — ще мушлі з морськими дарами,
А треті — іскристі сніги Фудзіями,
Щоб жар твій і біль назавше згасити.
Смієшся!

Як любо!
Ось — перший і сьомий —
З гнізда твоїх рук журавлі відлітають.
День гаспе.

Здається, поменшала втома.
— Чому не вертаються птиці? — питаєш.
— Наступних чекають... —

Шістсот сорок третій...
Чому ти його тільки чорним малюєш?
Неначе він — вісник нещадної смерті?
Садака Сасакі, пусти його! Чуєш?

Не чує...

Лиш крик журавлів піднебесний .
Понад Хіросімою і Нагасакі.
Чому ж ви спізналися, птиці, принести
Рятунок маленькій
Садака Сасаки?

1960

МІЙ ХЛІБ НАСУЩНИЙ

Непокоюсь за тебе, земле моя,
За твій урожай, спокій долин,
За кожне дерево в гаях,
За весняночки передзвін,
Непокоюсь за тебе, земле моя,—
Хліб мій насущний.

Часом гіркий він од куряви був,
Часом від сліз солоний був,
Часом гарячий від пороху був,
Але і солодкий від дружби був
Хліб мій насущний.

Іншого ж хліба мені не кладіть
У тайстру, коли я в дорогу іду,
На стіл, коли з друзями раду веду,
На серце, коли над ним руки складу.

1961

ДВА ОРЛИ

Затягнуло обрій
Димом — чорним крепом,
Два орли полюють
Над широким степом.

Один орел — чорний, —
Чорне — смерть солдата, —
Що конає в ранах,
Де трава прим'ята.

А що орел білий,
Наче сніжні крила, —
То в коханні вірна
Наречена, мила.

Тихо в полі. Трави
До землі не гнуться.
Тільки чуть, як птиці
За солдата б'ються.

А він сам — безсилий,
Звестися не може,
Дивиться у небо:
Хто там переможе?

1961

ЛИСТУВАННЯ З ЗЕМЛЕЮ

Я писав землі безліч листів
Пером, яким пишуться пісні ліричні,
Різні гімни та маніфести.
Писав я смичками всіх скрипок,
Які і сміються, і плачуть;

Писав спицями бистрих коліс,
Якорями і щоглами кораблів,
Багнетом і кайлом сапера;
Писав кухлями, з яких п'ють
За здоров'я та вічну пам'ять,—
Але поки що
Я відповідь маю
Тільки на лист мій,
Писаний плугом.
Ось він. Поріжте на скиби його.
Частуйтеся. Їжте.

1964

* *
*

Коли у пору листопаду
Пташки у вирій відлітають,
Вони в дібровах залишають
Свої мотиви весняні,
Щоб їх, бува, не розгубити
У хмарнім небі чужини.
Тому дерева всі на вітах
Завжди так бережно гойдають
Пташині гнізда восени,
Де, наче у колисках, тихо
Сплять заколихані пісні,
Всі трелі, свисти, пересвисти,
Кування, дзвони, передзвони,
Кугання, гуди, перегуди
І щебетання лісів.

1965

СТОРОЖ ПАСІКИ

Щоб до меду не добрався
Боровий ласун кудлатий,
Дід зробив майстерно вулик,
На лісовика похожий.
З двох сучків смолистих роги
Вистругав він хитромудро,
Очі — діри порохняві —
Окулярами оздобив.
Ніс широкий (міг би в ніздрі
Затягти табаки жменю)
І так зморщений, неначе
Чхать збирався вісн на когось,
Рот ошкірений, ікластий,
З яснами, мов віск, рудими,
Облямований навколо
Сірим мохом-бородою.
На якій щоранку бджоли
Разом з сонцем танцювали...

Скільки той дідівський вулик
Виплекав роїв грайливих,
Скільки мав він меду з різних
Польових духмяних квітів —
Меду, котрим частували
На врочистостях сімейних,
Гірку смагу тамували,
Заправляли сік берези,
Солодили партизанські
Сухарі і пісні-думи.
Нині, службу відслуживши,
Лісовик рогатий — вулик —
Тільки свій стільник вартує

Та ще згадками своїми
Часом ділиться зі мною.
І від загадок тих ще віє
Медом яблунь, снігом гречки,
Синню вересу і смутком.

1965

* *
*

Вікна замерзлі листям льодку,
Снами тривожними, тіпами дум.

Як не стає зітхання твого,
Щоб оживити у грубці вогонь,

Щоб знову на цьому замерзлім вікні
«Скоро прийду», — написала мені.

1970

* *
*

Дерева вмирають,
Коли перестають впізнавати
Зміни року
І не озиваються лунам;

Вода — коли забуває,
Куди пливати,
І нікому не втамовує спрагу;

Земля — коли перестав
Родити хліб
Та бути колискою пісень;

Людина — коли втрачає здатність
Дивуватися і захоплюватися
Життям.

1970

ЧЕРВОНА ПЛОЩА

Щоб побачити міг,
Як вертається батько з сівби,
Несучи на плечах
Сутінь неба вечірнього
І надію свою
На врожай і на завтрашній день,—
Часто мати мене
На руках піднімала.

Щоб уздріти,
Куди шлях-дорога веде,
По якій з ярмарок
Нам гостинці привозили
І проводили тих,
Що свій вік оджили,—
Я вилазив
На сірий валун за стодолюю.

Щоб побачить,
Куди відлітає бузько
І відкіль до нас знову
Вертаються весни,

Викликаючи думи
І мрії мої,—
Я здіймався тоді
На найвищу могилу.

Щоб побачити краще
Майбутнього даль,
Небосхил, над яким
Наші сліви лунають,
Побратимів своїх
На незмірній землі,—
Я завжди поспішаю
На площу Червону.

1973

* *
*

Щоб увічнити
Твій подвиг і горе, Хатинь,
Горе і подвиг
Тисяч попелищ Білорусі,
Може, й слушно зробили,
Може, й слушно,
Що не звели пам'ятник
З твого вогню,
Який і досі обпікає серця,
Не виліпили його з твого диму,
Який і сьогодні виїдає очі,
Не вирізьбили
З дерев твоїх,
Бо вони не довговічні,
Як пам'ять,
Не висікли

З твоїх валунів,
Бо вони — зацімілі свідки.
Може, й слушно зробили,
Може, й слушно,
Що звели тобі пам'ятник
Із дощину твою,
Бо коли він лунає,
Значить:
Ти дітей своїх кличеш,
Ти будиш живих.

1975

ПРИГОДА З ДОЩЕМ

Ніч.
Хто тремтячими пальцями
Стука у вікна?

Я — дощ весни.
Бір партизанський, чув,
Мене кликав у гості,
Щоб обмив його рани,
Напоїв, освіжив.
Тільки як же до нього пройти?

Вийшов я. Розповів.
Але він незабаром
Знову стукав у двері.
Чи не міг розібратись
В шляхах лісових,
Хоч, здається,
Йому розповів я докладно,
Як знайти за рікою завали в бору,
А тоді — за сосною, снарядом розбитою, —

Віднайти п'ять стежин,
Наче пальці руки:
Мізинець — покаже на броди,
Безіменний — на засіки наші колишні,
Середній — на курінь і землянки,
Вказівний — на траншеї, зарощені
травами,

А великий — на обеліск Слави...

— Почекай!

Підемо разом, — кажу, —

А щоб часом і я тут

Не збився з дороги,

Ти у ніч

Кресони блискавицю.

1977

* *
*

І чом ти так вабиш, не знаю,
Небесна бездонна синь,
В казкові свої небокраї,
В не звідану ще далечінь.

Невже я, дивак, туди рвуся,
Щоб другу вітчизну відкрити,
Неначебно без Білорусі
Я зможу і дихати, й жити.

І все ж, як Летючий голландець,
Я навіч, у мареннях, в снах
Блукаю в роздоллях галактик,
В сузір'я торуючи шлях.

1977

* *
*

Дай мені, світанок, пісню
І пташиний спів чудовий,
Коли я їду шляхами
Крізь поля, луги, діброви.

Дай мені ж бо, день грядущий,
Всі тяжкі свої турботи,
Щоб на плечах сорочина
Пропотіла сьсним потом.

Дай-бо, вечір, на вечерю
Хліба чорного окрасць
Та ще й бесіду сябровську,
Що ніколи не змовкає.

Дай мені ти, пічко, темінь,
Щоб вона мій сад укрила,
У якому б до світання
Очі любої світили.

1977

ФУДЗІЯМА

Експрес розгніваним драконом
Летить, ковтаючи мости,
Тунелі чорні і перони,
Реклам розквітчані щити.

Немов тайфун вагон хитає,
Та він живе своїм життям.
Хто пиво смокче, хто читає,
Хто забавляється з дитям.

І вмиль — неначе райські брами
Розчахнуто... дивлюсь в вікно:
Переді мною Фудзіяма
В своїм веснянім кімоно.

На голові — блакить небесна,
На плечах — хусточка снігів
І стан охоплено чудесний
Вінцем квітучих садів.

Аж стихло все в зачаруванні.
Де і подівся втоми плин...
І я красі її в пошані
Віддав уклін.

1977

ГІБАКУША

Він іде,
Кийком обмацуючи
Тротуар,
І щось вигукує
Байдужим перехожим,
Автомашинам,
Рекламним ієрогліфам
І ліхтарям палаючим
У гомінкій, вечірній Хіросімі.

А хто ж він? Гібакуша —
Жертва атомного бомбардування,
Він очманів і вимагає,
Щоб всім осліпленим
Вернули очі,
Безногим — ноги,

Безруким — руки,
Глухим — слух.
А тіням, що застигли
На бетонних плитах,—
Їхню сутність живу.

А іще він вимагає:
Якщо про винуватців їх трагедій
Мовчать живуці,—
Щоб волали про це
Полеглі.

1977

* *
*

Від горя — все в світі немиле,
Від щастя — час швидко минає,
Від хмелю — втрачаються сили,
Від слави — сябрів убуває...
І спробуй у тім протиріччі
Зважати на щось, чоловіче!

1977

* *
*

Одні родовід власних віршів
Ведуть аж від Гомера,
А другі — від Овідія, Шекспіра,
Ще треті...

КОНІ

І ми дивувались щиро, і фріци!
Подібне у сні тільки може приснитися
На сні духмянім.

З-під лісу на південь, неначе в погоні,
Помчалися коні, без вершників коні
По луках вечірніх.

Чи трави принадно синіли у лузі,
Чи кулі порвали їм шлеї в напрузі,
Що коні побігли?

Попереду білий — із снігу неначе.
Слідом вороний, задихаючись, скаче,
А третій — буланий.

І мчали ті коні по травах пахучих,
По вітру послалися гриви, як тучі...
І постріли змовкли.

Гули копитами, як в бубони, глухо.
Дванадцять підків замигтіли над лугом
Уламками сонця.

Та зліва і справа снарядів удари —
Мов чорні дерева — зняли до хмари.
Німецькі забави!

І коні побігли у піні, у милі
До мінного поля, на власну могилу.
Ми стиснули зброю.

Нема вороного, і білий конає.
Їх гриви вихрясті пісок засипає
І попіл гарячий.

А був то не сон, не вечірня то казка.
Ми бить почали з автоматів по касках.
І пічка настала.

А третій, буланий, мов студячи рани,
Гасав поміж куль у блакитнім тумані
З тривожним іржанням.

1943

* *
*

Полотна білять на росах чистих
І ясным сонцем обігривають.
З піснями тихими вчисто
Дівчата шовком їх вишивають.

Шаную вишивки я строкаті,
Люблю майстерність цю материну.
По рушнику, що в рідній хаті,
Ми пізнавали свою країну.

Нові прикмети я нині знаю,
Де не зустріну, а серцю милі —
Автомашини рідного краю
З зубром залізним, в могутній силі.

А край глибоких тугих борозен,
Що в полі трактор одверне плугом,
Згадаю гомін я мінських сосен,
Впізнаю всюди майстерність друга.

Пізнаю край свій з пісень чудесних,
Які поети у нас складали.
По слову мужніх, правдивих, чесних
Послів народних в всевітні зали.

А ще пізнаю свій край по казках,
Які розкажуть всім дітям люди,—
В них наша слава та партизанська,
Що по планеті гуляє всюди.

1948

РІДНА МОВА

Кажуть, мова моя відживає
Вік свій тихий і наче б вгаса.
А для мене нетлінна сіяє —
Як зоря, як сльоза, як роса.

В ній і ластівок є щебетання,
Синь поліських ранкових криниць,
Фіолет чебрецевий, і барви зірниць,
І веселиків глекотання.

Якщо хтось і накаже: «Не треба!» —
Відречеться від мови народ,—
Я попрошу у сонця і неба:
Хліба й слави мені вже не треба,—
Осудіть ви на безліч негод.

Тільки місяців назви у квіті
Ви на рідній zostавте землі,
Про які, ще з дитинства в блакиті,
Нам співали бори й журавлі.

Січень — з казкою спігу, глибокий,
Лютий — холодом дме звідусіль,
А тоді з щебетанням і соком
Неповторних берез березиль.

Квітень — в зливах увесь, з громовицею,
Травень — з першим коханням, сівбою,
Червень — ягідною росою,
Липень — з медом,
А серпень — з пашницею.

В спілих яблуках — вересень,
Жовтень прозорий,
Багрянистий і чистий, мов зорі,
Листопад — золотий листопад,
Грудень — перший густий снігопад.

Чи я плачу, чи слів не таю,
Чи з матір'ю я розмовляю,
Пісню свою, мову свою
Я до грудей пригортаю.

ВІТЧИЗНА

Я малим хлопчаком полюбив твої пуці і ниви,
Сині ранки твої і безмежжя зелених лугів.
Ти мене годувала, як мати, і ріс я щасливий,
Не зазнавши недолі, у юрбах веселих сябрів.

О Вітчизна, тобою наповнено серце до краю,
І завжди — чи працюю, чи пильно на варті стою,—
Величавий твій образ я у думках своїх уявляю
І люблю, як життя, я оновлену землю твою.

Бо на цій же землі рідна мати мене годувала,
Тут ходити навчався і перші книжки полюбив.
Що священніше є за Вітчизну, яка нам усе дарувала?
Хто рідніший для мене за тих, хто Вітчизну створив?

Я спокійний юнак, може, навіть, бува, соромливий,
Не покривджу і пташки, бо кожний я подих люблю.
Але тих, хто бажає напасти на край мій щасливий,
Я своїми руками дупитиму всіх без жалю.

МОЯ ОСЯНИНА

Завжди в осінній час,
Неначе князь данину,
Збирав пастух у нас
За літо осянину.
Туман, мов сиродій,
І мжа імжить крізь сито.
Хто полотна сувій
Давав, хто трохи жита.

Немов на сіножать,
Ліг іній на чуприну.
Прийшла пора подбать
Мені про осянину.
Про вік тривожний свій
Складав пісні в завзятті...
Данині я радий
Тепер і небагатій,
Були б лиш на столі
З маленства любі речі;
Був мед, та житній хліб,
Та з молоком був глечик.
Осіню я журбу
Віддам лісам для схову,
Але собі трубу
Залишу пастухову.

Візьму трубу-дуду,—
Пастух же не сумує...

А може, й заведу
Іще раз про весну я?!

1965

НАЙКРАЩА ВУЛИЦЯ

Народивсь я у Хотимську —
У колишній глуш-глушині,—
За борами дрімучими,
За гаями далекими,
Відьмаки у навколишніх пущах гелгекали
Від нудоти і ночі і дні.

Барабанівка — вулиця,
Де в хатині химерній
Мої роки далекі дитячі пройшли,
Пролягла по Смоленській губернії,
А сусідні провулки уже Могилівські були.

Біла Русь тут так близько-близько,
І велика тут поряд — була не чужою.
Над самісінькою межею
Колихалась моя колиска.
То з Росії, то в Білорусь,

То в Росію, то з Білорусі,—
Змалку ліг я на вірний курс,
З нього я не зіб'юся —
Барабанівка краща вулиця!

Досі в снах мені любо ввижається.
Моя доля до неї тулиться,
Мое серце дідівське звертається.

1969

ЩО ПОТРІБНО МАЙСТРОВІ

Серце майстра для всіх відкрите,
Кожен може торкнутися рукою.
Майстру треба свою Маргариту
І хоч хвиличку супокою.

Серце майстра на полі бою
Не злякає вогонь картеч.
Майстру треба гострити зброю,
Необхідний для майстра меч.

Серце майстра зіркою з неба
Пильно землю огляне як слід.
Майстру неба з землею треба,
На придачу — цілісінький світ.

1970

ДВА ПРОХАННЯ

Так далеко моя почалася дорога.
Так давно я живу,
Неймовірно давно.
Сам же бачив я з шаблею городового
І при тому — справжнісінького,
А не в кіно.

Сам дорогою став я за пройдені роки,
З давнини
У майбутнє я прямо іду.
Молодята, ступайте тим шляхом широким,
І ніде я не збочу,
Не підведу.

Про єдине благаю вас, друзі великі:
Хай вісить угорі
З грізним окликом знак,
Що прохід і проїзд тут закрито навіки
Для байдужих, нечесних,
Ось так.

Ви таких не пускайте — не ваша турбота.
Не давайте ніколи дороги таким.
Не дозволю, сябри,
Щоб бездушність, підлота
Тупцювали над серцем
Одкритим моїм.

Ти ж спокійно іди, будівничий завзятий,
Неспокійний юнак,
Правдолюб у борні,
До чудових будов променисто-крилатих,
До привітливих міст
У моїй стороні.

А ви ще на обочині яблуньку дбало
Посадіть-но, сябри,
Доглядайте її.
Щоб весною вона білоцвіт осипала
На спітнілі, натомлені
Груди мої.

Щоб у серпні ночами я слухав і слухав,
Як шепоче зіркам наді мною гілля,
Чув — як плід упаде
І удариться глухо,
Як спросоння зітхне,
Наче юнка, земля.

1971

ПІСНЯ КОЛО БАГАТТЯ

Круг табору
Ходять тумани,
Мов коней своїх розсіддали
У диких степах тамерлани,
Що в гувльбищах сонце стрічали.

— Роса плаче без голосу,
Трава росте без колоса...

Орлам це вимірювать поле!
А інша не зміряє птиця.
Сумує край вогнища Поля,
Печально співа комірниця.

— Роса плаче без голосу,
Трава росте без колоса...

Не гребя журитись, нівроку,—
Ясні сподівання, Поліно!
То ж проклята пошта півроку
Повзе на роз'їзд Тополиний.

Сюди ж в траві до пояса
Іти, немов до полюса.

Згадає хороший, далекий.
Напише — ти ж вірно любила, —
Напевно, в дорозі від спеки
Стомилась ти, Полю, зчорніла.

А вранішнє в росах сонце
Засвітить у степ і віконце!

Як хліб, нарізай новосельцям
Сівби золотаві гектари,
І пашні росисті озерця,
І хмар кучеряві отари!

Іде життя порадником
Тобі, землевпоряднику.

Недовго в плашкеті лежати,
Як в кадубі чарівниці,
Садибам радгоспів багатим,
Високій — до сонця — пшениці.

Де пройдеш ти ізмолоду, —
В степах дзвеніти золоту!

Навіщо ж багаттю у тузі
Пісні старовинці співати?
Даво з полянами вам, друзі,
І пісню стару приорати:

— Роса плаче без голосу,
Трава росте без колоса...

Моря зустрічаються нині
І ріки... Ясною порою
Він прийде в простори орлині,
Зустрінеється, любий, з тобою.

1954

ГРИБИ

Стежка з долинки
Біжить за дуби.
Підем, Іринко,
У ліс по гриби.

Хутко хороша
Збирається в путь:
— Плетений кошик
І ніж не забудь!

Ранком зігрітий,
Хмільний від смоли,
Вибіг зустріти
Підлісок малий.

Листя густою
Іскриться росою
Над золотою
Твоєю косою.

Будеш великою,
Донько, учись —
Гриб під осикою
Хитрий, мов лис.

Бач, маскуватись
Вміє грибок —
Хоче сховатись
У жовтий листок.

Ніженька біла,
Барвистий берет...
Донька схопила
І далі... вперед.

Тихо, Ірино,
Під кленом сусід:
Хоч шапка — жарина,
А брати не слід.

То є отрута —
Старий мухомор...
Підемо...
 Рута
Укрила бугор.

Верес духмяний —
Як мед-бродовик.
Ось і поляна,
І сам боровик.

Зветься у лісі
Полковником він —
Поряд підвівся
Грибний загін.

Кожен — як жолудь:
Крізь трави старі
Вилізти з долу
Зумів на зорі.

Ходимо в лісі,
А втоми нема...
Під поги все лізе
Поганка сама.

Поганку опухлу
Не руш, ані-ні! —
Як бомбочка, бухне
Вона в тишині.

Густо на трави,
На верес та мох
Сяде гіркавий
Поганки димок.

Хороше б ранок
Сміявся, коли б
Ще між поганок
І лютий той гриб,

Що випити хоче
Росу на листках
І синії очі
Озер у лісах.

Хоче, щоб жовкли,
Чорніли ліси,
Любі замовкли
Дітей голоси.

Нищить він з неба
І пташок, і риб
Гриб той водневий,
Отруєний гриб.

Вищий за хмари,
Страшений для всіх,—
Тінню примари
Він землю обліг.

Сонце, колосся,
Стривожений люд
Бомбі виносять
Прокляття на суд...

Батько з тобою —
Солдат запасний —
Вийшов росою
У пошук лісний.

Плине хмаринка,
Щебече ручай,
Сміло, Гринко,
Увись поглядай.

Добрих з поляни
Грибів не розсип.
Той же, поганий,
Не виросте гриб

В небі марою,
Ще й вогневою,
Над золотою
Твою косою.

1959

ЯК ДНІПРО НАРОДИВСЯ

Мати сивувата
наказала сину
з Валдаю до брата
іти на Україну.

З-під сонця у тіні,
як добра усмішка,
гуляє в ліщині
весела доріжка.

— Зривайте,
дивіться...—
ліщина воркує,
де хлопець, як витязь,
до брата прямує.

До ночі невпинно
пройшов він чимало.
Та раптом стежина
у лісі пропала.

Вже спить за рікою
село на узліссі,
а в лісі стіною
терник підвівся.

Ні вершник,
ні піший —
ніхто не пролізе...
І зникла доріжка
у Вовківським лісі.

Скрізь тиша над краєм
і небо не диха.
Брусничник гойдає
шкарлупу горіха.

Вона дощовою
водою налита,
блищить під ногою
вогнем самоцвіта.

Торкнувся — і долі,
обмивши листочок,
з горіха поволі
витік струмочок.

Хлопчина за дивом
услід поспішає,
де заросль шумливо
ручай розсуває.

І вже невсипуций
радіє, сміється,
мов стежечка з пущі
за сонцем женеться.

І раптом рікою
розлився в долини,
відбивши в прибої
колосся й хмарини.

Шумить у турботах,
лілеї леліє...
А що там, а що там
за полем синіє?

Здивуєшся миттю
з кургана старого:
зашлена блакиттю
до сонця дорога.

Блакить розтинає
прадавні діброви —
Дніпро поспішає...
І всюди обнови,

в степу у козацькім
іскриться, як море.
І парус рибацький,
і кручі, мов гори!

Ревуть на порогах,
киплять перевали...
До моря дорогу
Славута назвали.

Якщо ти полинеш
у путь величаву,
ти дружбу зустрінеш,
і казку, і славу.

1978

З Кастуся Кірэска

СИЛА ПРАВДИ МОЄЇ

Я — комуніст, я друг усім народам,
Я сію хліб, кладу в життя мости,
Я став у стрій — іду за мир походом
І не страшний мені, мій враже, ти.

Я певний: світ до щастя прийде скоро,
І я тих днів, щасливих днів, горніст,
Якщо ж мене ненавидить мій ворог,
Це означа: я справжній комуніст!

Усе, що кат зібрав за океаном:
Свинець, і водень, і ракету, й газ, —
Усе це хоче кинути неждано,
Жбурнути все розбійницьки на нас.

Йому все сняться чорні попелища,
Він прославляє бомб смертельний свист.
Якщо мій ворог хоче мене знищити,
Це означа: я справжній комуніст.

Але яку він не сплітав би змову,
Війну готуючи народам, племенам, —
Безсилий він переді мною знову,
Бо сила правди вічно служить нам.

І перед нею — як не метушиться,—
А все ж тремтить, немов осінній лист.
І якщо ворог мій мене боїться,
Це означа: я справжній комуніст!

Ніщо не спинить — щастя візьмуть люди!
Життя змете капіталізму бруд!
Тому мій ворог з темряви усюди
Пустити пнеться щупальця, як спрут.

Але даремно! Світ до сонця лине.
Воно зійшло, і я його горніст.
Я — комуніст, люблю життя орлине,
Я — воїн перемоги, Комуніст!

1956

МОЛИТВА

Не можу навіть бачити, коли хтось молиться,
Перед богом дешевеньким поклони б'є,
О, не дай мені, совість, бути богомольцем
І на глум віддавати сумління своє.

Хто б не був і яким би всевишнім Ісусом,
Та ще з безліччю всяких земних привілей,
О, спини мене, совість, одведи од спокуси
Перед тими іконами лити єлей.

Перед німбом єдиним, завжди й неодмінно,
Благовійно схиляюсь, закоханий, я.
І якщо десь забуду — кинь мене на коліна
Перед Вітчизною, совість моя.

Ти була.
А потім ти пішла
Одна.
А такого не було іще ніколи.
І я подумав,
Що, можливо, так і треба.
Бо інакше
Без розстання
Позвикаємо.
А звичка — не кохання.

Але я
Без тебе вже не міг, не міг,
Ні, не міг,
Без тебе вже не міг зостатися.
І шукать пішов.
Шукав у темнім лісі.

І спіткав.
І так раптово,
Наче то було наврочено казково.
Між ялин —
Берези білий стан.
Між ялин
Березу буря ніби повалила.
І, сумуючи,
Сиділа ти на тій березі.
І коса твоя, коса манлива,
Так змінилася...
Вгадати неможливо.

День минав...
І ти в своїй журбі
Смуток мій,
Самотність не відчула.
І подумав я,
Що кохання більше не воскресне.

І покинув...
Не тебе, не ліс і далі.
Я себе покинув,
Бо віддав я душу
Спогаду-печалі.

З Ригора Няся

ВЕЛИКИЙ МІЙ І ТИХИЙ ОКЕАН

Шумить колосся, з вітром розмовляє
Там за дорогою,
Де звівся ген курган.
І не криві серпи —
Комбайни привітає
Великий мій
І тихий океан.

Гуляє поле розграєм прибою.
Й радіє серце світлим гонам тим,
Де, вирощене щедрою рукою,
Буя колосся
Щастям золотим.

Ми по тобі
Впізнаємо, колосся,
Де ти росло,
Що мріялось тобі,
Чи щедро сонце з неба пролилося,
Яких пісень співали на сівбі.

А ті пісні — сердець палких мотиви —
Про Батьківщину, партію мою,
Про друзів тих,
Які родючі ниви
Грудьми прикрили в лютому бою.

Ударять скоро
Крилами, як птиці,
Нові комбайни
«Ростсільмаш»,
І не одне імення
Для столиці
Запише журналіст у репортаж.

Тут, на полях,
Де прадіди з дідами
Щербили коси
В бур'яні негод,
Біда, як дим,
Розвіяна вітрами,—
Здобув багатство працею народ.

І ми врожай зростили стопудовий
Там, за дорогою,
Де звівся ген курган...
Шумить колоссям сонячний, чудовий,
Великий мій і тихий океан.

1950

В БРЕСТІ РУЖІ ЦВІТУТЬ

В Бресті ружі цвітуть
Осінніми днями.
Як же не взяти їх в путь
Молодими серцями!

В Бресті воїни сплять —
Над могилами ружі
І тополі шумлять,
За солдатами тужать.

Чути тут крізь літа
Ще відлуння походу,
Дух відваги вита
Славних воїв народу.

В Бресті ружі цвітуть
Осінніми днями.
Як же їх обминуть:
Вони світять вогнями.

Наче хтось тут зібрав
Весен, вічності вроду
І залишив сябрам,
Що лягли за свободу.

1967

В Ригора Бородуліна

ТУРНІР

Як мужа вибирає
Франтиха солов'їха?
Спокійно сяде скраю
І поглядає стиха.

Щемливо-сумнувато
На весняній поляні,
На кавалерів-хватів
І разу не погляне.

Як розпускають крила!
Які в пориві щирі,
Яка шляхетська сила
У рицарським турнірі!

Та ще в ясній блакиті
Загнуть колін півсотні,
Та так, що і на вітрі
Не всидіти сьогодні.

У росах перемитий,
Горластий,
Не відстану —
В змаганні знаменитий,
Сердечним другом стане.

І зникнуть — вдвох радіти...
Затужать інші в хащі...
Що вдієш тут?
Їх діти
Співати мають краще!

1962

НАРОЧ

Схід багряний позира,
Гонить тишу з озера.

Чайки жнуть у два серпа
Комиші, заграви...

Десь косар косу клепа,
Снять в покосах трави.

І везуть зорю в човні,
Прямо в двір дівочий,
З хвилями заручені
Весла,
Весни,
Очі.

1967

З М І С Т

ЛІРИКА

«Будь щедрим, цвіт садів на білім світі...» . . .	4
Дорогою боїв	5
«Ніч така тиха...»	6
«Стрілянина мене розбудила східсонця...»	7
«Прощай, сніжок, прощай, сніжок...»	8
«В степах моїх здавен іще існує...»	9
До вас прийду	9
«Стоїть з матусею дівча...»	11
Весна	11
«Степу і моря вічна розмова...»	12
Листки календаря	13
Казки про лелек (<i>З М. Луконіна</i>)	22
Незакінчена розмова	26
Будемо!	28
У палаті	29
«Наповнилися ріки небесами...»	29
Сіють люди	30
Скажи, Україно...	32
«Прийдуть інші віки...»	33
Як казав Сеїді	34
Три солдати	35
Шукайте їх...	36
«Мої сучасники, що з бронзи і гравіту...»	38
«Нові шляхи накреслено в лісах...»	39
Птиці вічної пам'яті	40
Житейське море	41

«Я жив серед славних поетів...»	42
Доброта	43
«Штормить у груди, всі моря...»	44
Лист у майбутнє	45
Співачка	45
У Руській Полянї	46
Картина В. Шаталїна	47
Юрта	49
Запорізькому ровеснику	50
Мій сад	
1. «Запорошений снігами...»	52
2. «Червоніє горобина...»	52
«О ранкові мої літаки на зорї...»	53
Іскорки з дитинства	
I. «Що я побачив найперше у світі...»	54
II. «Я найперший на святі світання...»	54
III. «Коли мати хліб пекла...»	55
Вічне	55
Серце	56
Надвечір'я	57
Благословенна будь	58
Люблю тебе	59
Відповідь	60
Твоїм ім'ям	60
Творчість	61
Слов'янська казка	61
На берегах лиманів	63
В Михайловському	63
Прикмети	64
Все одно	65
Мені тиші не треба	65
«Вірю в себе...»	66
Москві	67
В Карпатах	67
Джерела	68
Роздум	69
Над берегом	70
Мужність	70
Мелітопольщині	71
Благаю	72
Знайомому	73
Нагадування	74
Виступ на мітингу	74

Теплі коси твої	75
Дощі	77
Не пагадуй	78
Рахівська бувальщина	79
Жарт	80
Старі човни	80
Любі діброви	81
Україні	82
Вітаючи Запоріжжя	83
Вчорашнє багаття	85
Три бажання	86

ЦИКЛИ

РОЗМОВА З ДОЧКАМИ

«Сосни шумлять на світанні...»	88
«Вже одспівали солов'ї...»	89
«Ти все питаєш...»	90
«Пишу листа із Кабарди...»	91
«Катерино, ти не пам'ятаєш...»	93
«Коли ти виростеш, мала...»	94
«Спи, моя, спи, моя зоре...»	96
«Вже пролітають сірі гуси...»	97
«Сьогодні був я в Ірпені...»	98
«Мені згадалися давні роки...»	99
«Хороші друзі, вірні друзі...»	100
«Спить далеко десь від мене...»	101
«Ти збирай мене знов у мандрівку...»	102
«Далеко був від України...»	102
«Може, в тебе на весіллі я не буду...»	103
«Священність хліба, матері й землі...»	104
«Хвиля за хвилею...»	105
«Не загубись в людському морі...»	106

РИСИ РІДНОГО ОБЛИЧЧЯ

«Ідуть літа, десятиріччя...»	107
Оповідання балтійця	108
«Все буде так, як їм наснилося...»	112
Сонце	112

Зустріч у Горках	114
Кремлівські курсанти	120
«Що б не сталося...»	122
«Він з нами скрізь...»	123
Балтійська балада	123
«І гордий мармур, і граніт...»	125
«В людській історії безсмертні імена...»	125
Перед портретом	126
«Благословенні та земля і мати...»	127

ТАВРІЙСЬКІ ВЕЧОРИ

«Таврійських вечорів глибока далина...»	129
«Десь біля моря, в рідній стороні...»	129
«Вінок весіннього прибою...»	130
Сиваш	131
«Я не знаю нічого у світі...»	131
«Знову весело в нашій артілі...»	132
«Більм вітрилам в далекому морі...»	132
«Буває так, що й в лютому...»	132
«От і станція Сокологорна...»	133
«Дайте роботу брезентову...»	134
«Передсвітання вітерець...»	135
«За Херсоном, на рівнині...»	136
«Далекі трепетні вогні...»	136
«Знаю радість твою, ланкова...»	137
«І знов мені приснилось море...»	139
«Хороші весни степові...»	139
«Креше над морем гроза гарпуни...»	140
«Щасливий син, якщо радіє мати...»	141
До моря	141

ПАМ'ЯТІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

«Яке мені добрати слово...»	143
В гостях у Якуба Коласа	145
Він говорив...	
I. «Іде сівач, весни трудар і жрець...»	146
II. «Поете, ждуть від тебе люди!»	146
III. «О, не вони те скажуть слово...»	147
Над озером	148
Сербіяпочка	148

Втома	149
Передостанній день	150
Крила поета	151
Голосіївська стежка	152

З ДАЛЕКИХ МАНДРІВОК

Далмаційська пісня	153
Ліда	154
Над Бистрицею	155
В Далмації	156
Братерські могили в Белграді	157
Квіти сербських долин	158
Дивлячись на скульптуру в Будапешті	159
Три гайдуки <i>(З сербської)</i>	160
На Ядрані	163
Курганам Сербії	164
Зіронька	165
Надокучливій супутниці	167
Ружа	167
Розмова	168
Останній вірш Незвала	170
«Далека Сербіє, ти снилася мені...»	172
Чорногорська балада	173
Пам'ятник французівкам	175
Ранок свята «Юманіте»	177
Лист з фашистської в'язниці	178
Рідна пісня	179
Обід у Десанки Максимович	180
«Коли чавлять вино чорногорці...»	181
Пропливаючи вздовж Майорки	182

ЗЛИЛИСЯ НАШІ РІКИ

Білорусії	184
Берегова слобода	185
Пісня Купалі	187
«Чи то снилось мені...»	189
А вже гуси летять...	190
Депутат	190
Перед пам'ятником Купалі	193
У Біловезькій пуші	194
«Легенди лісу, казка плес...»	194

«В Білорусії звичай такий, як у нас...»	195
Максимові Танку	195
«Не криюсь я, товариші...»	196
Калі ласка	197
«При кожній зустрічі з тобою...»	197

РОСИ

«Не дай мені, доле...»	199
«Ті, що з нами гори розсували...»	200
Аул каменярів	200
«Сам не знаю чому...»	201
«Благословенний дар світання...»	202
Берези	203
З юнацького зошита	
I. «Нехай говорять люди пошепки...»	204
II. «Хотів до тебе я прийти вночі...»	205
Гроза	206
Старий різьбяр	207
«Ідіть від мене, всі жалі...»	207
«Стою одвертий, гордовито...»	208

ПОСВЯТИ

«Будь щасливою, наша державо...»	210
Я думав про Вас...	211
О. С. Коломійченку	212
Братові Костяптину	213
Корабелам	214
Запоріжжю	215
Солов'їне братерство	216
Послання в Башкирію Мустаю Каріму	218
Намет Бориса Ручйова	219
Малишкові човни	
1. «Малишкові човни під яворами...»	220
2. «Ой за Дівич-горою...»	221
3. «Поети вмирають, як птиці...»	222
Лесі	223
Пісня Ісаковського	224
Ветеранам війни	225
Вогонь	226

Бусолу з мовї хати	227
З вершин спадають ріки...	228
Калмицький степ	229
Друзям	230
Видіння	231
Онуку Олексію Мягкову	232
Тобі	234
Хлопчакам з ремісничих училищ	234
Казка Самеда Вургуна	235
Воїнові з вершини	236
Пам'яті М. Луконіна	237
Гарячий вітер	238

ІЗ РАНИХ ЗБІРОК

Пісня про бригадира	243
Лист	245
Ліда Горє	246
Юності	248
«Весінні хмари, грім вронивши...»	248
«Як дань прийдешьому, як спомин...»	249
В день смерті Маяковського	250
«Проливає до моря останній лід...»	251
«Ще повні темряви, задуми...»	252
Дніпроград	252
Пісня	253
Сестрі Катерині	254
Гай над озером Леніна	255
Старий моряк оповідає	256
Дорога на південь	257
«Голубою стіною хитнулись штики...»	259
«В мелі неспокій серце пробудило...»	260
Сурма кличе	261
Балаклава	262
Братові за Збруч	263
Пам'ятник очаківцям	264
«Простяглися тихими садами...»	265
«В передчутті ранкової зорі...»	265
До пагорбів Гурії прагну (З Г. Цецхладзе)	266
Ковалиха	268

З БІЛОРУСЬКИХ ПОЕТІВ

З Янки Купали

Пісні війни	
I. Ворожба	274
II. Перед бурею	275
III. Склик	277
IV. Розлука	278
V. Зосталися ниви, села	280
VI. Бойовище	281
Орлятам	283
Сини	286

З Якуба Коласа

«Святий Ян»	289
-----------------------	-----

З Петра Глебкі

«Я барви і слово заплів у вінок...»	296
Пісня	296
Місту на Двіні	299
Повернення	301

З Петруся Бровкі

От і вересень	303
Хмарка	304
Присяга серця	305
Свята	306
Коли втрачає літо сили	306
А ти вищий, ширший, глибший!..	307

З Валентина Тавлая

Лукинські вірші	308
Товаришеві моєї весни	309
«Це усе — знайомі нам шляхи»	310

З Аркадія Куляшова

Ти і я	312
Про ревність	313
Розмова з нащадком	314
На посаді важкій	316
На півмільярднім кілометрі	317

З Максима Танка

Незабутні місця	318
Говорили мені люди	319
Журавлі Садака Сасакі	321
Мій хліб насущний	323
Два орли	324
Листування в землю	324
«Коли у пору листопаду...»	325
Сторож пасіки	326
«Вічна замерзлі листям льодку...»	327
«Дерева вмирають...»	327
Червона площа	328
«Щоб увічнити...»	329
Пригода з дощем	330
«І чом ти так вабиш...»	331
«Дай мені, світанок, пісню...»	332
Фудзіяма	332
Гібакуша	333
«Від горя — все в світі немиле...»	334
«Одні родовід власних віршів...»	334
«Які ж бо дивні поїзди нічні...»	335

З Пимона Панченка

Ковні	336
«Полотна білять на росах чистих...»	337
Рідна мова	338
Вітчизна	340

З Олексія Зарицького

Моя осянина	341
Найкраща вулиця	342
Що потрібно майстрові	343
Два прохання	343

З Анатолія Вялюгіна

Пісня коло багаття	346
Гриби	348
Як Дніпро народився	351

З Кастуся Кірэвіка

Сила правди моєї	355
Молитва	356
«Ти була»	357

З Ризора Някая

Великий мій і тихий океан	359
В Бресті ружі цвітуть	360

З Ризора Бородуліна

Турнір	362
Нароч	363

Николай Львович Нагнибеда
СОЧИНЕНИЯ В ТРЕХ ТОМАХ
ТОМ II
ЛИРИКА. ЦИКЛЫ.

Издательство художественной
литературы «Дніпро»
(На українском языке)

Редактор Л. С. Малахова
Художник Л. А. Кацнельсон
Художній редактор А. І. Клименко
Технічний редактор І. О. Селезньова
Коректор Т. Г. Білецька

ІБ № 1298.

Здано до складання 11.05.81.

Підписано до друку 21.07.81.

БФ 22290.

Формат 70 × 108^{1/32}.

Папір друкарський № 1.

Гарнітура звичайна нова.

Друк. високий.

Ум. друк. арк. 16,450.

Ум. фарб.-відб. 16,450.

Обл.-вид. арк. 14,491.

Тираж 40 000. Зам. 226.

Ціна 1 крб. 30 к.

Видавництво

художньої літератури

«Дніпро».

252061, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова

фабрика.

252054, Київ, вул. Воровського, 24.

Нагнибіда М.

Н16 Твори в трьох томах. Том II: Лірика. Цикли.—
К.: Дніпро, 1981.— 373 с.

До другого тому ввійшли вірші 1974—1980 років, ліричні цикли («Розмова з дочками», «Риси рідного обличчя», «З далеких мандрівок», «Пам'яті Максима Рильського», «Злилися наші ріки», «Роси», «Таврійські вечори»), вибрані поезії з ранніх збірок та велика добірка перекладів з білоруських поетів. Громадянська наснага поетичного слова, лірична схвилюваність, образність, глибина філософської думки — характерні ознаки представлених у томі творів.

Н 70403—082 передплатне. 4702590200.
М205(04)—81

У2